

A
0
0
0
8
7
6
0
8
7
8

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

SAADYANA

GENIZA FRAGMENTS OF WRITINGS OF
R. SAADYA GAON AND OTHERS

ia

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

<http://www.archive.org/details/saadyanagenizafr00scheiala>

SAADYANA

GENIZA FRAGMENTS OF WRITINGS OF
R. SAADYA GAON AND OTHERS

EDITED

BY

S. SCHECHTER, M.A., LITT.D. (CANTAB.)

PRESIDENT OF THE FACULTY OF THE JEWISH THEOLOGICAL
SEMINARY OF AMERICA

CAMBRIDGE

DEIGHTON AND BELL

1903

נדפס מחדש בישראל

שנת תשכ"ט

הוצאת

צ י ו ן
ת ל א ב י ב
ת.ד. 14144
טל. 615524

מהדורה זו נדפסה ב-100 עותקים בלבד.

BH
43
S3123
1952

TO MY MASTER
LECTOR M. FRIEDMANN
OF VIENNA

THIS VOLUME IS DEDICATED
IN GRATITUDE AND ADMIRATION

1945969

PREFACE

THE fragments contained in this volume belong with few exceptions to the Taylor-Schechter Collection of the University Library at Cambridge, England. The exceptions are fragments VII, XLIII, XLVIII. The first is in the possession of Judge Sulzberger, Philadelphia; the two last are the property of Elkan Adler, Esq., M.A., of London, England. To these two gentlemen I tender my best thanks. I also acknowledge my indebtedness to the editors of the *JEWISH QUARTERLY REVIEW*, in which periodical almost the whole of the text originally appeared.

The various fragments reproduced here, line by line and page by page, are provided with short introductions describing the MSS. and indicating the nature of their varying contents. But it must be remarked that these fragments were discovered at large intervals, and that they were published in the order of their discovery, so that it was impossible to preserve anything like a systematic arrangement. They may, however, be grouped

under the following headings, which the student would do well to observe in his examination of this volume.

A. Remnants of lost books :—Nos. I, XI, XII, XV, XXVIII, XLIV, XLV, XLIX, L, LI, LIV, LV.

B. Controversial matter :—II-X, XIII, XXXVIII-XLII, XLIII, XLVII, XLVIII.

C. Responses and Letters :—XXX-XXXIV, XXXVI, XLVI, LII, LVI.

D. Liturgy and poetical pieces :—XVII-XXVI, XXIX, XXXV, LIII.

E. Colophons and extracts containing references to works of R. Saadyah :—XIV, XVI, XXVII, XXXVII.

As the title "Saadyana" indicates, most of the fragments here presented to the student either date from the Gaon himself or have at least a bearing upon his life and works. But it should be remarked that the association of ideas and names sometimes suggested the insertion of matter coming from other authorities. Thus the polemic of R. Saadyah with Ben Meir, dealing largely with the question of the prerogative of the Palestine Schools and the explanation of certain passages in the *ארבעה שערים*, suggested the incorporation of the Abiathar controversy (Nos. XXXVIII-XLII, LIII, LIV), whilst the attack of the Gaon on Daniel ben Moses

Al Kumsi (No. XIII) justified the insertion of the latter's commentary to the Pentateuch (No. LV) as a sort of an appendix. Nos. XLIII and XLIV found their places in this volume because of the references to the Abiathar family occurring in the colophons of these MSS. In the responses of R. Sherira and R. Samuel b. Chofni (Nos. XLV, XLVI) we notice a certain anxiety about the removal of authority from the Babylonian Schools, a process of decentralization begun already with R. Saadyah, if not before; only that the argument of the Gaon was directed against the prerogative of the Palestine Schools, whilst later generations questioned the authority of those over which the Gaonim presided. The fact again that R. Saadyah was the head of the School of Machseya suggested the including of Nos. XXXV, XXXVI, XXXVI A, in which this seat of learning is referred to; whilst No. LVI was appended to this volume on account of the reference to R. Abraham סגולת השיבה, possibly identical with the Rabbi of the same name mentioned in No. XXXV.

There is no need to dwell on the importance of these documents. They will, I doubt not, be all welcome to the student of Jewish History, in spite of the various obscure passages they contain and the many shortcomings of the editor, who was anxious that the "hidden light" of the Gaonim should no longer remain under a bushel. It thus only remains for me to repeat my thanks to Prof.

Bacher of Buda Pesth, Dr. Schreiner of Berlin, and Dr. Hirschfeld of London, for their assistance in the Arabic portions of this volume; whilst I have also to record my obligations to Mr. Aldis, the Secretary of the Cambridge University Library, and Messrs. Baldry and Worman, officers of the same institution, who were all helpful to me in various ways in the preparation of the following pages for the press.

S. SCHECHTER.

August, 1902.

CONTENTS

FRAGMENT	PAGE	FRAGMENT	PAGE
I . . .	1	XXIII . . .	49
II . . .	7	XXIV . . .	50
III . . .	13	XXV . . .	51
IV, V . . .	15	XXVI . . .	52
VI . . .	22	XXVII . . .	53
VII . . .	23	XXVIII . . .	54
VIII . . .	24	XXIX . . .	57
IX . . .	29	XXX . . .	58
X . . .	34	XXXI . . .	60
XI . . .	37	XXXII . . .	60
XII . . .	40	XXXIII . . .	61
XIII . . .	41	XXXIV . . .	62
XIV . . .	42	XXXV . . .	63
XV . . .	42	XXXVI . . .	74
XVI . . .	44	XXXVI ^A . . .	77
XVII . . .	45	XXXVII . . .	78
XVIII . . .	46	XXXVIII . . .	80
XIX . . .	47	XXXIX . . .	105
XX . . .	47	XL . . .	107
XXI . . .	48	XLI . . .	111
XXII . . .	48	XLII . . .	113

FRAGMENT	PAGE	FRAGMENT	PAGE
XLIII . . .	114	L . . .	133
XLIV . . .	116	LI . . .	135
XLV . . .	117	LII . . .	137
XLVI . . .	121	LIII . . .	140
XLVII . . .	128	LIV . . .	141
XLVIII . . .	131	LV . . .	144
XLIX . . .	132	LVI . . .	147

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

THE Library classification of the MSS. forming this volume did not take place till the first seven fragments were already printed. Mr. Aldis, under whose superintendence the classification was made, communicates to me that they bear now the following class marks:— I=T-S. 8 K 2; II=T-S. 10 K 3; II^a=T-S. 10 K 4; II^b=T-S. 8 K 4; III=T-S. 8 K 5; IV, IV^a, IV^b, V, and V^a=T-S. 13 K 2. The fragment reproduced in the introduction to these Nos. (p. 15), beginning **ואמן ויאונינו ויאמן**, &c., bears now the class mark T-S. 8 K 8; VI=T-S. 10 K 5; VIII=T-S. 8 K 6.

P. 1, n. 1. Add Steinschneider's bibliographical article, "Saadia Gaon's arabische Schriften," in the *Kaufmann-Gedenkbuch*, pp. 144-168.—P. 11, l. 5. **וירוחו**, cf. Zunz's *Syn. Poesie*, p. 386.—P. 15. **לממשלח**. Perhaps a euphemism for **למ' יוניים**, but it is also possible that the writer thought of the passage in the *Seder Olam*, ch. xxx. **אלכסנדר יב שנה עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוה'ן מכאן ואילך הט אוניך ששלך יב שנה עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוה'ן מכאן ואילך הט אוניך**. The authority of the sages accordingly began about the commencement of the Sel. era.—P. 23 (Frag. VII). Cf. Epstein, *Revue des Études Juives*, No. 88, pp. 230-336.—P. 25. **באסתהר**. Prof. Sigismund Fränkel of Breslau writes to me that it is an Arabic word **بأسطهار**, "und bedeutet mit Vorsicht (vorsichtigerweise)." A similar suggestion was made to me by Prof. Gottheil of New York. See also Bacher in the *J. Q. R.*, XIV, 471.—P. 52 (Frag. XXVI). Cf. Harkavy in the Hebrew periodical *Hayekeb*, 1894, p. 46.—P. 58 seq. (Frag. XXX, &c.). I remember having seen one of the following Responses edited by Dr. Harkavy more fully from some MS. in the *Happeles*, but this periodical is inaccessible to me now.—P. 61 (Frag. XXXIII), l. 1. **ראמרינן הם חתי**. Probably corruption of **ראמרו** חכמים. *Ibid.* **משנלתא** read **מישכנתא**. See *Baba Mezia*, 103b.—P. 70, l. 21 R. **חזה** for **הזה**.—P. 73, l. 24 **קשחן**, see Zunz, *ibid.*, p. 403.—P. 76, l. 23. **מר זבאנא**. See Aruch s. v. **מרזבני** and Levy s. **מרזבנא**.—P. 82, l. 12 for **Father (אב)** read **Third (שלישי)**.—P. 111, l. 13 for **Nathan** read **Shemorya**.—P. 113, l. 54 (on the verso). **בגל**. Perhaps it is **בגל**. *Ibid.* **בכו גרולה**. Perhaps misread for **בכו גרולת**.—P. 115, note,

l. 4 *for* granddaughter *read* daughter.—P. 119, l. 18. Cf. p. 124, l. 85, which similarity of expression would suggest that R. Sherira was also the author of No. XLVII.—P. 133, No. LI. The words ללכת • • כנען in l. 8 make it clear that the writer was travelling from Babylon to Palestine. The words מַעֲרֵי (l. 11) and לְבֵית אָבִי (p. 134, verso, l. 1) would accordingly be decisive against the Gaon's authorship.—P. 135, No. LI, see *J. Q. R.*, where Professor Bacher gives a full translation in German of this piece.

Fragment XXXVIII, compare *Ein neuerschlossenes Capitel der Jüdischen Geschichte*, by Professor Bacher, in the *J. Q. R.*, October, 1902, p. 79 seq.

Fragment XL (Leaf 1, verso), ll. 12 and 13, compare article "Zu Saadyana XLI," by Professor I. Goldziher, *ibid.*, p. 73.

SAADYANA.

I

Fragment T.-S. A, paper, size 17.7 × 13.5 cm. (writing 14 × 10.2), consists of a quire of two leaves, of which the middle pages are missing, and counts eighteen lines on each page; written in a square, ancient Rabbinic hand, not later probably than the eleventh century, and is divided into verses, and provided with vowel-points and accents "like as one of the twenty-four sacred books." The importance of the MS., however, is to be found in the fact that it restores to us the initial pages of the *Sepher ha-Galui* (ספר הגלוי) by R. Saadyah as well as a portion, however small, of its later contents¹. As is well known, there existed two versions of this work, the original Hebrew and an Arabic translation of it prepared by the Gaon himself. A part of the latter was recovered by Firkowitz and edited by Dr. Harkavy², whilst the following four pages represent the original Hebrew. This is clear from the description given by the Gaon of the original work. According to it, the work commenced with the lines כנר מחבא לב כנר . . . ספר הגלוי³, while there also occurred in it the expressions ונחתום חזק and לתם יתר הנביאים, all of which lines and phrases are found in our MS.⁴ The Gaon

¹ See Graetz, vol. V, ch. x, about R. Saadyah. For our purpose here it is enough to point out Dr. Harkavy's edition of the Arabic S. h.-G., forming a portion of his *Studien und Mittheilungen* (וכתב לראשונים), V, 133 a-238 b.

² Harkavy, *ibid.*, pp. 150-180.

³ Harkavy, *ibid.*, p. 181, ll. 16-23. Cf. below, p. 4, ll. 1-7.

⁴ Harkavy, *ibid.*, p. 160, l. 21. Cf. below, p. 5, ll. 2 and 3. See also Harkavy, *ibid.*, p. 55, l. 10, and note 41 to it. In accordance with these quotations we should supply ונבא after חזק.

also tells that he spoke in the second chapter of his book of the number of years during which the gift of prophecy continued in the nation as well as of the date of the compilation of the Mishnah, which subjects indeed are dealt with in the second page of our MS.¹ We know also that the Gaon spoke of himself in this book in the third person, a fact which brought on him the reproach of his antagonists, reminiscences, however, of which rather strange style are to be found in this fragment². A further subject of reproach was also the external form of the book, the author having divided it into verses and provided it with vowel-points and accents. This his antagonists maintained was done with the purpose of giving to his writings the appearance, and hence the importance, of Scripture; as already mentioned above, and as can be seen from the facsimile accompanying, this is also the case with our MSS.³

The condition of the fragment is on the whole fairly satisfactory, with the exception of leaf 1 recto, which, as it seems, was turned to the ground, and thus received a coating of mud, obliterating a great portion of the writing⁴. From the little I was able to read, the drift of the Gaon's thought was that Wisdom is the highest treasure, shining brighter than the brilliant stars; that she is a sort of emanation from God, and is serving as the light of the soul. Then the Gaon passes over to manifestation of God's will as revealed to us through the Torah (l. 8 ?), the Prophets (l. 10), and the Hagiographa (l. 11), which have become our spiritual food (l. 12). The last four lines, in their present mutilated

¹ Harkavy, *ibid.*, p. 152, ll. 14-17.

² Harkavy, *ibid.*, p. 190. Cf. our MS. below, p. 5 (leaf 1 verso), ll. 1-4 and l. 14.

³ Harkavy, *ibid.*, p. 160, ll. 15-18.

⁴ I have to express my thanks to my friend Mr. S. M. Harris, of Southport, who prepared for me from this page an enlarged photograph, which helped me greatly in the deciphering of this MS.

and uncertain condition, give hardly any connected sense, and may perhaps have contained some words or phrase directed against her (Wisdom's) detractors¹. Of course, it is not impossible that our scribe had a defective copy at his disposal, or that he omitted matter seeming to him to be of a mere personal nature, and which he found repeated in another place. In the second page the Gaon expresses the opinion that the composition of the Mishnah began after the discontinuance of prophecy (leaf 2 recto, ll. 5-9), whilst the gathering of the gleanings—which as mere details or branches of laws (l. 10) could be entrusted to the nation as long as Israel remained in their country—commenced 500 years later, and received the name of Talmud (ll. 14 and 15). In the last three lines the Gaon speaks of the princes, interpreters, and those having compassion with the people (l. 16), who had the Lord's message to teach "Israel the Torah with a perfect heart," when the MS. breaks off. Probably these lines were followed by a list of the names of the prophets and of the heads of the fathers, the bearers of Tradition. The last two pages, which probably formed a portion of the third chapter of the S. h.-G., give us the Gaon's prayer against "the robbers of our people" (leaf 3, l. 4), by which apparently his antagonist, the Head of the Dispersion, David b. Zakkai, is meant². R. Saadyah's appeal to "the God of judgment" may perhaps have some reference to the story according to which the quarrel between Ben Zakkai and the Gaon arose as a result of the latter's refusal to confirm an unjust verdict given by the former³.

¹ Harkavy, *ibid.*, p. 152, l. 10 מסתומת כמריה. Cf. also pp. 142 and 143.

² Harkavy, *ibid.*, p. 152, ll. 22 sq.

³ See Harkavy, *ibid.*, note 7.

SEPHER HA-GALUI.

(Leaf i recto)

דברי ספר הגלוי הכמ[וס] ראה • • ס מוס[ר]
 אמ[רי צ]חות הם אוצרו אין לסלאות [ה]תבונה
 בכל פני[ני] הדר ומי ערוך יערוך לה מן כוכבי
 נ[יה] ¹ כי • • • • • לעוזו אצלה [ויש]ת [לנא]ונו
 5 • • מ • • • • • [תמונ]תה ב[נשם] [כבז]ק אור
 ברוח [יו]ם זך ש[ומה בנ]פש ² בנחלת תתור
 מח[בא] לב כנר • • נפש כל זוכריו (?)
 • • • • • שארית (?) הקדושה (?) כי גדלו
 חסריו שהפליא (?) בשם (?) • • • • • רצונו (?)
 10 ויפח מאוריה ³ • • • • • לנביאי יי אשר ל • • חוה (?)
 כי • • • • • לבנינו • • • • • בכתובים • • • • • גם עלי
 הניון לשבטי • • • • • ב אדוניה ⁴
 חי (?) • • • • • ה היותינו בצבי
 על הלה (?) ⁵ ויצו ויקב לנו מזון בכל צרכינו
 15 במצות (?) הזוהרה (?) כל (?) ימי (?) חיינו (?) ויצונו לבנינו
 להורתם (?) • • • • • שת • • • • • כתוב רשום ליסוד • • • • •
 וה • • • • • למו • • • • • לה • • • • • לב
 איך (?) • • • • • אבחת כל קץ ממשלתו

¹ This noun was used by Kalir; cf. Zunz, *Syn. Poesie des Mittelalters*, p. 392. The letters in brackets are supplied after Harkavy, *ibid.*, p. 180, ll. 16-23.

² The sign of the letter מ between the lines represents probably the word מלהבה.

³ Cf. the האטקן ס' (Harkavy, *ibid.*), p. 58, ll. 8 and 9 • • • • • חקי הורה צויו • • • • • אודיט מקדושי.

⁴ Poincted אֲדוֹנֵיָהּ.

⁵ Perhaps we should read הַלָּה.

(Leaf 1 verso)

ויהי כי מלאו למתנה¹ אלף שנים מימי
 משה איש האלהים לתם יתר הנביאים
 במלכות מדי ונחתום חזון בשנת הארבעים
 לבנות הבירה שנית במעט עם: בראות
 5 הורינו את ההמון כי נפץ בכל הארץ ויגורו
 על ההנא לבלתי השבח ויאספו כל מלה
 אשר העתיקו מני קדם למצוה ולחוק ליהו² (?)
 ולעדות וימלאום במדע מלואת תג ויקראו
 את שמם משנה: וישארו דברים אשר
 קוו כי ישמרו בשבתם בארץ כי מענפי
 10 החקות הנה: יספנו סור גם נטה ונלינו
 עוד ותהי הנפצת ניפוץ העוללת או פור
 הנוקף: וייראו מהנשותם ויקבצום נם
 המה ותלמוד קראום לשנים חמש מאות³
 15 מן הקץ הראשון: כי כה אמרו אבותינו
 כל מליץ ובל אציל ורב חמלה על העם
 אנחנו מפקדים במלאכות אלהים ללמד
 את עמו בלבב שלם את התורה ואת
 * * * * *

(Leaf 2 recto)

סעדיהו⁴ לפני יי ויאמר יי צבאות אלהי ישראל
 אלהי המשפט אתה נתתה לעמך את תורתך
 ואת משפטיך עליהם יריבונו עליהם יוננו
 פריצי עמינו בוחרי רע לנפשינו: ואתה יי
 5 איום הגבורה אמיץ כחי חזק חתת ממשתלך
 שחחו בני בשר חתת נאותיך חרועות עולם

¹ Perhaps allusion to *Berachoth*, 5 a, where the Torah forms one of the three מהות מונה which God gave to Israel.

² Read לישראל.

³ See Harkavy, *ibid.*, p. 195, note 6, for references. The 500 probably represent a round number.

⁴ The word preceding סעדיהו was probably ויהי. Cf. Harkavy, p. 162, l. 22.

משכיות ארזו נדכאו חדריהם צורותם נעתקו:
 יהסו כל בשר יי מפני נאוניך הופע יי הנלה
 בערוץ שנבך והט אזנך ושמע את אשר
 10 חרפוני לא הריעותי להם כי אם על שמך • אם
 טוב אנכי ואם רע פעלי הנה שמך נקרא עלי
 אם לא הראה יי לשמך עשה זאת וזכר נא
 לתורתך אם לי לא יאתה: למדתני מנעורי
 את חקיך ומשפטיך ינקתים כמו חלב ונפשי
 15 נקשרה בם • ועל דברתם הוות חנפי לב
 קראתני הלאה קומה יי עוזר את משפטיך
 קשר למו חרצב¹ וירצבו בהונימו² חזק את
 די ללמד תורתך וזרועי לשפוט את עמך

(Leaf 2 verso)

כי אם יחשו רחמיך רבים מן העם ימאסון דתותיך
 כי לא קוצר אפם כאורך אפך: הגר אשר הדלקו
 אל התן לכבות נטע זו הניצוטה אל יהי קמל
 מקור משכת מנני ערן³ לעמך אל נא ישתת
 5 קדש את שמך כי תתמוך את ידי וכי מחשבות
 שוררי הניא בפליאיך כי אתה יי אלהים ידעת
 את עצתם כי לא לטוב המה על עמך ישראל:
 כי אם תעלה בידם יוסיפו לנבהה ולדבר תועה
 ואני בטחתי על מסות אותותיך ובאתי אחרריך
 10 כי הביאותני עד הלום: אלהי שאול שאלתיך
 כקטון דעתי כי אוילים⁴ כל האדם נגד חכמתך
 הצליחה נא לעבדך ולעבדיך כי תמים דעים
 אתה ועשה הטוב בעיניך: ויהי

¹ In opposition to 'הח, Isa. lviii. 6.

² Here we have a marginal gloss which is, however, faded. Perhaps it read בחורמו.

³ Perhaps allusion to *Genesis Rabbah*, XVI, 4, where the Torah (ורה) (מטנה הילמוד וכו') are the gold of the land of Genesis ii. 12 compassed by the Pison originating from the Eden (*ibid.*, verses 10 and 11).

⁴ Pointed אילים.

מאז גלו האנשים האלה את נפשותם לריב
 עם סעדיהו על אמתו ולחרף ולנאץ ויהיו 15
 בחה ולענ בכל עם יי ויתעבם כל גבר ויתקוטט
 במ · וידרשו נוכרם¹ מן הנוקם לאמר: בלע
 אלדים פלג את לשונם כי ראינו את חמסם

* * * * *

II, II a, and II b.

Fragment T.-S. H, paper, size 21 × 16 cm., consisting of one leaf, written on one side only, in an ancient hand with a strong turn to cursive. Some words are provided with the superlineal punctuation.

Fragment T.-S. B, paper, size 20·5 × 15 cm. (large writing 14·5 × 9·5), consisting of two leaves and written in a large square hand, but with a strong turn to cursive. Fragment T.-S. C, paper, size 18 × 13 cm. (writing 15 × 15·5), consisting of one leaf, and written in a square, rather small, hand, but also with a strong turn to cursive. The three fragments are divided into verses, whilst the two latter are also provided with vowel-points and accents. They undoubtedly represent three MSS. of the *Sepher ha-Moadim* (ספר המועדים) of R. Saadyah, which work was marked by these characteristics². The text, edited by Mr. Elkan N. Adler and Mr. I. Broydé, represents a fourth MS. of the same work, but all four MSS. overlap each other³. My scanty knowledge of the subject does not allow me to enter upon any real comment of the controversy or to express any opinion

¹ Pointed נִיכָרִים. See Obadiah 12 נָקְרוּ. Cf. RV.

² Harkavy, *ibid.*, p. 212. For subsequent publications and literature bearing on the subject see among others M. I. Lévi, *Revue des Études Juives*, XL, p. 261, and XLI, p. 229 sq. See also A. Epstein's essay containing a new edition of all the texts with introduction and notes, *ibid.*, XLII, pp. 173-210. As many of my notes were written before the appearance of this article, I must refer the reader to it here in bulk, as I could not always disturb my MSS. to make particular references to it.

³ See *Revue des Études Juives*, XLI, p. 225 sq. See also n. 2 to pp. 9, 10, 11.

on the merits of the various MSS. This I must leave to specialists. But apart from the difference of opinion about certain calculations, was also involved the question of principle as to the ancient prerogative of Palestine in the fixing of the calendar which Ben Meir, the "Prince of the Holy Land," wished to reassert, and the Gaon thought had long ago become obsolete¹. As it would seem, the controversy, though mild at first, was subsequently conducted on both sides with great bitterness, the aid of the secular arm was invoked, so that Ben Meir was submitted to torture; but this is the fate of all minorities, whether orthodox or heterodox².

SEPHER HA-MOADIM.

II.

. . . . . יו אפור : למרוק
 . . . . . לעם ולדת בל יכליח :
 ש . ת נ . נחבר לו מלים כי לולי המה
 נשבר ממהו ואת . או ידענו יי כי פוצינו
 5 בנלות גולל את כלא . תנו וקרא קץ לשובבינו
 בישע לקרמתינו : תקת . שות המחשיך³ שהיה אהרן
 ואל ינקשו בפחזותיו : סורו . שחד נוסן נודו מדעת חנף נודו
 נועו מיקידת יה נוגו נוסו ס . מבוקה מן שך יקוש ומן רשת מזורה פן
 תספן במ : פקחו נא עיניכם בנניו⁴ וצאצאנו אחרינו והביטו בכל אלה ואל יהיו דבריו למוקש
 10 לבם . יה הסכלנו ונורה אתכם זה דרך לצדקה בה : וכל איש אשר ירבנו לבו
 יקרא את מעשיו בקצם באלול⁵ הוא החדש הששי לפני בוא החגים בכל . . . . .

¹ See Harkavy, *ibid.*, 212, as well as Dr. Poznański in the *J. Q. R.*, X, p. 152 sq.

² See below, p. 21 (Text V a) and p. 22, note 2.

³ See *Revue des Ét. Juives*, XLI, p. 227, where Ben Meir is also called המחשיך.

⁴ So in the MS.

⁵ Probably בקצם for בקצם; whilst Elul is chosen as one of the זמני רמיה. Cf. below p. 11, l. 15.

וינסרו¹ כל הפתאים ולא זיירו עוד בכל אשר עשה כימי גֵאָא פֶן תקלל חלקתו בכל
 דור ודור: ומי לא יחפֵן להטיב לו שם כי צדקתו עומדת לעד יתברכו בו שבטי
 יה ובו יתהללו: זאת אות הברית אשר נחֵלְפוּ אבותינו מימי קדם יען כי בכתוב
 לא נמצאה עשרה² מהם אחד קֵלָא ואחד חסר לפקודיהם: ושני החדשים פעם
 15 ימלאון או יחסרון או יהיו כדובר יְהוָה המה השמיני והתשעי על פי תקופֶת
 שנת מאה וחמשים וארבעה יום ושלישית שמנה מאות חלק ושבעים
 ושש: כי הקיפה עד תוך מחצית יום החמשי ועד תֵצֵא בתשיעית ביום
 הששי חסירים יהיו¹ ועד פנות יומם מן השֶבֶת יהיו שלימין ועד תֵצֵא
 בתשיעית ביום אחד יִזְרְעוּן וימלאון ביום שני עד תֵצֵא ומתְחִצִיזוּ עד
 20 המחצה ביום שלישי יעמדו על סדרם: וכן להחסירים עד הַר צֵת משתי עשרה
 בליל הרביעי ומשם עד חצות החמישית להמְלָאוֹת ונסב השֶבֶע אלה משפטיהוּ
 בשנה הנוֹסֶפֶת: ובשנה הפשוטה לא כן חקם כי משמנה עשרה שעות בשביעי
 ולאחד תשע ורֵד יחקרו וישלמון לשמנה עשרה מן השני אם היוצאת גם
 25 פשוטה או לחמש עשרה ותקֶפֶט נוספת אם היתה ומשתי העתים יסדרון
 עד תשע ורֵד מן החמישי: ואז ימלאון אל שלשת רביעיו ועד קֵץ תֵהָא בששי
 אם הבאה פשוטה גם היא או אם תוֹסֶפֶת אל תֵשֶׁע ורֵד בו וכן יהיו שלימים
 לשמנה עשרה בשבת וכן תסוֹבֵנָה לקץ הימין: גם זאת מפי אבותינו
 לקדמוניהם שמענוה אף בה בעינו ראינום יִנְהֶגוּ ולמלא גם כן אדר
 30 הנוסף: למדוה הַטִּיב למען תאכילוה שגוה אחרי לכל תשכחוהָ כאשר
 לנו באמונה נתנו כן נִתְנוּם באמונה לכם ויהי יְיָ לעד בכם ללא תדחו עוד

II a. (Leaf 1 recto)

עשרה מהם אחד מלא ואחד
 חסר לפקודיהם: ושני
 החדשים פעם³ ימלאון ופעם
 יחסרון או יהיו כחביריהם:
 5 המה הֵיט על
 פי תקופות שנת מאה וחמשים
 וארבעה יום ושלישית ושמונה

¹ So in the MS.

² The contents intervening between this word עשרה and the word עַד in line 26 is also to be found in fragment II a, beginning on this page and ending with l. 13 on p. 10.

³ Pointed פָּעַם.

מאות ושבעים ושש חלק:
 כי הקיפה עד תוך מחצית
 10 יום חמישי ועד תצא בתשיעית
 ביום אחד יגרעון וימלאון ליום
 שני עד חציו ומחציו¹ עד
 המחצה ביום שלישי יעמדו

(Leaf 1 verso)

על סדרם: וכן
 • להחסירם עד הריצ'ת משת • •
 עשרה מליל רביעי ומשם עד
 חצות יום חמישי להימלאת
 5 ונסב השבוע: אלה
 משפטם בשנה המעוברת
 ובשנה פשוטה לא בן הוקם:
 כי מ'ח שעות בז לאחר
 תשע ור'א יחסרו וישלמו ל'ח
 10 מן השני עד היוצאת גם
 פשוטה או לחמש עשרה
 והקפ'ט נוספות אם היתה
 י • • שני העתים יסדרון עד:
 * * * * *

(Leaf 2 recto)

הברורים² בתהפוכותיו וישימם
 בוערים כדרך כל אויל ואמר לכל
 סכל הוא: ויתר דברי ספריו
 וכל אשר עשה ודברי המליצים
 5 אשר יעצוהו המדברים אליו

¹ חציו ומחציו.

² From this word to below, line 8 (p. 11), our text corresponds with Mr. Adler's Fragment in the *Revue des Ét. Juives*, XLI, p. 227, whilst the whole of this leaf, recto and verso, beginning הברורים and finishing הוא, and the one following correspond with the text of the next Fragment II b, recto (below, p. 12), l. 11 to verso, l. 14 (the word הוא, p. 13).

SAADYANA

להשיבו הנם כתובים על ספר
 דברי הימים לראשי ישיבות¹ ונמ
 ביד כל חרד מן העדה נמצאים:
 ויהי כקרא חכמי דת
 10 איגרותיו ויקרעו בגדיהם וירחזו
 במספר על עניי הצאן אשר ביד
 אפזרי נפלו למו ודמעות לרוב
 ניגדה עינם על קדש מחולל:
 ויחדלו עוד מענות אותו

(Leaf 2 verso)

כי הבינו כי בזדון היה הדבר ובעקבה:
 ויניחו אותו ליום נקם ועברה השמור
 לכל מדיה ולא התעשתו לקחת
 איגרות מאת המלך להסירו;
 5 כך וי • צו העמידו דבר להועץ עם
 המבינים מה לעשות לארבעה
 שערים אשר בדה מלבו ויאמרו
 לא נוכל לבער את כל כתביו מן
 החוץ והלאה: אבל נכתוב
 10 ספר זכרון לדורותינו אחרינו בל
 יקומו מקצותם ויהבלו בדבריו ובל
 יתעו בנתיבותיו עם גברא בהבינם
 למה זה ועל מה זה עשה כן ויעשו
 כזאת כי טוב נועצו:
 15 בעשרים באלול נקראו ספריו הוא

* * * * *

II b. (recto)

.....
 .. 2 . . . . . נה . . . . . שעה וקנ תחת . . .

¹ See the letter of R. Sherira Gaon about the ספרי זכרונה of the ראשונים.

² For the next fifteen lines (till the word (בירי) see Mr. Adler's Fragment as above.

לבעבור סבב . . . . הדבר להוסיף על כל
 נבול אִמְרָת חלק . . לאמר לא עב . . שלש
 5 אלה על נבולותיהן . ולא ירא אלהים לדבר
 על נביאיו שקר וכזב ולא חמל על צעירי
 הצאן פן ישנו [בשער] וי אשר בדאם לו: ולא
 פנה בלתי אל . . עיצו ומזמתו להחטיא עם
 ולהכשיל הר[בים] לפרוץ נדירות להסיע
 10 אבנים ולבקע את עציו ויחרף עוד את
 הברורים בתהפוכותיו וישימם בוערים
 כדרך כל אויל ואמר לכל סכל הוא: ויתר
 דברי ספריו וכל אשר עשה ודברי המליצים
 המדברים אליו להשיבו מרעתו הנם
 15 כתובים על ספר דברי הימים לראשי
 הישיבות ואף ביד^י . . הם
 נמצאים: . . בקראו חכמי דת את
 אגרותיו . . את בגדיהם וירוחו במספד
 על עניי הצאן אשר ביד אכזרי נפלו

(verso)

ודמעות לרוב ניגרה . . . . קדש מחולל:
 ויחדלו עוד מענות . . . . כי הבינו להם כי
 בזקן ובעקבה כל מעשיו: ויניחו אותו
 ליום נקם ועברה השמור לכל מרזח ולא
 5 התעשתו לקחת אגרות מאת המלך הארץ
 להסירו: אך דבר להועץ על המבינים מה
 לעשות לארבעת שערו אשר ברא מלכו
 ויאמרו לאמר לא נוכל לבע[ר] את כל כתביו
 מן החיץ והחדר: אבל נכתוב ספר זכרון
 10 לדורותינו אחרינו בל יקומו מקצותם
 ויהבלו בדבריו ובל יתעו בנתיבותיו עם
 נברא בהבינם למה זה ועל מה זה עשה כן
 ויעשו כזאת כי טוב נועצו: בעשרים

באלול נקראו ספריו הוא יום שיני לימי
 . . . . . המעשה 15 ש . . . . .
 נכתב הזה (?) . . . ש . . . ויכתבו את
 . . . . .
 . . . את (?) כל המקומות . . .
 . . . . . שיערי . . . [בן מ] איר אשר ב . . . . .

III

Fragment T.-S. D, paper, size 19 x 14 cm. (writing 15 x 10.5), consisting of one leaf written in an old square hand, and, like the former two, divided into verses and provided with vowel-points and accents. It is not quite clear what the point at issue is, but the reference to the Passover and the Day of Atonement would suggest that it formed a part of the *Sepher ha-Moadim*, though its style is rather different from that in which the two last fragments are written.

(recto)

הספר בטבעת הנשיא¹ העד עליו עדים מן
 האדירים נלוי לכל העם להפיץ בכל הארצות
 את משנה הספר להרים מכשול מדרך העם:
 ויהי כי נבון הספר אשר הוחק למזכיר
 5 עון² ותהי בלב כל משכיל איבתו כי יראת יי
 לשנא רע³ וגם באו המושלים על אודותיו: וידברו
 [לאמר] ארץ נתנה ביד סכל⁴ הוי על יושביה: מים
 נבים ישקה אותם בין פרחת וחרול⁵ מרעך עדרם
 ישענים חורב בצל עב וציון יובילם⁶ אף יתיצב
 על דרך לא טוב: ⁷ אתיו הרשים (?) האכתריש(?)⁸

¹ Perhaps by this is meant Babylonian David b. Zakkai.

² Ezek. xxi. 28.

³ See Prov. viii. 13.

⁴ Job ix. 27.

⁵ See Job xxx. 1, 12.

⁶ See Isa. xxv. 5.

⁷ Psa. xxxv. 5.

⁸ The MS. is obliterated and torn in this place. Perhaps it is a corruption of האוכל אדריש. The preceding word can also be read חרשים.

למכרה • • מחלמיש צור נסכו¹ קשת נחושה עט
 שמיר קצובו לכתב במ כחקה את רעותיו
 איך נכתוב את כולם ורבו מני חול וממועדי
 רגל הנוהני ישורון באורח פתלתול: אוד
 15 חרוך הוא ושני זנבותיו² ריק מכל טוב מלא
 כל רע מקראם רכילות משנתם בצעם. תלמודם

(verso)

קשי עורף מוסרם קחת שוחד והמות משפט:
 אליך יי אדמתו תזעק³ כי הנזה⁴ תחתיו
 בשחיתותיו וחתיים ינאקון מלשונו הרע כי האביל
 את הילם למלכיות: הזקינים אשר הפריד חמסם
 5 עליו כי לשני עגליו נתן את חלקם יתר החכמים
 ינודו לו חרפה כי נתפס (?) כאחד מהם משפטי
 יי עליו יצעקון כי הטם ויגיעם ויעולם ט • יו
 המקודשים יארבו לו כי הרצוב כל קיטרם⁵
 ויפתחם: והקרוב אליו מהעם יאמר לו ישפוט
 10 יי בינם וביניו כי בעצתו יכרת⁶ זה את זה
 בחג מצה וכיפורים בקראתם על ספר יאמר
 לו כל מבין הריקותה יגיענו כל אינו⁷ אבד בך
 לכן לבהלה תהיה פעלתך ירב בו כל טף
 הלחמתנו אסור⁸ מבלי דעתינו תבואתך שואה
 15 לא תדע שחרה: ⁹ יאמרו לו הפתאים השניתה
 אותנו כעור בדרך יהרפוך מלאכי רום:

¹ See Deut. xxxii. 13.

² Perhaps by this is meant the son and the brother of Ben Meir. Cf. *Revue des Ét. Juives*, XLI, p. 226.

³ Job xxxi. 38.

⁴ Pointed חֲנִיָּה. Perhaps corruption of חֲנָה; cf. Isa. xxiv. 5.

⁵ Perhaps מעליו, but the sense of the verse is not clear to me.

⁶ Pointed יִקְרַח.

⁷ Pointed אֵינִי. Perhaps originally אֵינִי (substance).

⁸ Pointed הִלַּחְמֵנוּ אֲסוּר. Perhaps corruption of הִלַּחְמֵנוּ אֲסוּר.

⁹ See Ps. xxxviii and Isa. xlvi. 11.

IV, IV a, IV b, V, and V a.

Fragments T.-S. E and F, and the two marked IV a and IV b, paper, size 15 × 19 cm. (writing 11.7 × 14.2). The leaves are torn off at the end, so that it is impossible to say what the original length was. Fragments E, IV a and IV b, consist of one leaf each; fragment F counts two leaves. They are all written in the same cursive (*Rashi*) hand, and come from one MS., which probably represented a collection of letters, and perhaps also treatises bearing on the Ben Meir controversy. Besides these five leaves there was also discovered a sixth leaf coming from the same MS., and containing the following words: כבודך ירב ירום וינושא ויתמך לעדי עד נצח • ונכתב: ביום המישי בשבת ביט יום לחדש חמוז שנת אלף רלז לממשלה חכמים ביום המישי בשבת ביט יום לחדש חמוז שנת אלף רלז לממשלה חכמים¹. This, probably, formed the conclusion of fragment E (IV) or IV a and IV b, of which there is strong reason to believe that they were written by the Gaon². Fragment F (V and V a) was probably written by Ben Meir himself, addressed, as it seems, to a wavering adherent, warning him and others not to be intimidated by the threats of their antagonists, and holding himself up as an example of suffering for the truth. In this connexion it would also be interesting to reproduce the contents of another fragment composed by Ben Meir. The first lines correspond, making allowance for a few variants, with those published by Harkavy, p. 214, l. 14 to p. 215, l. 11, whilst the following lines in brackets, probably restore to us a portion of the missing page of Harkavy's edition:—

ולו אדונינו ויאמן וינדל שמי על כל שפת רננים וזמרת נוננים מי רחמים
 וחיונינו ופיצכם מכף סומנים ותסקרו זיו מלך פנים בפנים ותכלכלו ממרעית
 אלף מכמה שנים ולברות בכירת הנתלה בין כנענים ולהתנחל ממעינו אשר
 קרסוליו בנגך וברבלתו עד ולהסתוכך בעיר עקלתוך אשר קשקשו מפנינו

¹ Perhaps the *Chiffre* שינים; cf. Zunz, *Zur Geschichte*, p. 358. See also Zunz, *Literaturgeschichte der Syn. Poesie*, p. 94, regarding the title *Aluph* in connexion with the Gaon's father.

² These, together with VIII, probably represent the correspondence between him and Ben Meir to which he refers in the *Sepher ha-Moadim*.

ולהתגונן בחופות י' שהוקשרו ליציר בעדן ננים ולסוך מאפרסמון המעולה על כל שמנים ולהסב בפרדס עם מצוקים ואיתנים אשר ביום קוראים ובלילה שונים סנהדרי ישראל הנאמנים [הקובעים מועדים חמנים חכמי ישראל הרבונים עם מקום אגן הסהר הקדמונים המעברים ימים ושנים: ועל פיהם המועדים מיתקנים אין רשות לאדם מישראל להשיג גבול ראשונים • שעליהם נאמר היושבת בננים ומצוה לעשות על פי זקנים: שכן אמר דויד אבי המננים מוקנים אתבונן ואין שבחן של ישראל אלא ירושלים עיר הקודש וסנהדרין גדולה אשר בתוכה שכך שנו חז' ו"ל מי שלאראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו ומה הייתה שמחת בית המקדש שלא לן אדם בירושלים ובידו עון ולא עוד אלא שכל ימים שהיה בית המקדש קיים הייתה הברכה והזול והשובע בעולם דכת' כמל חרמון וג' אבל משחרב בית המקדש נסתלקה השמחה ולא ירד טל ברכה וניטל טעם הפירות דכ כי תאנה לא תפרח זרעתם הרבה והבא מעט וכשיופע הקדש בר' הוא ברחמו הרבים לנחם את ישראל אינו מנחמן ומשמחן אלא בשמחת בית המקדש דכתיב כי נחם יי ציון שיאמר בעל הרחמים ויעשה למען שמו ויביט בעלבון עמו ויבנה ביתו ואולמה וישכלל מקום הדומו ויחיש להם יומן ויצמיח יען (למען read) שמו אמן ואמן:]

I will only remark that the words אשר ביום קוראים ובלילה אשר שונים allude to Pirke d'Rabbi Eliezar, XLVI, according to which Moses, during the forty days on Mount Sinai, studied Bible by day and Mishnah by night. There is therefore no necessity for any emendation.

IV.

(recto)

מעברין את השנה בחוצה לארץ וכל המשנאות שצויה וכתב מראשו שלפרק ר' אליעזר¹ • התבוננו בהם וידענו אותם ואנחנו יודעים כי מבראשנה ומימים שהיה בית המקדש קיים לא היה עבור השנה תלוי לקבוע אדר ואדר אלא בחכמי ארץ ישראל ובארץ ישראל לפי שהעיבור תלוי באביב ובפירות האילן 5 כמו ששינינו על שלשה סימנין מעברים את השנה על האביב ועל פירות

¹ Cf. Pinsker, *Lik. Kadmonioth*, p. 40 (text) ובגלי משנאות. By ר' אליעזר. probably the well-known ר' אליעזר (especially ch. 8, cf. M. Lévi, *Revue des Ét. Juives*, XL, p. 363, note 11) are meant. משנאות would then have to be taken in the sense of paragraphs, not of a passage in the Mishnah.

האילן ועל התקופה על שנים מהם מעברים ועל אחד אינן מעברים ובזמן
 שאביב אחד מהם הכל שמיחין¹. וכיון שעיבור השנה תלוי באביב לא היה
 אפשר לעבר על אביב על שאר ארצות מפני שבחוצה לארץ יש מקום
 צונן מתעכב חדש אביב עד סיון. ויש מקום חם שממהר לבוא מסוף שבט
 10 ומחילין בקצירה מן אדר. ולכך לא היה איפשר לקבוע עיבור שנה אלא בארץ
 ישראל שנ' לש'כנו תד'רשו וב'את ש'מה² כל דרשות שאתה דורש לא יהיו
 אלא בשכנו שלמקום ואפילו בארץ ישראל עצמה כבר לא היתה כולה כשירה
 לעיבור אלא נחלת בני יהודה הוכשרה יתר מכול. . . . ארצות
 לעיבור יהודה עבר הירדן וגליל ואנחנו א. . . .
 15 שמחים. וכל המשניות והראיות. . . .
 בין שבפני הבית ובין שלא. . . .

(verso)

הראשונים היו שולחים ודורשין מרבתינו שלארץ ישראל קביעת חדשי שנה בשנה
 לפי שלא היו בקיאין בסדר העיבור כמותן לפיכך היו כותבין אליהם אבל מן שנים
 רבות כבר עלו כמה חכמים מבבל אל ארץ ישראל ודקדקו עם חכמי ארץ ישראל
 בסדר העיבור ופשפשו וחיפשו בו עד שנתבוננו בו יפה יפה וכבר הם קובעים
 5 חדשים בבבל זה שנים רבות לברם וגם חכמי ארץ ישראל מחשבים וקובעים
 חדשים לברם וכבר בכל השנים האלה עלה חשבונם אחד לא נמצא ביניהם
 חילוף אלא החשבון על מכוננו ועל תיקונו והמועדים מתקדשים חוקה אחת ותורה
 אחת מפני שהחשבונות כולם כאחד ניתנו מרועה אחד ולא ראינו קילקול כזה
 ולא פירצה כזאת ובודאי אנחנו התחלנו לקבוע חדשים בבבל היה לו לראש
 10 ישיבה להוכיח אותנו ולאמר שניתם מנתג ועברתם על דברי רבותיכם הנה נא
 יש ביישיבות זקנים שהגיעו לנבורות וגם הזקינינו מאד וכולם אין אחד מהם זוכר
 שהוצרכו אנשי בבל לשאול עיבור שנים וקביעת חדשים מארץ ישראל אלא
 אחם . . . . כם וגם אנחנו מנהג אבותינו בידנו ואנחנו מעברים
 . . . . [ה]שננו (?) גבול ולא שנינו מנהג ולא הצרכנו עצמינו לבוא
 15 תב ראש ישיבה שאף על פי שעברתם . . . .
 . . . . חדשה שלימין ואינה אלא חסירין . . . .
 . . . . שהיה ביד אבותינו . . . .
 . . . . * * * * *

¹ See *Sanhedrin*, 11 b, and parallel passages.² Deut. xii. 5. For the Rabbinic passages see *Sanhedrin*, *ibid*.

IV a.

(recto)

שנה הבאה בחמישי וחדשים כסדרן והפסח בשבת • והשנה השלישית ראש שנה
 בשיני בשבת שכיון שתשרי שלשנה שלישית נולד ביום שבת אחר חצות כבר
 עבר זמנו מלקבעו בשבת ובאחד בשבת אין נכון לקבעו לפיכך ידחה לשיני
 בשבת • ואם תאמר נקבע שנה ראשונה חסירים כדי שיעשו מועדים
 בזמניהם ושנה שנייה תיקבע שלמים נמצה פסח עירע להיות בערב שבת
 ואם תאמר שנה ראשונה כסדרן ושנייה שלמין אם עשית ראשונה כסדרן
 יערע הפסח בשיני בשבת ואם תאמר נקבע ראשונה חסירים ושנייה כסדרן ושלישית
 שלמים נמצא תשרי שלשנה שלישית שהוא שנת אלף ר"ה נולד אחר חצות
 בר"ז אל חלק וכבר עבר זמנו ונדחה לשיני שהרי חיפשנו ודיקדקנו בכל השערים
 10 וראינו שכשיעבור מולד תשרי אחר חצות אפילו בחלק אחד אין האוי לקבעו ביומו
 אלא לרחותו לפניו ושכתב ראש הישיבה שאין אנו נסמכין באלה שתי שנים
 על ארבעה שערים מפני מה אבותינו בדרך הראשונים לא סמכו בכל השנה
 אלא על ד' שערים ואנחנו לא נסמוך עליהם • ושכתב ראש ישיבה אבל אנו
 נסמכין על דברי חכמי שאם ניסן בא"ה ותשרי ב"ה אין דוחין אותו מיומו
 15 אם מולד תשרי ב"ה רואין אם נשתייר רביעי יום חסר א"מ"ת חלקים
 ביומו אין דוחין אותו ואם חסר ב"מ"ת דוחין אותו
 • • • • •
 נודיע לפני ראש ישיבה כי זה הדבר של
 • • • • •
 מן הראשונים ולא כמנהג שכתב
 • • • • •
 אם נול' ניסן בשבת • • • • •

(verso)

לא היו אומרים אלא על ניסן בשבת ועל תשרי בלבד • ותשרי של שנה
 השלישית היא שנת ר"ה לשמרות מולדו ביום שבת שש שעות ר"ז חלקים
 ולא בשיני בשבת הוא נולד ואינו בכלל א"מ"ת ב"מ"ת כשאנו מחשבין את חשבון
 א"מ"ת ב"מ"ת על ניסן בשבת ועל תשרי בשיני אין אנו מתצאין את החשבון
 5 שהוא נכון עליהם שכך מסרו חכמי בשער רביעי שכל תשרי שלאחר שנת
 העיבור שנולד ביום שיני נ שעות ת"ק"פ חלק קבע אותו ביומו • ואם נולד
 בשלש שעות ת"ק"ז חלק דחה אותו לשלישי ולקבע חדשים כסדרן • ואם לא
 היה בשנה שעברה עיבור ונולד תשרי עד שש שעות ביום שיני אין נדחה
 מיומו • ואם נולד אחר שש שעות חלק אחד נדחה לשלישי מצד שאין
 10 קובעים אותו ביומו אלא כשנולד עד חצות בלבד • אבל מאחר חצות חלק אחד
 לא מצאנו שנקבע ביומו הרי למדנו שאפילו על תשרי לא יכון חשבון א"מ"ת

בְּמֵרֶת וְכֹל שָׁכַן עַל גֵּהוּ שְׁלֵא יִכּוֹן שֶׁהָרִי בְּדַקְנֹו בְּשָׁנִים שֶׁעֲבָרוּ שֶׁהַשְׁוִינֹו אֲנַחְנוּ
 וְאַתֶּם עַל קְבִיעֶתָּ וְלֹא רֵאיוֹנֹו שֶׁקְּבַעְתֶּם אֶת הַחֲדָשׁ עַל חֶשְׁבוֹן אֲמֵרֶת בְּמֵרֶת
 אֲלֵא עַל ד' שְׁעָרִים יִתְּבוֹנֵן רֵאשׁ יִשְׁיִבֵה שְׁעַ בְּחֲשָׁרֵי שֶׁל שְׁנַת אֶלֶף רֶכֶה
 15 לְשִׁטְרוֹת שְׁנוֹלֵד בְּיוֹם שְׁשִׁי יֵאָ שְׁעוֹת קֶפֶה חֲלֶק וְמוֹעֲבֹרֶת הִיְתָה וְנִקְבַּעַה
 . . . . . לְיָמִים וְנוֹלֵד נִיסָן שְׁלֵה בְּיוֹם ג' ד' שְׁעוֹת שְׁלֹו
 . . . . . ח בְּחֲמִישִׁי וְאִם כֵּן הוּא שֶׁהַמְסוֹרֶת בִּידְכֶם
 . . . . . לֹא קְבַעְתֶּם אֶת חֲדָשִׁי אוֹתָה שְׁנֵה
 . . . . . קִידָם הַצּוֹת

IV b.

שֶׁפֶסֶק מִשֶּׁם הוּא מִתְּחִיל וּמֵאִי זֶה מְקוֹם פֶּסֶק מַחְצִי יוֹם שְׁלִישִׁי יִפְקָחוּ
 עֵינֵיהֶם הַחֲבָרִים וְיִרְאוּ תִּבְנוֹנוֹת הָעֲצוּמוֹת הָאֵלֵה וְאֵל יֹאמֵר כִּי אַרְבַּעַה
 שְׁעָרִים אֵין בְּכֹלֵל אֲלֵא מְעוֹט יָמִים וְשְׁעוֹת שֶׁל ד' יָמִים בְּלִבְדֹו כִּי הָאוֹמֵר כֵּן
 בְּלֵא דַעַת וְלֹא תְּבוֹנֵה אִמְרָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם עוֹמֵד אֲלֵא עֲלֵיהֶם וְאֵין תִּקְנַת
 5 הַמוֹעֲדוֹת תְּלוּיָה אֲלֵא בְּהֶם וְהַטַּעַם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁאִמְרָ בּוֹ אֲמֵ[רֶת]
 בְּיוֹמוֹ בְּמֵרֶת לְמַחֵר אֵין לוֹ עֵיקָר מִדְּבָרֵי חֲכָמִים וְאֶף מִי . . . . .
 . . . . . וְכִתְּבוּ לֹא הִיָּה יוֹדִיעַ בְּסוֹד הָעֵיבוֹר בֵּין יָמִינוּ לְשִׁמְאֵלוֹ
 . . . . . בְּאֵנָה וְחֲשָׁרֵי בְּגָהוּ עַד שֶׁשׁ שְׁעוֹת אֵין רוֹחֵן א
 . . . . . רוֹחֵן אֲתוֹ וְלֹא הַשִּׁיב אֵל לְבוֹ כִּי בְּהִיּוֹלֵד . . . . .
 . . . . . יְהִיָּה כִּנְגָרוֹ מֵע . . . . . לֹא . . . . .
 10 . . . . . א

(verso)

חֲשׁ עֵית בְּיוֹם שְׁשִׁי חֲסִידִין וְאִם נוֹלֵד אַחֲרֵי כֵּן שְׁלִימִים לְפִי שֶׁכִּשְׂאֲתָה
 מוֹסִיף הֵ יָמִים בְּאֵ שְׁעוֹת תְּקַפֵּט חֲלָקִים יִנְיַע לְסוֹף וּ מְיוֹם הֵ הָא לְמִדְתָּה
 שֶׁהוֹכִיר יוֹם חֲמִישִׁי וְאִמְרָ אִם יִתֵּר עַל שֶׁשׁ שְׁעוֹת רוֹחִים אוֹתוֹ וְעוֹד
 וְאִמְרָ (?) וְאִם אֵין בְּה עֵבוֹר וְלֹא בְּשִׁנָּה הַבָּאָה וְנוֹלֵד קוֹרֵם תֵּחַ חֲלֶק מִשְׁעָה
 5 . . . . . ל . . . . . ל . . . . . חֲסִידִים וְאִם נוֹלֵד אַחֲרֵי כֵּן שְׁלִימִים מִפְּנֵי שֶׁכִּשְׂאֲתָה מוֹסִיף
 . . . . . יָמִים הֵ שְׁעוֹת תְּתַעֲזוּ חֲלָקִים לְשִׁנִּים יִנְיַע לְסוֹף
 . . . . . שְׁבוּעֵי הָא לְמִדְתָּה שֶׁהוֹכִיר יוֹם שַׁבַּת וְאִמְרָ לְאַחַר
 . . . . . ד נֹאמֵר וְאִם יֵשׁ בְּשִׁנָּה הַבָּאָה עֵיבוֹר וְלוֹלֵד
 . . . . . ל . . . . . ל שְׁשִׁי חֲסִידִים וְאִם נוֹלֵד אַחֲרֵי כֵּן
 . . . . . תְּתַעֲזוּ חֲלָקִים 10
 . . . . . ל . . . . . הֵ

¹ The first ל of this word seems to have been corrected afterwards into :.

V.

(Leaf 1 recto)

באו וישראל בני יעקב הקדושים כולהם חוקה אחת ועשה את הפסח ביום
 אחד לבר ממאוזני שוא ותפל • ומה שהזכרתם שנהפך בושם למק ומשפט
 למספה כבר קינתר הנביא ואמר והיה תחת בושם מק יהיה ונ' ¹ כל זה בגדל
 אשמינו ובחילוק לבבינו ברוך דין האמת • ואמרתם שאתם אבילים
 5 נופים בבכי תמרורים ואנחה בעזבכם את האמת ובנטותכם מדרך ישרה
 לדרך מכשול ובשמעכם לדברי בן פיומי הדלאצי ² אשר נתברר לפנינו בעדים
 ברורים וכשרים היעידו שהיה אביו מכה בפטיש ³ בארץ מצרים לעבודה זרה
 ואכל מרק פינולים ונדחק מארץ מצר' ומת ביפו ⁴ השיגה אתכם הצרה הזאת •
 ואמרתם שנעשתם חרפה בנים וקלסה בין המינים הלא זה תאותו שלבן פיומי
 10 ובקשתו וי' ידון דינינו וינקום נקמתינו ויעשה נקמה בכל מי שהוא מבקש
 עזרת השונאים הכרתם שנמסך בקרב העם רוח עושים ובערה המדורה • רוח
 עושים נמסכה שנ' י' מסך בקרבה רוח עושים ונ' ⁵ והחשבתם לדברי מצרי
 ל • • • • • הפכו חניכם לאבל ושמחתכם לתונה
 • • • • • ונשאלה מלפני רחום שירווח
 15 • • • • • רתם בכל פינה ופינה
 • • • • • אשר אתם
 • • • • • תם
 • • • • •

(Leaf 1 verso)

אותנו בפיתויכם הראשון שנודיע אתכם טעם וכתבנו אליכם באמת לא
 במרד ולא במעל ובאו אינרותיכם בלשון כבוד וכיבדנו אתכם ובירכנו אתכם
 ככל ישראל והיינו סוברים שאתם עומדים על האמת עד אשר באו האינרות
 האחרונות אשר שלחם אלינו עטרת ישר' עדיינו היקר והנעים כב' נד' קד' מר'
 5 אהרן בירבי עזרם נ'ע מושיע הדור אשר לא היטה אונו לסור מחוקי י' ומיכן
 ישמריה ויחיה ואושר בארץ ויוסיף לו כבוד על כבודו והדר על הרז ויקיים
 לו את שני חמוריו ורע יקרים ניני כשרים הנאהבים והנעימים • ובהם

¹ See Isa. iii. 24.

² See Harkavy, p. 216, l. 1, and the editor's explanation of this word, *ibid.*, p. 212.

³ See *Tractate Shabbath*, 75 b, for this phrase. But here it has probably the meaning of striking with some such instrument as a hammer to call the faithful to prayers.

⁴ See Harkavy, *ibid.*, p. 233, text and notes. The fact that R. Saadyah's father died in Joppa is new. ⁵ Isa. xix. 14.

(Leaf 2 verso)

להרנן תעשה שרדי למען שמו • וששית • ממנו אנחנו אשר עבר עלינו צרות רבות
 ורעות וחבישת בית האסורים ועיניו הכבל ומ[לקו]ת עד לצאת הנפש¹
 הכיפורים ראשונה ושנייה מתחת יד בני ענן השונאים² • ובאנו אליכם להיעזר
 ביי' אלהינו ובכם ועשיתם חסד ושכרם מיי' ובחזרתינו אל ארצינו תינינו
 5 שבחכם ובירכנו אתכם בהר הזתים מול היכל יי' ובשער הכהן וקראנו הפתיחים
 שלכם³ בכל המקומות ועזרנו אתכם מאד מאד על שונאיכם ונטרו עלינו איבה
 מיכן • ואתם חזרתם לדבריהם איי נא לנו על זאת כי חרדה גדולה אחזתנו
 ונבהלנו עד מאד עתה לא לכם ולנו כי הפכתם אהבתינו לשנאה ואבד יגיענו וכל
 יקר אשר חלקנו לא ננרע ממנו ואתם כטוב בעינים עשו • ויעצתם אותנו
 10 שלא נעמוד על דברי האמת מפני ששמעתם דברים רבים מחירדים את ליבו
 שלאדם ממי מן השונאים המנויים לצד ביי' בטחנו ועליו נשענו ואם באת
 עלינו צרה ורצייתם בה מה יחשב לכם מן החסד שעשיתם ואילו נהרגנו ואלף
 כמותנו לא נשנה מנהג אבותינו ולא נחלי[ה] • • • • • כו אבל משפט
 נבחרה לנו • הראיות הנדולות • • • • •
 15 מפני שבחבתם שהיכרו • • • • •
 והשלתם אותה א • • • • •
 עצמ • • • • •
 • • • • •

VI.

Fragment T-S. 10 K 5, paper, size 21.5 x 16 cm., consisting
 of one leaf, written in a square, Rabbinic character, with a
 strong turn to cursive. It comes from an ancient calendar,
 a branch of literature strongly represented in our collection.

¹ This seems to be in contradiction to Text II b, leaf 2 verso (p. 11), ll. 3 and 4, according to which they did not appeal to the king against Ben Meir. But our text here may have reference to a later stage in the development of the controversy.

² This would suggest that the Karaites also were in some way mixed up with this controversy, though it is possible that *pr* may be a corruption of *pr*.

³ See Harkavy, 209. The letter of Ben Meir there contains many terms and allusions to facts turning up again in our text.

The matter reproduced here represents the verso of the leaf, and gives the fixing of the New Year and the Passover both according to the Gaon and Ben Meir. This fragment suffered greatly from age, and it is only through the aid of my friend the Rev. Dr. Brann, of the Breslau Seminary, who assisted me in reading this proof, that I was able to reproduce this interesting monument of this controversy. For this assistance, as well as for various other suggestions on the subject, I wish to recognize my indebtedness to him.

CALENDAR.

(verso)

בן רבי' סעדיה זל וכן מאיר
 ד תרפב ליעידה תתנג לחרבן במחזור רמז
 באדומטבהו [ששית] בבהינחה שביעית
 בנחאדום שמינית נולד תשרי ליל ד
 5 יא שעות תחקלב [חשוק וכסלו (?)] שלמים
 עשאה בן מאיר חסרים וראש למתיבה
 נולד ניסן לילה לאחד ה שעות ז חלקיב
 הפסח לבן מאיר לאחד ולגאון לתלתא
 נולד תשרי לילה לג ט שעות חמא חלקים
 10 ראש השנה לבן מאיר לתלתא ולגאון לכמיש
 עשאה בן מאיר כסדרן וראש למתיבה כסדרן
 כאן לפסח לבן מאיר לכמיש וראש למתיבה לכבת
 נולד ניסן יום לה א' תחעו (תחעט ?)
 נולד תשרי יום לסבת ו' שעות רלו
 15 ראש השנה לבן מאיר לסבת
 ולראש למתיבה לג' יום שני (?)]

VII.

Fragment, paper, size 14.2 x 9 cm. (writing 10.2 x 6.5), consisting of two leaves, and written in a square hand. This precious MS., originally coming from Cairo, belongs

to the Hon. Judge M. Sulzberger, of Philadelphia, America, who kindly placed it at my disposal, for which liberality I express herewith my best thanks. This text represents a letter directed against Ben Meir, and recalls strongly the contents of a fragment also coming from the Geniza reproduced by Dr. Neubauer in this REVIEW¹. The two were probably composed by the same author (R. Saadyah?), if not representing two versions of the same composition.

LETTER BEARING ON THE SAADYAH AND BEN MEIR
CONTROVERSY (MS. Sulzberger).

(Leaf 1 recto)

עם נדיבי עמו • ויתן לי יד וְשֵׁם
 בין חכמיו לא אניד² ד' שבחו •
 ולא נגרוה³ מנגד עיני אהבתכם
 נ תלמידיי וחיבתכם כי תרבות
 הנעורים ומוסד מוסד יש לה 5
 בתוך הלבב קל וחמר בהיותה
 ביראת אלהים ולשם שמים
 ובאשר שְׁמוֹתַי⁴ מעת פְּרָשִׁי
 מן אהלי וּמְעַל עוללי כן דאנתי
 על פרישתי מכם • שיאמר אלהי 10
 עזי להקבילנו פניכם לשלום
 ברוב שמחות • זה שש שנים
 ומחצה לא הגיעני מאתכם
 פתשגן אף לא גליון • וכבר
 כתבתי תנחומי וקנכם זכרו 15
 לברכה ולא ראיתי תשובה

¹ IX, pp. 37 and 38. Cf. the expression נגרו, the allusion to בחלו, and his reference to the ראש הגולה, ראש ישיבה, and the אלוסים, with ll. 3, 29, 34, and 35 of this text. See also Epstein, *Revue des Études Juives*, XLII, p. 200 seq.

² It seems that the scribe wrote first אניע and corrected it into אניד.

³ See Ps. xxxi. 23.

⁴ From שָׁמַע.

(Leaf 1 verso)

ובעת הזאת סיפר רב דויד
 ידידנו בן רב אברהם כי כתבתם
 אליו לשאלו קחת אגרות
 ראשי הישיבות • על אודות
 5 מרחשון וכסלו שלשנת רל"ג
 וכסבור אני כי לא כתבתם
 אליו מבלעדי בלתי כי דימיתם
 כי עד עתה עורני בארץ ישראל
 כאשר שמעתם • וגם הוא
 10 אמר אולי בן חישבתם •
 וגם שאלני לכתוב אליכם
 להודיעכם • דעו כי בעודני
 בחלב באו מקצת התלמידים
 מבעל גר¹ • והגידו כי בן מאיר
 15 חושב לקבעם חסרין • ולא
 האמנתי אבל באסתטהאר²
 כתבתי אליו מתוך הקי • • •
 וכה הק"ים ראש הגולה •

(Leaf 2 recto)

וראשי הישיבות וכל האלופים
 וכל החכמים מבין עם תלמיד •
 והכריזו מרחשון וכסלו שלמין
 והפסח בשלישי בשבת •
 5 גם אנכי כתבתי עם³ אגרותיהם
 אל רוב המדינות האדירות •
 לצאת את ידי חובתי גם
 אתם עמדו בדבר הזה •
 ונדרו את הפרצה הזאת

¹ See about these places Benjamin of Tudela, *Itinerary*, ed. Asher, pp. 50 and 27, Heb. Text, and the notes to the English translation.

² I was unable to identify this place, but the name sounds Persian.

³ Originally *by* and subsequently corrected into *cr.*

10 ואל תמרו את פי יי ואל
 יעש איש מן העם בודון
 לחלל את מועדי יי ולאכל
 חמץ בפסח גם לא לאכל
 ולשתות ולעשות מלאכה
 15 ביום הכפורים כן יהי רצון
 שלא יהא מכשול ולא מוקש

(Leaf 2 verso)

במקומכם ולא במקומות
 ישראל ופרשו לפנינו
 תשובת הדברים גם כל
 חפציכם עם שלומכם
 5 ושלומכם יגדל ויעצם
 לעד
 אלענואן ערב¹

VIII.

Fragment T-S. 8 K 6, paper, size 18 x 14.2 cm., consisting of one leaf, and written very close in a cursive (*Rashi*) hand, but both paper and writing seem to be of a much earlier date than the fragments described above, p. 15 (IV a, b, V and V a). It is torn and mutilated in some places, but what remains is sufficient to show that it forms one of the letters bearing on the Ben Meir controversy. It is to be remarked that this MS. does not read regularly, the last line of recto being written on the back of the first line of verso.

(recto)

• • • • • שאין יכול לומר • • • • •
 שהוא בו לא ששה בפשוטה ולא שבעה ושמונה במעוברת: ואף אין את יכול לומר
 מביום מולד להם קבע היא • כי אז תמצא את הפסח בדרו אלא מיום קבע קבוע היא לפיכך
 מראש הבינו מתי יהיה יום קודש • לא אפשר להשתמש במסורת זו: והחמישי חשבנו
 5 אמרת' (1) הזכיר בו שני דרכים שסותרין זה את זה: בתחילה אמר נולד ניסן באנה (1)

¹ Here follow a few Arabic lines, but experts who have examined them assured me that they have no bearing on the preceding matter.

ותשרי בנהו¹ עד ו שעות אין דוחין אם לאחר ו שע דוחין אתו ניסן ובשבת ותשרי
 בשני עד ו שע ואמרת חזר (?) ואמר כל תשרי שנולד בבנהו בארבעת הימים
 עד ו שע ואמרת אין דוחין אתו וכמה תשובות השיבותיהו על זאת: בתחילה
 דבריו האחרונים סותרין את הראשונים: ואף עלפי כן חשבון אמרת במרת אין
 10 לו עיקר מדברי חכמים: ואף מי שבראו מלבו לא היה יודע בסוד העיבור
 כלום: ולא זכר שאם נולד ניסן ב' י שע ביום בכל ימי אנה' יהי כננדו תשרי
 בה' שע ותלח ביום בכל ימי בנהו: נמצא ניסן בכל הימים האלה קודם ו
 שע וקודם אמרת וראוי מבריו לקיימו בו ביום: ותשרי בכל הימים אחר ו שע
 ואחר אמרת: וראוי לרחותו מן היום ההוא: ונמצא בהיות ניסן ב' אנה' יהיה בינו ובין
 15 תשרי ה' ימים ובהיותו בשבת ד' היום והיומים האלה היתרין מה יעשה בהן: אין להן
 צד אלא למלאות אייר דתמוז או תמוז ואלול: או אחד מהן: טועה שבטועין אינו אומר
 אלא כן: והנה בתוך ז' שנה הקרובים אלינו עשו כל ישראל בעשר שנים מועדים שלא
 בחשבון אמרת: שנת תת' לחרבן הבית חסר שנה נולד ניסן ו' ו תקנב פחות מן
 אמרת ורחוהו כל ישראל לאחר בשבת ושנת תתב' נולד ניסן ל' א' תת' הבו ונדחה
 20 לשלישי י' ושנת תתג' נולד תשרי ינא צח ונדחה לחמישי י' ושנת תתד' נולד ניסן
 יא ה תקלו² ונדחה לשבת ושנת תתנב' נולד ניסן ח' תתרעט ונדחה לאחר בשבת
 ושנת תתכב' נולד ניסן כ' א א נא ונדחה לשלישי י' . . . . . נולד תשרי יג ג
 שפט י' ונדחה לחמישי: ושנת תתכט' נולד ניסן יא . . . . . : ושנת
 תתמ"ה נולד ניסן יג ד שלו ונדחה לחמישי וט' . . . . . י' שיג
 25 ונדחה לשלישי וכולן קודם אמרת בין ניסן ב' . . . . . רס אמרת
 מקום מעט ויש שהן קודם אמרת בשעה ו' . . . . . ו קרוב לה' שע
 . . . . . שהו קרוב ל' ד' שע התבונן נא חכמים בשנים . . . . . ה הרבה שנים
 . . . . . ה אלא שלא יאמר משכתי רחוק אלא שבו (?) . . . קבלו (?) קבאים בימים
 . . . . . דין על ה' ז' שנה האלו כי אמת אמרתי בג' . . . שארעו (?) בכך הנה הכתובות
 30 בהשטרות עדים נאמנים יענו בו בפניו ולא יבושו הנה (?) מכל אלה כי העושה
 . . . . . ל אמרת ואינו משניח על ד' שערים וקראוה שנים שיערו (?) לעשות שלמין
 ממרחשון וכן [סלון] כל שנה פשוטה (?) שמולד תשרי מתחלת שעה א'
 . . . . . כדבריו לקיימו בו ביום ויגיע מולד תשרי של שנה

¹ Not all the *chiffres* are provided with dots. Our copy follows the MS.
² The ו in this word may also be read י. There is a great similarity between כ and ; and ב, ה and ח, י and ו, ד and ר.

(verso)

הבאה מן ה' שע' ותתעו¹ ביום ז' עד ב' שע' ותתעו בליליא (?) (שעות?)¹ ובכל מקום צריך לרחותו
 ל' נמצא ביניהן . . . אף על פי שאת עושה אותם שלמין . יותר יום אחד . . . אין
 לו מקום: וכן תשרי ש' . בשנה מעוברת ז' שע' ביום ג' (?) או ה' כי משפטו כדבריו
 . . . ת בחמישי ולשנה הבאה יהי מולד תשרי ד' שע' ותקפ' . ביום ב' או ה' ותקפ'ט
 5 ויש (?) לקדשו בו ביום נמצא ביניהן ה' ימים שאפילו את עושה (?) מרחשון וכסלו
 חסרין . אדיין השנה חסירה יום אחד: יבחר הא' . את מי יחסר (?) השבט או ניסן או סיואן
 או אב או תשרי כאשר בחר לו בתחלה את מ' . . . חילופין (?) מדוע לא תעיר נבוני
 . . . לכל הטעיות האלה: והששי כתב בו ל' . . . חק (?) יום (?) ניסן מיס' מולדו
 מ' שע' והיה בעיניו כי הדבר הזה תמה מאוד: . . . מרוב . . . של כותב
 10 שלא הבין כי החכמים פעמים שמרחיקין יום קו' . . . . . ת'נב חלק
 ואין חוששין: כי שנה מעוברת שנוולד תשרי . . . . . לו שלמין בה
 על כן יהי מולד אדר שני לב' י' תתקל ונבקע ברביעי . . . . . ד' אייר לה'
 ב' שנו ונבקע בשבת ביניהן מה תש'ד: תמו ל' א' ג' . . . . . שלישי ביניהן
 מ'ד ר'ח אלול ל'ד ה' רפח: ונבקע בשלישי ביניהן מ'ז תש'צ: וכן יגיע בד'
 15 חדשים שבשנה מעוברת שמולדה י' א' ח' תצב: וכן תשרי בשנה פשוטה שנוולד
 לו ט' רה' יהיו מרחשון וכסלו שלמים נם המה: ונמצאו מולדי אדר ואייר תמו ואלול
 כמשפטיהם בשתי השנים המעוברות אשר פירשתיים: וכן ימי קידושיהן והביניים
 כאשר כתבתי וכן יארע בתשרי שבשנה פשוטה שנוולד ל' א'ט ר'ה וכן יארע בשנה
 פשוטה שנוולד תשרי לה' ט' רה' גם הוא אבל בתשרי שבשנה פשוטה שמולדו
 20 ל'ג ט' רה' למען כי מרחשון וכסלו כסדרן: יהי בה ששה חדשים יתירין על המידה
 הזאת: מרחשון י' ט' תתצח ונבקע בשבת ביניהן ז' פ'ב' . טבת י' י'א תכד'
 ומתקדש בשלישי ביניהן מח' ת'ר'נז' . כן אדר ואייר ותמו ואלול מולדיהן וקדושיהן
 ומשפטיהן ומסרות' שביניהן כראשנות (?): ואת מוצא יותר על כן בשנה פשוטה שנוולד
 תשרי ל' ז' תט' . כי מרחשון וכסלו שלמין על כן יהיו בה ה' חדשים יתירין על המידה
 25 הזאת: ואלוהן כסלו לבא תתקח (?) ונבקע ב'רכיעי ביניהן מ'ז ק'פ'ה טבת י'גב תרכה'
 ונבקע בששי ביניהן ז'ז תכב (?) שבט (?) להג (?) שמא' . וקידושו בשבת ביניהן מ'ד תשלט'
 אדר י' ד' וד' ונבקע בשני ביניהן ל' . . . תרכו: ניסן ל' אד' תתמו ונבקע בשלישי
 ביניהן מ'ז ר'ל'ג: אייר ובה תקם ונבקע בחמישי ביניהן נ'ד ת'ק'ב: תמו יהו תתרוסו
 וקידושו באחד ביניהן ז'ז יד: אלול י'א ח' תצ'ב וקידושו ברביעי ביניהן ז'א ת'ק'פ'ח
 30 . . . כי ידענו כי אשר דיבק הדברים האלה: אינו יודע באומנות זו כלום:

¹ The *r* is very indistinct, and might also be *ε*.

IX.

Fragment T-S. 10 K 2, three leaves¹, parchment, size 23 × 16 cm., written in an old square hand of about the twelfth century. It represents portions of the polemical writings of R. Saadyah Gaon against the Karaites regarding the calendar question². The signature, "Abraham, the priest, the son of Amram" (which is in a different hand), gives us probably the name of the owner³; and "Nathan b. Isaac of Sicily" was most likely the compiler. My identification, both of this piece and of others composed in Arabic, rests entirely on the Hebrew quotations occurring in them and in the colophons where such are to be found. I am in this respect only "looking through the lattice." My surmises were, however, in most cases confirmed by such Arabic scholars as Dr. Horwitz, of the Breslau Seminary, and Dr. Schreiner, of the Berlin *Lehranstalt für die Wissenschaft des Judentums*, who were constantly ready with their help and advice, for which I feel very grateful to them. My thanks are also due to Dr. Hirschfeld, who kindly collated for me the proofs with the MSS. He also drew my attention to piece XVI, which he also copied for me. I have also to state that our MS. omits the diacritical points except on the *א*, which is the case in most Arabic MSS. To judge from other MSS., the Arabic text cannot be always free from clerical errors and corrupt passages which require emendation. But this must be left to Arabic students. The Gaon has already passed the pangs of one Geniza not without damage to the world, and he should not be doomed to the purgatory of another. This is my reason for including the Arabic texts in this article.

¹ Leaf 1 recto, l. 4, and leaf 3 verso; 2 verso, ll. 16-19.

² See Graetz, V, 486; Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, IV, 140 sq.; and Poznański, *J. Q. R.*, X, p. 244 sq. and p. 260 sq.

³ Probably identical with the book collector of the same name given in Pinsker's *Likkute Kadmoniyoth*, p. 169.

(Leaf 1 recto)

כתאב פיה גדל על שני
 חדשים מחללין את
 השבת¹
 לרבנו סעדיה גאון פיומי נב
 5 אברהם הכהן בר עמרם נ ע

(Leaf 1 verso)

על שני ח . . . . .

אלתסביה ואלתמניד למן יחק לה אלמלך ואלעוזה ואלגלאלה ואלסלטאן הו אלאה
 אסראיל אלדי לא יסתיע אלואצפון וצף קדרתה עלי אבתראע ואל אבתראע
 כיה הו חס לא ינאלו אלמכלוקין אלוקוף עלי אמרה ו[תק] דירה כיה נפודה
 5 פיהם ולא כיה איצלא איצאלח אליהם וכדלך יקול [אלכתא] ב מה גדלו מעשיך
 יי ונ² אלדי לא דין תחצא נעמה עלי אל אסראיל ולא . . . . . שכרה בני יעקב
 עלי אן כאצה להם מן נמיע כלקה ותרתיבה להם שעב מן ברייתה וכדלך
 . . . . . שראל ונ אוקף פיהם בראהין לא
 . . . . . אטל לא יאול ועהוד מדהרה מוברה
 10 . . . . . ונ וקר ינב אן נעלם אן כתאב אללא לא
 א . . . . . [ת]אבת דאים פי אלסמאואת ואלארצין ומא
 בינהם . . . . . עולם יי דברך נצב בשמים לדור ודור אמונתך
 כוננת ארץ³ . . . . . מר ואן בראהין אלחק ושראיע אלתוריה אלדי נצבהא
 אללה לישראל לא תגלבהא אבאטל אלמכאברין ולא תטלמהא אבאטיל
 15 אלמעאנדין והי כאאלה אלחדיד אלקאטע פלא קואם בין ידיהא לקול
 אלכתאב הלא כה דברי כאש נאם יי ונ⁴ ואן כאן יקאמו אלמכאלפין
 לאקואל אלחק פי בעין אלאוקאת וידעון דעאוי גורא מנהם עלי אלחק
 ויעאנדרו בהא אהלהא חתי יכאד אלשך יקע פי אלקלוב ותכאד (אל)
 אלשבהה תגלב עלי אליקין פאן אללה עז ונל ירחין דלך וידפעה ען חקה
 20 ויאיד ברהאנא ויוחקה באיאת מעגואת או ברלאיל ואצחה פלא
 יכון לא באטל אלמכאלפין קואם בין ידיה בל יצמחלו כאצמחלאל

¹ *Rosh Hashana*, 21 b. See also the *Gan Eden* by the Karaite Aaron b. Elijah, ch. 5, where this passage is also quoted against the Gaon.

² Ps. xcii. 6.

³ Ps. cxix. 89. 90.

⁴ Jer. xxiii. 19.

אלחשיש מן אלנבאת ויתבת אלחק ויבקא וכדלך צרב מתל פי אלכתאב
 אר יקול קול אומר קרא ואמר מה אקרא ונ יבש חציר נבל ציין¹ ונ
 פלה אלחמד אלחקיק עלי דלך ואלשכר אלוכיד ואלמנר אלמרצי ולם זיל
 הדא אלחק אלמגרום פי בני ישראל ובני יעקב מנצוב מונודא פי אל⁴
 25 אנמאע מן אלאמה ואלכתרה ואן כנא נגר אלכתאב ידבר אן פי כתיר
 מן אלאוקאת כאנת אל אותאן תעבר פי וסט אכתר אלאמה וקר צדק

(Leaf 2 recto)

אמור הדה אלאומה לא ימכנא איצא אלחקצי עליה בל נקול אנה אמר
 במא יעמל והדא קול בין וקיאסא אנה לא ינוו אלאעתראין עלי מן
 הו מתולי אמר אלאומה פי מא יפעלה לעלאחה ופי מא אחתג בה
 מן אלכתאב אן אללה עז ונל מע מא אסנר אלאומה אלי משה ואהרן
 5 אצאף אליהם שבעים זקנים אן יכון מן חצר מנהם מקאמהם וכדלך
 פי כל גיל וגיל מן חצר מן נאקלי אלכבר ואלאתר פהו כמן מצא פי
 אלחנה סוא¹ והדא מא אנצפונא פיה כצומא לא יונבה ולא ינכרוה
 אלבתה ורגעי אלי אלחק ולים קצדנא האהנא אלאחתנאן פי אלנקל ואנמא
 דכרנא הדא אלקול לעלה אנהם הם דכרוה פקט² וכדלך קאלו
 10 בא לו אצל ר דוסא בן הרכינום אמר לו אם באנו אנו לדין אחר כל
 בית דין ודין שעמד מימות משה ועד עכשו³ הם קאל למה לא
 נתפרשו שמותם של זקנים אילא לומר לך ונ² יקול פי תלמוד הדה
 אלהלכה הרי הוא אומר ויאמר שמואל אל העם אשר עשה את
 משה ואת אהרן ונ וישלח יי את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת
 15 שמואל שקל הכתוב שלושה קלי עולם לשלושה הרי עולם ללמדך
 שירבעל בדורו כמשה בדורו בן בדורו כאהרן בדורו יפתח
 בדורו כשמואל בדורו³ קאלו דבר אלכתאב האהנא סתה רנאל משה
 ואהרן ושמואל ירבעל בדן ויפתח פאמא אלתלתה אלאואיל פלים
 אנה מנהם לקול אלכתאב משה ואהרן בכחניו ושמואל בקוראי שמו
 20 ואלתלתה אלאכר הם מן אלעאמה ולכן כל ואחר מנהם פי עצרה
 מיהאם כל ואחר מנהם מן הלאך פי תנה אלנקל מתל מן סלף סוא
 ואן אנצפונא פי הדא אלקול לם יראדונא פיה בתה פלמא סמע ר
 והודה יהושע אלכלאם אמסך עלי הדא אלאסתקצא וצאם יום
 אלכיפור פי מוצעה פלמא כאן נר אלכיפור אלרי הו אחר עשר פי

¹ Isa. xl. 6, 7.

² Rosh Hashana, 25 a.

³ Ibid.

25 אלשהר והו צום אלמכאלפין אכר מעה ששי וחמל וצאר אלי רבן נמליאל
לקבול אמרה וואלת אלשבה ואלטן אלסו ענה גטל מקלו ומעותיו בירו
והלך לבני אצל רבן נמליאל • פלמא דכל עלי רבן נמליאל קאם לה

(Leaf 2 verso)

מן מזלסה קאימא וקבל ראסה וקאל טובי קום יקבל כבירהם מן צנירהם
סוא והו ועינה ברלך עלי ברה חתי יקבל מנה אכתר ואכתר לקולהם
פי אלחלמוד כיון שראה אותו עמד מכסאו ונשקו על ראשו ואמר לו
אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים ומתוך שהגדולים נשמעים
5 לקטנים נושאים קטנים קל וחמר¹ בעצמן פחמדנא נמיעא רבנא •
אד לם יכון בינהמא זלאף פי אלטאהר כמא ליס פי אלבאטן כמא
שרחנא פקד אתינא פי מראדנא מן שרה הדא אלקול בחסב אלמאקה
מא יסתדל אלעאקל בבעצה ויתצה לה אלסביל ויתבין לה אלחק •
פלא ישך אן אחר ממן ינטר פי כתאבנא הדא פי שי ממא נחן
10 עליה מן אלהרא אלעיבור אלא אנה קדים מן עהר אנביאנא אוליא •
אללה ולא ידכל פי קלבה שי מן הדא אלגלט ואלתמויה אלדי וצעוה אל
אלמכאלפין לנא פי אלדין אלמסתנריין עלי אללה ועלי כתבה ועלי
אנביאה ואנמא עלינא אלשרח אלכין כמא כאן עלי מא מן כאן •
קבלנא אלדלאיל אלתי וצפנא פמן אנצף נפסה פהו אלאבאח ומן •
15 כאבר עקלה פהו אלכאסר ואלסלאם מן אתבע אלהרא ועניים
יירשו ארץ ות והתענגו על רוב שלום² תם אלכתאב בחמד אללה
הדא כתאב גדל מא קאלו אלריבונין עאלס ומא נאטרוהם אלקראין אהל אלרויא
ואתבתו זמיע מא קאלת אלפרקתין והי מקאלאת ממא קאלה סעדיה בן יוסף
ראם אלמתיבה ר'ת נפע אללה בה צאחבה נתן בן
יצחק אלסקלי אמן סלה

20 אלמקאלה אלאולי • קאל מולף הדא אלכתאב אן אול מא נענא בה
הו אמר אלאעיאר ודלך אן אלגמאעה מן אהל אלדין יעיידון עלי
אלחסאב ופרק מנהם יעיידון עלי אלרויא והאולי יחתנון לאתבאת
אלחסאב והולי יחתנון לאינאב אלרויא • פיגב אן נתבת גמיע מא
דכרתה אלפרקתין מן אלאח[תנאג] אלוואחרה עלי אלאכרי באינאב
או במנע ונוגב אלחק אכר דלך למן ונב לה • אמא בעד פאן
למא אלחקא אלמעאף מן אהל אלהוריה ליחנאדלו עלי אתכאד
אלאעיאר פי טול אלהור לימט • מן דלך אלדליל עלי חסאב או עלי

¹ *Rosh Hashana*, 25 a, b.

² *Ps. xxxvii. 11.*

(Leaf 3 recto)

על ניסן ועל תשרי ער שישמענו מבית דין מקודש¹ פהרה דלאיל בינה
 ואצחה אן טלבתהם ללקמר ואשעאלהם וארסאלהם אנמא הו אלביאן
 אלחק וצחה אלדלאיל אלדי כאן יעטוהא פי תחקיק אלחסאב פאן קאל
 מכאלפנא והל יחתאנ אלחק אן יסתשהר עליה במתל מא וצפנא כלה
 5 קלנא נעם ובאכתר מן הדא קד אחתננא מראר אן יסתשהר עליה באן
 תנפתח אלארין ותכיס בקום ומיראר בוקוע נירא[ן מן א]לסמא ומראר
 בטול מטר פי ניר וקתה ומראר באכתר מן דלך . . . . . פ מן אלאיאת
 פאר לים איאת פי עצר אלחכמים כאנת תם אלמא . . . ה אלואסעה
 ואלחכמה אלואצחה ואללטף באלאומה ואסתעטאפחא ללקבול מן
 10 חית ימכן פיהא אלמקבול ודלך בפצל אללה . וממא יסתדל
 בה איצא עלי נקן מא אדעוה עלי אלחכמים אנהם כאנו יעיירין ע
 עלי רויא אלקמר קאלו אלחכמים שעל מהלך לילה ויום מחללין את
 השבת² פלו כאנו אלשהאדה הדה ליעיירו עלי רויא פאמברונא
 מן סאר לילה ויום בעד נטרה ללקמר במא דא יכבר מן הו צאיר
 15 אליה הל יקול לה אן אלעיד כאן אמס אי מנפיע פי הדא וקד תקצא
 וקת אלעיד לא בל פי יומה דאך לו כאן עמלהם עלי אלרויא מארא
 ינפעיהם אר קד כרג ען ידיהם בעין יום אלעיד הל ימננהם רדה .
 פיגב עלי מן נטר פי כתאבנא אן יתביין הדא נעמא וינצף .
 וממא ידל איצא עלי אבטאל מא ידעוה אנא כונא נעייר עלי
 20 אלרויא אנא ונדנא פי מא שרחת אלחכמים אנהם לם יכונו יקבלו
 שהור אלקמר אלי פי נהאר מוהלה אן יסתברוהם באלמסאיל בחצרה
 אלנמאעה חתי תצח אלדלאיל ואלעלאמאת אלתי רתבוהא ומוהלה
 אן יקולון מקודש מקודש אי צחיה צחיה פאן לם יכונ פי אלנהאר
 מהלה לאפתעאל הדה אלמור אצרפו אלשהור אלי אלנד יסמעון בלאמהם
 25 וימתחנהום ויקולו מקודש פלו כאן מסלובהם אלתעייר עלי רויא
 אלקמר לם כאנו יצרפוהם מן יום אלי יום וכיף פאן ימננהם אן יקול
 מקודש פי אלהאני וקד פאת אלאל ואי מנפעיה פי מסאילחהם פי .

(Leaf 3 verso)

אליום אלתאני והו חולוהם אלדי ביינו הדא אלקול לים נן אן קאלו ראוהו
 בית דין וכל ישראל נחקרו העדים לא הספיקו לומר מקודש עד

¹ *Rosh Hashana*, 21 b.² *Ibid.*, 22 a.

שחשיכה הרי זה מעובר¹: לכה כמא דכרנא ליעז ענד מן כאן
 פי שך אן אלעיד אלדי עמל עמל עלי חק ר'ל וליקבלוה בעד הדה
 אלמראר ולא יחתאג . . . אלי חנה דאימא והדא כלאם ואצח ואצח .
 5 נדא . וממא . . . . . בה איצא אן אלאמר כמא קלנא אן טלכתהם
 ללקמר לצתה . . . . . לא כמא קאל כצומנא אנה ללתעייד לאנא
 נגד אלמעדין עלי רויא אלקמר אנמא יטלבון צחה רויחה פקט
 פאדא צח ענדהם אנה קד אורי עידו ולא יבאלו כאן עריין או דקי
 10 מנקום או לא מרתפע או מנחדר קדאם אלשמם או וראהא בל
 אנמא מטלובהם אן יורא פקט פכיף מא רי עיידו ולו כאנת חב
 חכמאנא יטלבוה ללתעייד עליה כאנו הם איצא כיף מא ראוה
 עיידו ולם יבאלו בהאדה אלמקאדר אלמכתלפה וקד וגרנאהם
 לא יקבלו שהאדה אלא עלי הדה אלמקאדיר אלתי דכרוהא כמא
 15 וצפנא פי מא תקדם כמה היה נבוה ולאין היה נוטה וכמה יהי
 רחב ונ' ועלי מא שרחו פי אלחלמוד הדא איצא דליל כביר
 כביר אנה אנמא כאן קצדהם הדה צחה אלמקאדיר אלדי קדמו
 . . . . . הא חתי יתחקק בהא אול וקת אלצנתמאע מתי כאן וירגע
 כן כאן שאך פייקן . וממא ידל עלי בטלאן הדא אלקול אנהם
 20 לם יכונו יחקקו שהאדה רויא אלקמר אלא בשהוד וחכאם ונמ'
 נמאעה חצור ולו כאן קצדהם אלתיייד עלי רויחה לכפתהם
 אלשהוד כמא תכפי אצחאב רויא אלקמר אליים פדלנא הדא
 אנה לעלה תצחיה מא דכרנא מן אלדלאיל ואלדליל עלי
 אנהם יחתאגו אלי ראים וחאכם ונמאעה חצור לקולהם
 25 ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש
 מקודש² . והדא איצא ביאן עלי מא דכרנא ויוצח פי
 פסאר קול כצמנא הו אלדין יעיידין עלי רויא אלקמר אי וקת

X.

Fragment T.—S. 10 K 1, paper, two leaves, size 20 x 12 cm.,
 representing the remainder of a controversial tractate by a
 Karaïte directed against certain statements made by the
 Gaon R. Saadyah relating to the calendar question.

¹ *Rosh Hashana*, 25 b.

² *Ib'd.* 24 a.

(Leaf 1 recto)

שְׁלֹא יִהְיוּ מְחַלְלִין אֵילָא עַל נִסָּן
 וְעַל הַשְּׁרִי בְּלִבְדָּר¹ :
 והרה צפה מעשה איצא ודלך
 אנהם קאלו פי אלתוספה מעשה
 5 בְּרַבִּי נֹוֹהֲרָאִי שְׁהֲלֵךְ אֶצֶל הָעֵד
 בְּשִׁבְתָּ לְאִשָּׁה לְהֵעֵד עָלָיו² :
 פהרא ואשבאהה יבטל קול מן
 יקול אנה מבאלנה לאן מא יקאל
 פיה מעשה פהו כבר שי כאן
 10 ופעל פקד בטל בהרה אלמנישים
 קול מן יקול אן הרה אלאכבאר
 מבאלנה ולקד סאל אלפיומי וקיל
 לה. אדא כאן לם יתעברנא אללה
 באן נערף אואיל שהורנא ב
 15 באלהאלל פמא אלפאירה פי אן ב

(Leaf 1 verso)

כתבו לנא אלחכמים הדה לאשיא
 פי אלמשנה ואלתוספה ואלתלמוד
 ותורת פהנים ולם יחבתו לנא מן
 אמר אלעבור שי פי הדה אלכתב בל
 5 אתבתו נמיע מא יקילה מכאלפונא
 אנה אלחק פארעא קול
 לא אצל לה פי סאיר כתב אלרבאנין
 והו אן קאל אן אלסבב פי דלך הו אן
 אקמנא פי ניל אנטננום אלף ומאיה
 10 סנה לא יכאלף אחד עלינא חתי
 נשא לאנטננום תלמידין יקאל ל
 לאחרהמא צדוק ואלאכר ביתום³

¹ *Rosh Hashana*, 21 b.² See *Tosephta Rosh Hashana*, II, 1.³ See Harkavy in his Appendix to Graetz, *History* (Hebrew translation), III, 495.

פכאלפא עליה פי אשיא
 פמן דלך אלכלף אנהם טאלבאה
 15 אן יקים להם דליל חסי עלי א
 אנהם קד אצאבו נהאיה דק

(Leaf 2 recto)

דקאיק שהר תשרי ואד לא וצל
 אלי דלך מן נהה אלשאהר פאלואנב
 אן תחבר אלשהור באלאהלה
 פלמא פשא דלך בין אלאמה ראו
 5 אן לא יתרכונהם עלי הדא פעמלו
 מא קד דברוה פי אלמשנה ונירה
 מן הדא אלפרקן אלדי קד פ
 פסרנאהמא והדא כבר
 כרב לאנה לא יוגר הדא אלכבר
 10 פי סאיר כתב אלרבאנין ואדא
 כאן אלאמר עלי הדא בטל אן
 יכון לה אצל ואיצא פאנה
 קאל אן צדוק וביתום טאלבוהם
 באן יקימו להם דליל באנהם
 15 קד אצאבו נהאיה דקאיק שהר

(Leaf 2 verso)

תשרי ומא דבר פי אלמשנה
 יכרב הדא אלכבר לאנהם דברו
 אן נאין ללשהור אן יחלון אלסבת
 לסאיר שהור אלסנה חית כאן א
 5 אלקרם עאמר ולמא כרב א
 אלקרם אנאזו להם אן יחלון א
 אלסבת עלי ניסן ועלי תשרי פקט
 וחצרו אחלאלהא עלי אלבאקי
 פלו כאן כמא דבר הדא אלמדעי
 10 למא כאנו יחתאגון יטלקו להם
 אחלאל אלסבת אלא עלי תשרי
 וחדה לאנה זעם אנה עליה

וקעת אלמסאלבה פלמא אטלקו
 להם עלי סאיר שהור אלסנה
 15 לאנל אלקרבאן ולמא כרב אלקרם
 אטלקו להם לשהרי אלעיר עלם

XI.

Fragment T-S. 10 F 1, parchment, consisting of two leaves, size 20 x 17 cm., written in a square Rabbinical hand, and representing a piece of the Sepher הפקדון of R. Saadyah. Lines 10-20, leaf 2 recto, and the whole of leaf 2 verso correspond with the contents of the next piece, the colophon of which gives the name of the Gaon.

(Leaf 1 recto)

ול . . . וין אין אילו אנסק פאן חדותת אלפריסה
 בחצורה פליאתי בעצו מנהא שהרא ויברא
 לקול אלכתאב יביאהו ער¹ וקאלו אלחכמ אף על פי
 שאין ראייה לדבר זכר לדבר² כה אמר יי כאשר
 5 יציל הרועה מפי הארי שתי כרעים או בדל און ונ'¹
 פאן חדותת פריסה בניר חצורה פלא יולום כל
 פריסה כל ינב אן תונטר תלך אלהאדחה פאן כאן
 חצורה יסכן אן יתכלצהא לחמה אלתסלים² ומא
 כאן חצורה איצא לא ימכנה יתכלצהא לא ילומה
 10 שיא¹ לקול אלחכמ רועה שהניה עדרו ובא לעיר ובא
 ארי ודרם זאב וטרף אין אומרין אילו היה שם היה
 מציל אלא אומדין אתו אם ראוי להציל חייב ואם
 לאו שמור² לאן אלכתאב ישחר אן פריסה אלאסר
 לא חילה. פיהא לקולה כי כה אמר יי אלי כאשר יהנה
 15 האריה והפיר על מרפו אשר יקרא עליו מלא רעים
 מקולם לא יחת ומחמונם לא יענה ונ'³ ולא חונה
 הי אן יקול לה צאחבהא לעלך לו חצרת כלצהא
 אללה לך כמא קאל דויד גם את הארי גם הדוב הכה

¹ See *Mechilta* (ed. Friedmann), p. 93 a.

² *Baba Mezia*, 93 b, see also 106 a.

³ *Isa. xxxi. 4.*

עבדך וג' לאן תלך אאיה ען ניר אלעארה פמא
 20 חרות מן הרה אלאמור אלתי תלומה סלם מא יגב

(Leaf 1 verso)

עליה ומא חרות מן אלאמור אלתי לא תלז . . . ברא
 מנהא ארא צחת או בשהוד או באקראר צאחבה
 או בקולה מעמינה ולא יתענבן אחד מן הרה
 אלאמור אלעטימה כיה תלום אלאגיר לאן בעץ אל
 5 קודמא קד עותיב פי מתל הרה פי ראעי אנאו
 גנם עלי נסר פוקעת ואחדה אלי אלמא פאלומה תמנהא
 פקיל לה מא חילתה אלשקי פקאל יגוהא ראס ראס
 עלי חידה פקיל לה והל ימכן אכוך הרה אלאמר
 פקאל קד תכלם בהרא אלעודר מן קבלך וקבל קבלך
 10 ולם יוקבל מנה שיא לקולהם בר אדא סכולא הוא
 קא מעבר חיותא אנמלא דנקש דחיאיתה חדא א
 להברתה שריתה בנהרא אתו לקמיה דרב פפא חיביה
 אמ ליה מאי הגה לי למעבר אמ ליה איבעי לך
 לעבורי חדא חדא אמ ליה מי ידעת בבר אחתך
 15 רמצי למעבר הכי אמ ליה כבר צווה קמאי דקאמי
 ולא אשנח בהו¹ פהרה אלאחכאם אללאומה ללאגיר
 מע אחכאם שומר חנם אלמדכורה אניפא וארא
 וגב תסלים תמן אלודיעה עלי אגיר או ניר אגיר
 פקאלו יחלף צאחבהא כם כאנת תסוי ויאכר להם
 20 דלך וילום צאחבהא אן יחלף לילא יאכר אכתר

(Leaf 2 recto)

יכלוין פיהא מן אלוון ושומר שכר איצא לה
 אבואב יכלוין פיהא מן אלוון ואמא אלמסתעיר
 פלא כלאין לה מן אלוון עלי חאל מן אלאחואל פלדלך
 לא יוחכם לה באלקול פקט בל חתי יון לקולהם
 5 אמ רב פפא שופך חנם שאמ פשעתי מקני
 ליה כפילא דאי באעי פטר נפשיה בגניבה ואכרה

¹ *Baba Mezia*, 93 b.

שומר שכר שאמ' נגנבה מקני ליה כפילא דאי
 באעי פטר נפשיה במיתה ושבורה' אמ' אביי
 שואל עד שישלם' מאי טעמא הואיל וכל הנאה
 10 שלו' בדיבורא לא מקני ליה כפילא¹ ואי
 מודע אומא אן יחלף פי מטאלבה ודיעה פלמא
 חצרת אלימין אסתקאל ואראד אן יסלם פינב אן
 יקאל וקבל תסלימה לקול אלחכמ' אמ' הרי אני
 נשבע' ראה אותן מגלגלין עליו חזר ואמ' הרי
 15 אני משלם אמ' ר' יוסי לא חייבה אותו התורה
 שבועה להחמיר עליו אלא להקל עליו² ואיי
 מן אודע קום שיי וארתי אן לא יונרם אלאניר
 מא תליף לה קאילא יכפיה צעפה וקילה חילתה
 וארתי אן לא יסתחלף אלהארם בניר אונרה
 20 עלי מא תלף לה קאילא לא אצרה מא לם אנפעה

(Leaf 2 verso)

פאן לה פי דלך תואב כביר בין ידי אללה אלא אן
 אלחאכם לא יחכום עליה ברלך לקול אלחכמ'
 רבה בר בר חנה אנר שקולאיי לאעברי ליה
 חביא דחמרא תברוהא שק ליה לגלימיהו א
 5 אתא לקמיה דרב אמ' ליה הב להו גלימיהו דינא
 הכי למען תלך בדרך טובים' יהב להו הוו קא
 בכן אמרי עניי אנן ולית לן מידי למיכל' אמ' ליה
 הב להו אנריהו דינא הכי וארחות צדיקים
 תשמר³ פמא אסמתה אלחכמ' ען קרמאיהם
 10 דרך טובים וארחות צדיקים ינב אן יותבע
 אלא אן הרה פריצה עלי אלמאלך לא עלי אלחאכם
 ליכין אלחאכם לא זייד פי אלחוכם ולא ינקן ולא
 ירתי ולא יחיף' לקולה לא תעשו עול במשפט'
 לא חשא פני דל זג

¹ *Baba Mezia*, 34 a.

² The source of this passage is unknown to me.

³ *Baba Mezia*, 83 a.

כמולת אחבאם אֶלודיעה
 דרכך אללה חכמתה ואוצח
 לך מסתוראה וסהל לך
 מעסורהא
 ונמיע טאלביה אמין

15

XII.

Fragment marked T-S. 16. 69, parchment, two leaves, containing various matter written in different hands. The following piece, with the exception of the first line, is written in an ancient square hand with a turn to cursive, and probably represents a portion of the ספר הפקדון by the Gaon:—

אם אביי שואל עד שישלט מאי טעם הואיל . . . .
 וכל הנאה שלו בריבורה לא מקני ליה בדיבורא לא מקני
 ליה כפילא . ואומא מורע אומא אן יחלף פי מטאלבה
 וריעה פלמא אצרת אלימין אסתקאל ואראד אן יסלם
 5 פינב אן יקאל ויקבל תסלימה לק אל חכ הריני נשבע ראה
 אותן מגלגלין עליו חזר ואמ הריני משלם אם רב יוסי
 לא חייבה התורה אותן שבועה להחמיר עליו אלא להקל
 עליו . ואי מן אורע קום שי ואֶרְתִּי אלא יגרם אל אניר
 מא תלף לה קאילא יכפיה צעפה וקלה חולתה וארתי
 10 אלא יסתחלף אלחארם כניר אגרה עלי מא תלף לה קאילא
 לא אצרה מא לם אנפעה פאן לה פי דלך תואב כבור
 בין ירי אללה . אלא אן אלחכם לא יחכם עליה ברלך
 לק אלחכ רבא בר רב חתנא אנר שקולאיי לאעבורי ליה
 חביתא דחמרא חברוהא שקלוה לגלימיהו אהו לקמיה
 15 דרב אם ליה הב ליהו דינא הכי למען תלך בדרך טובים
 יהב להו הווקא . בכו אמרי עניי אןן ולית לן מידי למ
 למיכל אם ליה הב להו אנריהו דינא הכי אם ליה
 וארחות צדיקים תשמר . פמא אסמתה אל חכמ ען ק
 קדמאיהם דרך טובים וארחות צדיקים פינב אן יתבע

ושפק

20 אלא אן הרה פריצה עלי אל מאלך לא עלי אל חאכם
 לא בן אל חאכם לא יזיר פי חכמה ולא ינקן ולא ירתי
 ולא יחוף לקו לא תעשו עול במשפט לא תשא פני
 דל ולא תהדר וזו כמלת אחכאם אל ודיעה דרכך אללה
 חכמתהא ואיצא לך מסתו . . . . אהל לך מעסורהא
 25 ונמיע טאלביה אנין רב אל . . . . בן אללה דילך
 כמל כת . . . . בה
 בעון אל . . . . כרג
 בענאי . . . . רנא
 סעדיה . . . . למתיבה
 אלפיומי ר . . . . עליה בן יוסף 30

XIII.

Fragment T-S. 8 K 3, one leaf, paper, size 17 x 14 cm.,
 written in a square hand with a turn to cursive. The MS.
 represents a fragment of a polemical work by the Gaon
 R. Saadyah against the Karaite Daniel b. Moses Al Kumsi,
 of the eighth century, one of the first successors of Anan¹.
 As far as I remember nothing of the existence of such a work
 was known till now, whilst the sudden breaking off of
 our MS. makes it impossible to say what the special object
 of the Gaon's attack was. The recto of the MS. contains
 the following colophon:—

מצחף זה לברהם
 הכהן בר
 יבין ההכהן
 נוח בנן ערן

(Leaf 1 verso)

בשמך רחמנא

ככה אמר מר רב סעדיה ראש הישיבה יעזרהו

¹ See Graetz, *Geschichte der Juden*, V, p. 209, and Weiss, *Zur Geschichte der jüdischen Tradition*, IV, p. 116, note 11, and the reference there to Pinsker.

קדושנו כי בזכרי בדעת דברי אלהינו אשר בפי
 ואמר סלרכלו פנדררך הרימו מכשול מדרך עמיי
 5 . . . מצאתי ספר אשר חבר¹ אותו דניאל בן משה
 הנודע קומסי להשכיל את העם בירושותיהם²
 נתתי את ליבי לחקרו ולצרף דעת האיש
 אשר בדאו וכאשר החלתי לעשות כן
 [מ]צאתי את האיש הזה קומסי יש בו ששה מעללים
 10 . . . ער . . . נוטים (!) מאד מדרך החכמה . הראשון
 כי אנינו מבין את לשון הקדש : כי שפת בני ישראל
 כאשר תאמר על הבנים מבן עשרים שנה ומעלה
 כן תאמר עליהם מבן עשרים שנה ולמטה ככתוב
 [ולא נש]א דויד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה³

XIV.

Fragment T-S. 8. 232, parchment, one leaf, size 14 × 16 cm.,
 in a square hand, contains various jottings, of which the
 following has bearing on our subject. I doubt greatly
 whether this R. Saadyah is identical with the Gaon of this
 name.

מצא בספר רבינו סעדיה זל מי שרוצה לחזור
 בתשובה שלימה ורוצה שתשמע תפילתו ישכון
 בירושלם ויחפלל הכת כי זהו קדשי בהר
 מרום ישראל אשתלנו שם יעבדוני זרע ישראל ושם
 5 אדרוש את תרומותכם ואת מעשרותיכם :

XV.

Fragment T-S. 6 F 2¹, paper, one leaf, size 9 × 14 cm., written
 in a cursive hand, representing the remainder of a work by

¹ The MS. is very faint in this place, and this word may also read ברא.

² This would suggest that Daniel also wrote a הירצה , but it may also be a mere quotation from his *Sepher ha-Mizwoth*.

³ 1 Chron. xxvii. 25.

R. Saadyah on the "Classification of the Law under twenty-four Headings," with a commentary by R. Samuel b. Chofni. Perhaps the latter is in some way connected with the *מטות ס' המצות* attributed to the last Gaon of Sura¹.

(recto)

בשמך רחמנא

הדא תפסיר אלרשות אלרי עמלה ראם אלמתיבה
 מרב סעדיה אלפיומי זל קסם פיה אלמצות כד קסם
 עני בתפסירה מרב שמואל נאון בן הפני זצל :
 5 אלקסם אלאל מנהא מצות עשה והדא בקולה כבר
 את אביך : ואלקסם אלב מצות לא תעשה והדא
 בקולה לא יהיה לך אלהים אחרי סו ואלקסם אלז אלמצות
 אלתי ונבת פי וקת מכצוץ דון סאיר אלזמאן ויוקאל
 להא הורת שעה והי בקולה ולקחו מן הדם ונתנו
 10 על שתי המזוזות : ואלקסם אלד אלמצות אלואנבה
 פי כל זמאן והדא בקולה לא תגנוב : ואלקסם
 אלה אלמצות אלואנבה פי אזמנה מכצוזה

(verso)

מסאירה ללזמאן והדא באל די ען אלאלכל מן אלגלה
 אלחדיתה אלי יום הנפת העומר בקולה ולחם וקלי
 וכרמל זג ועערד אלמאביע אלמכצוזה בקולה
 5 וספרת . . לבם ממחרת השבת וג ואלקסם אלז אלמצות
 אללזמנה פי כל וקת וזמאן והדא בקולה לא תנאף
 והדא אלקסם ואלקסם אלד קסם ואחר אלי תרי אנה וכל
 פי אלאל ויש לכל הדורות מזמון וקאל פי אלאלבר ומהם
 בכל העתים קנ . . יות : ואלקסם אלה אלמצות אלואנבה
 פו כל מבאן והדא בקולה צדק צדק תרדוף וקולה
 10 לא תענה ברעך : ואלקסם אלה אלמצות אלואנבה פי
 מבאן מכצוץ והדא באלחג אלי בית אללה בקולה
 שלש פעמים בשנה וג ואלקסם אלט אלמצות אללזמנה

¹ See Harkavy, *Studien u. Mittheilungen*, III, p. 5, about the כתב
 אלשריץ.

XVI.

Fragment T-S. 6 F 1, paper, twenty-six leaves, size 13 × 9 cm., in a cursive hand. The contents of the MS. are mostly liturgical, except the following lines, extending over pp. 5 and 6, containing among others a passage from a work (?) of the Gaon on the various degrees of forbidden marriages ¹.

סאל בעין אלקראיין ען קול אלחכמ' העובר על
 דבר' תורה חייב מלקות אלגואב אן דבר
 תודה ישיר בה אלי קול אלנביאים פאד אצח
 מא אתא בה אלנבי בטל כון ספרה אלמדוון אלרי אתא ב[ה]
 5 יעני בילך ען דברי תורה ואמא על דברי חכמ'
 פישיר בה אלי אלתורה אד הו קודם שנברא העולם
 והי תאבחה פי אלתלמוד לאגל אלאסור ואלמותר
 פענהא קאל העובר על דברי חכמ' חייב מיתה
 ואיצא קאלת אלתורה לא תבערו אש ונו'
 10 מן אין נא אלאטלאק ללסראג פי אלסבת קאלו אלחכמ'
 ז"ל מן אין הדלקת הנר בשבת מצוה מן התורה
 אלסא בקול אלתודה ראו כי יי נתן לכם השבת ונו'
 יעני בקולה ראו או אור מן אין קולה כי נר ותורה אור
 ידיד בה ראו לאן אחרף ראו ואור אדא חסבת
 15 כרג אלעדד ואחרא פצח דלך אן ראו הו אלאור בקולה
 כי נר מצוה הו אלגריץ ושלום
 קאל רבינו סעדיה גאון מחסה נב"ע
 אלאנסאם אלמחטור נשיאנהא וכל ואחד
 אצעב מן אלאכר והי סכעה אולהא תוונג
 20 אלממתעה קיל פיה לא תהיה קדשה ונ'
 וממא יביין הרה אלקדשה הי מממתעה קצה יהודה
 לאן פך עלי מא כאן נאיא קבל נוול אלתוריה
 ואלב גיר אלמחצבה קאל פיה אל תחלל את ביתך ונ'
 והרא אצעב מן אלתי קבלה לאן לממתעה

¹ See Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, col. iv, p. 156, and references there to Pinsker. See also Poznański, *J. Q. R.*, X, pp. 243 and 259-

25 מהוד ושהוד והדה בלא שי מן דלך ואלג
 קראבת אלמכתוב פיה איש
 איש אל כל שאר בשר'
 והי כ"ח עשרין מכתובה ותמניה מנקולת והרה
 אצעב מן אלדי קבלהא לאתיך לו אמרהא וכתב
 30 כתאבהא לכ[א]נת חלאל ואלקראבה פליסת חללא
 דכתב ללאב הרה ואלד אלמחצנה אעני אשת איש
 כקו' ואל אשת עמיתך ונ' והי אצעב כמא קבלהא
 לאן תלך חלאל ללרנאל כלהם מא כלא
 מקרביהא ואשת איש חרם עלי אלרנאל כלהם
 35 אלא רגלהא ואלה אלנדה קאל פיה ואל אשה בנדת
 כומ' ונ' והי אצעב מן אלתי קבלהא אלא אן אשת
 איש חרם עלי אלכל אלא ואחד ואלנדה חרם עלי אלכל
 ואלו אלכאפרה קאל פיהא לא תחתן במ והי אצעב
 מן אלתי קבלהא לאן אלנדה להא וקת תטהר פתכון
 40 פיה חלאל ואלכאפרה פהי חרם אבדא ואלו אשכץ
 אלדכור קאל פיה ואת זכר לא תשכב ונ' והי אצעב
 מן גמיע מא תקדם לאן אולאיך נסוה כלקן להרא
 אלשאן ואנמא ח תת אערין פאוונבת תחרימהן
 ואמא אלדכור פלים להרא כלקן ולא שי מן
 45 ננסה בונה מן אלוונה ושלום

XVII.

Fragment T-S. 8 H 5, six leaves, paper, size 15 x 11 cm.,
 written in a cursive hand, and representing the remainder
 of a liturgical MS. containing *Piyutim* for the Passover.
 The following represents the recto, and a portion of the
 verso of the third leaf.

(recto)

אופן אחד לנאון פיומי זל
 דאה על עב קל לקלקל עקלתון ולמרמר
 רבאתיהו להשפיל ובשרו לסמר

לראי בשלוש בקדושתו לאמר
 5 וקרא זה על זה ואמר :
 יצא מ . . . נוף פלאות להראו
 יהירים וניאים בית אל להלאות
 דולקים דובבים ומשלשים להנאות
 ואמרים קִקֵּץ צבאות
 10 חרות קרא לחופש עם משועבדו
 זעמו שפך על מפריכו ממעבדו

(verso)

נוצצים בנעימה משמיעים סילודו
 מלא כל הארץ כבודו :

§

XVIII.

Fragment T-S. 8 H 2, four leaves, liturgical, paper, size
 17 × 13 cm., written in a cursive hand. The following
 represents the verso of the second leaf (a primary Selicha
 to the Fast of Gedaliah) and the recto and verso of the
 third leaf:—

(Leaf 2 verso)

סליחה לך מעדיה זל
 אבלה נפשי וחשך תארי • בית תפארתי
 כנשרף ביד הארי • גם פליטתי אשר
 עזב ושאר • דועכו כהיום בשלושה
 5 המים הזידונים שטפוני בדלקם •
 ובוססו מקדש ובזו חלקם •
 זקני שארית אשר פלטו ביום נקם •
 חובלו עתה ביד גדליה בן אחיקם •
 טורפו דלת הארץ יתר הגום
 10 אלל הארכה בחרץ כרמים וינבים
 ויונבים פקודת מרגיז הארץ :

(Leaf 3 recto)

סילוק לרבנו סעדיהו נאון ביה
 יוסף זלכּוּ נְיֹ . רֵא . . . אֵל פִּי כַפּוּר [ים]
 לִכְבֹּד גִּדְּ קֹדֶם מִרְנֵי וּרְבֵנֵי יַפֶּת הַחֹזֶן
 הַמַּמְחָה בִּיחֵי עַלֵי הַחֹזֶן הַיְקָר נַע'

(Leaf 3 verso)

בְּשֵׁם רַחֲמֵי
 קְדוּשַׁתְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ רַבָּה לְמֵאֹד . וּלְגִדּוּלַתְךָ
 אֵין חֶקֶר מִרְבֵּי . וּנְבוֹרוּתֶיךָ אֵין מִי
 יִדְבָּר . וְתִהְיוּלְתֶיךָ אֵין מִי יִשְׁמִיעַ
 5 כִּי מִי יוֹדַע דְּרָבְךָ . וּמִי יִבֵּן
 אֹרְחוֹתֶיךָ . וּמִי יִבּוֹא עַד תְּכוֹנֵתֶיךָ
 וּמִי יִשְׁבֵּל מַחֲשַׁבוֹתֶיךָ . וּמִי יַחְקֹר
 נִפְלְאוֹתֶיךָ . וּמִי יִפְרֹט מִקְצַת
 שְׂבָבֶיךָ . וּמִי יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ .
 10 וּמִי יִצְמַד עַל סוּד מַפְעֻלוֹתֶיךָ :

XIX.

Fragment T-S. 8 H 3, paper, size 18 x 14 cm., written in a cursive hand, and reading as follows:—

בְּקִשָּׁה לְמִרְנֵי וּרְבֵי סַעְדִּיָּהוּ רֵאשִׁי יִשִּׁיבוֹת נֵאון יַעֲקֹב
 וְצֵל
 אַתָּה הוּא יְיָ לְבָרֵךְ אֶחָד מִתְּנַשָּׂא לְכֹל לְרֵאשִׁי זְמֵרוֹמָם
 עַל כָּל הַבְּרִכוֹת וְנַעֲלָה עַל כָּל הַתְּהִלּוֹת וְנִבְוָה מְכֹל וְכוּ' וְכוּ'¹

XX.

Fragment T-S. 8 H 6, paper, one leaf, size 18 x 16 cm., written in a square hand, and contains the colophon—

צִלוּאת רְבִינוּ סַעְדִּיָּהוּ זֵכֶ לָבֵ

¹ See Zunz, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, p. 95, No. 5.

with the name of the owner

עבד האל שמואל

whilst the verso reads—

תפלה לרבנו סעדיה ;
 יי שפתי תפתח ופי יגיד תהלתיך
 גם היום ידעתי והשבותי אל וכו' וכו' ¹

XXI.

Fragment T-S. 6 H 1, the remainder of a collection of hymns, consisting of two leaves of a quire, of which the middle pages are missing, paper, size 14 × 10 cm., reproduces in the last two lines of leaf 2 verso the following words:—

לנאן פיומי זל יו
 אמרה אם הבנים מה יתרון לי כבר ² כד

with which the MS. breaks off.

XXII.

Fragment T-S. 8 H 1, consisting of six leaves, paper, size 15 × 10 cm., strongly cursive, probably representing a Machsor for the Day of Atonement. The following piece reproduces the contents of the first leaf, recto (beginning with the ninth line from the top) and verso.

(recto)
 . . . . .
 אחרת רבינו סעדיה זל
 אבוא בנבורת אדיר • ברוב תפלה
 ותחינה הסדיר • גדולת שבחו
 5 אטו לא אעריר • דרשתיהו
 אולי הפרץ יגדיר : הדר כבודו

¹ See Zunz, *ibid.*, p. 96, No. 6.

² Cf. Zunz, *ibid.*, p. 98.

· בקהלי · · א · · אספרה · ורוב נפלאותיו
 בעמים · · · · · זכרון שבחו
 במלה אח · · · · · חסדי יי עולם
 10 אשירה : · · · ב וישר ארוממנהו

(verso)

· בתשבחות · יורה חטאים בארחות ·
 כובש עונות ומשליכם לעמקי
 שיחות · ליי אלהינו הרחמים והסל
 עד מאד עמקה מחשבתו ·
 5 נאור אדיר אפס זולתו · סולח
 ומוחל עון סגולתו · עובר על פשע
 לשארית נחלתו : פושט יד
 לשבים באמונה · צדקת צדיקים
 יבאר (?) לבל ידיחנה · קושב
 10 קריאת קויו קראים בתחנה ·
 רועה ישראל האוינה :
 שמעם סלחה האל הגדול הגבור
 והנורא · שדי היה על שמך
 סתרה · תמחול ע · · נותינו
 15 ונמצא כפרה · ל · · יך אלהי
 כי שמך נקרא · · אל לך

XXIII.

Fragment T-H. 8 H 4, paper, six leaves, size 16 × 10 cm., representing the remainder of a hymnal to Purim, written in an ancient square hand with a turn to cursive. The following piece forms the contents of the first leaf.

(recto)

גאון פיומי וי

אל מלך
 אלצוני לאומי כשר אלקשי לחץ :
 בלבם חשבו כי אל ממני חין : גוחי לא
 מאסני וישעו לי הנחין : דניאל הקים

E

5 נגד ארי הוא מלך על כל בני שחין :
 הגם תובל הנקם לפאה מלכות
 הזאב : ותובל לחרפות כמכת זאב
 ביקב זאב : זה לא געלני ואת מי
 אדרוך לכזב : חסיד העמיד לי ימיני
 10 הוא זאב כנגד זאב : טלאי בששך
 בלא לב לבל בכרעם : יה גם הוא לא
 עינה מלכו לרועעם : כיונו לב לרועע
 לכן בפורי חוק הושיעם : לא יעברו
 מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מורעם :
 15 מי חרק לגלי ניציו עלי המשית :
 נאותיי יום בתה להשית : סומכי

(verso)

לא כילני ולא השבית קנין ראשית :
 עזרוני כהני שבט שלישי על מלכות
 שלישית : פרת פרחה וניתן
 להארכה : צרה תעודה חתמה
 5 תורה סתמה ברכה : קדושי לא הפר
 בריתו עם שבטי ממלכה : רבי
 וחבריו העמיד למולה מורע המלוכה :
 שכנתי עתה עם אהלי קדר
 ומשבנות רשעים : מי יקום לי עם
 10 מרעים ויחיצב עם רעים : תכונת
 ניסיך הידועים הפלא לרעים :
 תמוך בששון ויקר ילדי שעשועים :
 אלמלך וג' פז

This is followed by a hymn of שטנאש.

XXIV.

Fragment T-S. 8. 233, parchment, one leaf, size 13 x 18 cm., written in a square hand, and representing the colophon of a liturgical work (containing private prayers) by R. Saadyah.

. . . . . מן פנין . . . . .
 . . . . . יעין אלרחמן ולא יקעוך ען אעת . . . . .
 . . . . . תרבתוא פיה ומא תקיסה עליה טלב אל חגג או וק . . . . .
 . . . . . שבהא ממן כאלף עליה פאני קד קדמת אן אל בראהין . . . . .
 . . . . . הרא מכאנהא ואן נמיע דלך מתבות פי מואצע אל 5
 . . . . . כה אמכנה פארא אנת הפטת הרה אל אצול לם . . . . .
 . . . . . בחק עלי אכתר אל חאלאת ולם תציע צלוה לבוף . . . . .
 . . . . . כק ולם תצלי עלי ניר טהר לטן ניר צארק ואסתקאמו
 . . . . . ואתיב מבצרך מעך וכאן שכר אל רחמן אולא אככא
 . . . . . יייוי תם אלכתאב בחמד אללה ומנה 10
 . . . . . תאליף סידנא ראס אלמתיבה סעדיה בר
 . . . . . יוסף נע: שרח אחרי אל צלותן מן
 . . . . . צלואת אל יהוד אלתי רסם ראס אלמתיבה
 . . . . . רבינו סעדיה גאון זכרו לחיים מיכה . . . . .
 . . . . . ליעלם אלדאעי מא ידעו 15

XXV.

Fragment T-S. 8. 234, parchment, one leaf, size 12 x 10 cm. The recto contains a colophon written in a square hand of the year 1061, whilst the תפסיר on the verso is written in a rather different cursive hand.

(recto)

יפת ברתקוה סט
 תפסיר צלאה ראם אלמתיבה
 אלכבירה יי שפתי כתבה
 עזריה בי רבי דויר נ . . . . .
 5 שנת ארבעת אלפים ושמה
 מאות ועשרים ואחת שנה
 ליצירה במדינת אשקלן
 שנה חמישית שבשבע
 ולחרבן בית שני תישע

10 [מא]ות וחשעים ושלשה . . .
 . . . שנים . . .

(verso)

תפסיר יי שפתי לר' סעדיה זל
 אללהם ארן לי פי נטקי חתי אָצף מן מרא: חך
 מא אַנא מַעַתְרַפָּה אליוס איצא ומַעַת . . . .
 פי קלבי אָנך אַנת אללה רבי פי אלספ . . .

XXVI.

Fragment T-S. 8. 235, parchment, one leaf, size 17 x 15 cm., in a square hand, and has on the recto a colophon, and on the verso the well-known poem on the number of the letters of the Old Testament. The MS. seems decidedly of a very ancient date, and greatly guarantees the authenticity of this piece disputed by some scholars¹.

(recto)

אעדאד אחרף אלמקרא
 תצניף רבנו סעדיה
 נאון מחסיה זל
 לרבנ דניאל הבחור
 5 הטוב בן כנף יצח[ק]
 החון הזקן תנצב . . .

(verso)

פיוט לרבינו נאון סעדיה ראם
 אלמתיבה נוחו ערן . . . עלי אב . . . ר יתצמן
 עדר אחרף כב פי נמלה כני (?) ספר .
 אולהא .
 5 אהל מכון בניני ששם עלו זקני הקהל

¹ Cf. reference in Landshuth's *Amude ha-Aboda*, p. 299, but our text agrees with none of the editions.

עשו קרבני • ולזבח תודה בָּאוּ בני •
 בה לא חוברים • רגמתם יאספו חברים •
 בנימין א • • • • • וברים • פחת השני נְכוּרִים
 • • • • • עצם טוהר • אין להם זוהר
 10 כל פקודי • • • • • מלבד הראשון דוהר
 ג • • • • • דהדר נשק • סריונות •
 חגרו (?) תהם • • • • • נהרו • ועובר אדום ועריהם
 וחרן • • • • • רָו לְבוֹא בְשֵׁלֹם תְּשׁוּעָתָם
 לעילום • ומן הדני בבשן והלום • שנאה

XXVII.

Fragment T-S. 8 K 1, paper, one leaf, size 17 × 12 cm.,
 written in a square hand with a turn to cursive. The recto
 represents the colophon of a codex once in the possession
 of a Head of the Dispersion, Daniel b. Solomon (about 1165)
 of Bagdad, and afterwards (1175) owned by Jacob b. Eli,
 probably a brother of Samuel b. Eli, the head of the school
 in the same place¹. The codex contained various pieces by
 the Gaon R. Saadyah and the Gaon R. Samuel b. Chofni.

(recto)

ל • • • • • דניאל ראש גלותא • • • • • אי
 ראש גלותא זקל אייר מו
 אנתקל אלי מלך יעקב בן עלי נע באלול תפה
 ישחמל הדא אלכתאב עלי ז כתב
 5 כתא אלטרפות תאליף מרינו ורבינו
 סעדיהו גאון פיומי נבע וכתאב
 אל • • • • • וארבעה מתנות כהונה² לה :

¹ See Graetz, *Geschichte*, vol. VI, p. 276.

² See *Aruch*, s. v. עָרַר, where it seems that R. Hai wrote a treatise on the
 subject. Cf. also *Halachoth Gedoloth*, ed. Warsaw, 138 a sq. (beg. of *Halachoth
 Bechoroth*), *Midrash, Lekach Tob* (ed. Wilna), Numbers, 83 b sq.

וכתא אלאמאמה תאליף מ[ור]י כו. ורבינו
 שמואל הכהן גאון בן אב נבוע וכתא
 10 פי אלטרופות איצא לגאון פיומי נוע
 . . . . טמאות תאליף שמואל הכהן גאון
 מקאלה אללפהא שמו[אל] הכהן גאון נבוע
 אנפרהא אלי אלשיך אלפאצל אבי אל . . . נ
 מסכוי וכתא צנפה שמואל
 15 צ . . רן יהר פיה עלי מ . . אלפה אלשיך אבי
 . . . נ בן מסכוי סימן טוב
 לנחום הכהן הצ ביר מנצור החסיד
 תנצבה יוכה ללמוד וללמד אמן
 ואמן סלה החוק
 20 חזק וחזק

On the verso, which is written in a different hand, the first six lines run as follows:—

(verso)

יתלו דלך אלתנקיה
 קאל גאמעה אלאנוא אלמחרמה עלי
 אמתנא מן לחום אלחיואן כמסה שחתו
 שחם בדאתה וערוק וצפאקאת מן אנלה
 5 ואלדם בעינה וערוק וצפאקאת מן אנלה
 תם ערוק מפרדה בדאתהא ונאנא

XXVIII.

Fragment T-S. 12. 722, parchment, 1 leaf, written in square with a tendency to cursive. It comes from a codex representing the commentary of R. Saadyah to Isaiah. As we see from the colophon, dated 1031, the codex belonged at one time to Josiah the son of Aaron the son of Josiah. Another colophon above this in larger ornamental letters, but as I believe, of a later date, tells us that the codex was in the possession of Jacob son of Job. There are

written in contemporary Caroline minuscules the Latin words *tācio esaye prophete*. This is the first time I have found a non-Semitic title on a fragment coming from the Geniza.

(recto)

הרא אלדפתר
 לרבי יעקב
 החבר בר
 איוב י"י יהי . . .
 עמו ויצילוהו אמן (?)

5

ספר זה פתרון ישעיה חיבור רבינו סעדיה נאון . . .
 מחסיה נחו ערן קנהו כנק מר יאשיהו החבר . . .
 מר אהרן המעולה חמוד רבינו יאשיהו אן נוחם . . .
 מממונו לעצמו בשנה שזכה והוסמך בישיבה
 10 הקרושה ישיבת צבי היא שנת ארבעת אלפים
 ושבע מאות ותשעים ואחת ליצירה במדין[נת] עי . . .
 המקום יזכה להנות ולשמור בטהרה . . . . . ה
 ולהבין ולהורות ביראת שמים וללמד . . . משפט
 כתורה וכהלכה וכ . . . קטון תלמי . . . צדק
 15 שלם (?)

15

(verso)

פחד ישעיה ל . . . . .
 . . . [כ] . . . חאב אלסחצלאלח לל . . . אט . . . . .
 . . . כאנ אלפאטה מן ל . . . ה . . . ל: . . . . .
 . . . באה מעאניה תב אללה אלה א . . . . .
 . . . אחכאם פוק מא אתקן ולא אינ . . . . .
 . . . ים אלחביד אלרחים וחסבה: אמא ב . . . . .
 . . . טרה . . . אלבאל ועלי אנהא מנזלה מנאו . . . . .
 . . . עלי מנאזלהא תאיים אל איסיאת לא מן
 חצל לנא אן צירוה הרא אל פן פי ארפע אל . . . . . צלא
 א מן מנאזיה פתקן לה כאל טינה ולא פי מד . . . . . לה מן אל זמאן וניר
 . . . סתמיד מן מנאדה כאל אלאת ואל אעואן ומא נחי נת . . . . . א והרא אל פעל

- . . . ין בל ואחד אִלְדָּאֵת כּמָא קָאֵמֵת לָהּ אֵל בְּרָאֵהִין אֵלְתַּסְלִים לְאֵתְבֵּאֲתָהָא
 . . . פּנָא הִדְּא אֵל כְּתָא וּכְמָא וְצַף פִּי כְּתֵּאבָה וְקָאֵל אֲנִכִּי יִי עֵשָׂה כֵּל נִט
 . . . ס לְבָדִי וְג' וְאֵעֵם מָא נִמְע דְּלֶךְ וְשִׁמְלָה קוֹלָה גַּל אֵלָה לֹא כְּאֵלָה ח . . .
 15 . . . וְג' פִּלְם בְּקָא שִׁי בְּעַד קוֹ עֵשָׂה כֵּל . וְיִוְצֵר הֵכֵל וְלִמ . . .
 . . . רָאֵע מִסְתַּנְּנִי עֵן אֵל מִדְּר וְאֵל מִזְרָא וְאֵל אֵלָת אֲנִמְע וְנַפ . . .
 . . . ר מִבְּנֵאשְׂרָה מִן אֵל מְחֵדֵת לְהָא אֵד כְּאֵנֵת אֵל מְלֵאקָאָה אֲנִמָּא צ . . .
 . . . כָּאן וְפִי זִמָּאן וּבִמְסַתְעָאן בֵּל אֲנִמָּא יִכּוֹן אֵלְאֲבֵרָדַע בָּאֵל קֵצ . . . ט
 . . . אֵל כְּתֵב הִדְּא אֵלְמַע אִסְם אֵל קוֹל כְּמָא קָאֵלֵת פִּי דְּלֶךְ בְּרַב . . . שְׁמ
 20 . . . וּכְמָא וְנֵב לְלֵאזְלִי יִכּוֹן פְּעֵלָה בְּגִיד מְטֵאֵלְעָה אַע פְּעֵל . . .
 . . . אָן יִכּוֹן תְּעֵלִימָה שְׁבֵאֵרָה וְתֵב . . . ה לָהֵם בָּאֵלְקוֹל פִּקֵּט . . .
 . . . אֲנִבִּיָּאָה מִן חֵית לֹא יִלְחָקָה אֵלְעִנָּא פִּי תְּעֵלִימָהּ וּמִן . . .
 . . . מִנְּבֵאחַת יִרְבֵּר אֵל וּבְנֵי וּכְמָא וְנֵב לָהּ אָן אֵלָא תְּרַחֲקָה אֵלְמַעְנֵב
 . . . ל עֵבֵאֵר וְאֵל וְעִיד אֵל זֹאנֵר לָהֵם בֵּל עֵגֵל גְּמִיע דְּלֶךְ בָּאֵל קוֹל פִּקֵּט וּכְמָא
 25 . . . פִּי כְּתֵבָה פִּי הִדְּיִן אֵל כְּאִבִּין רֵנַע אֲדַבֵּר עַל גּוֹי וְעַל מַמֵּ וְג' וְרֵנַע
 . . . אֶךְ עַל גּוֹי וְעַל מַמֵּ לְבִנּוֹת וְלִנְטוּע' פִּסְבַּחָאן מִן יִכְפֵּד גְּמִיע מ . . .
 . . . לָא סְעִי וְלֹא עֵנָא וְאֵלְדִי דְּעֵאֲנִי אָן אֲנַעֵל הִדְּא אֵל צֵרֵב צֵרָדָא ל . . .
 . . . תֵּאֵב מִן ב . . . גְּמִיע אֵלְצֵרּוֹד אֵל גְּלֵאֵלְהוּ אֲנִי וְגֵדֵת כְּתִירָא מִן אֵל . . .
 . . . תֵּם אָן לִוִּן ס . . . ס תְּעֵלֵאחַ [י]קוֹלוֹן אֵדָא כָּאן אֵל חִכִּים מִן אֵל נ . . .
 30 . . . סְבִילָה אָן . . . ח בָּאֵל צ . . . אֵל חִבְס . וְאֵלְדֵל וְאֵל קֵמָא וְסֵד . . . אֵל אֵלָם
 . . . תְּמַנְנָה פִּמָּא . . . אִסֵּת . . . לָאח אֵל . . . בִּים אֵל חִכְמָא צֵאֵם אֲכֵתֵרָה בָּאֵל . . .
 . . . וְעִיד לֹא כְּאֵדֵב אֵל בְּטֵש פִּיקוֹלוֹן וְהוֹרָא פִּי אֲדֵב אֵל בְּטֵש א . . .
 . . . מִן אֲדֵב אֵל תּוּא . . . יֵאָן הִדְּא הָא יֵז' . . . מְלֵאק . . . לְלֵנֵט . . . אֶךְ נָא . . .
 . . . אֲדֵק לְהַפְּהוּ א . . . צֵד וְקֵהֵר לְלִמְסַתְעַ לַח פִּינְבְּנִי אָן . . .
 35 . . . דֵּל מָא זִיֵּל הִדְּא אֵל . . . וְאֵק ל אָן אֵלְמַכְלוּ קִין אֲנִמָּא צֵא
 . . . אִסְתַּצְלֵאחֵהֶם וְתֵא . . . ה בֵּל . . . שְׁעֵד . . . וְעִיזָאֵל ז' יִגְלֵל . . .
 . . . אֵלְפֵאֵלַח . . . א אֵלְדִי . . . ל פּוּח . . . נָאֵם יִכְאֵף עֵלִי נִפְסָה אֵל . . .
 . . . בְּכֵל תֵּמָא . . . מָא . . . אָן סוּאֵעַד פִּלְדֶּךְ יִקְעֵד אִי אֵל אֲדֵב . . .
 . . . ה פֵּל . . . א אֵלְחִי בָּאֵקִי קֵבֵל אֵלְזִמָּאן וּבְעַד וּמְחָא . . .
 40 . . . פִּכִּיף אֵל פִּנָּא פֵּאֲקֵדֵר עֵלִי אֵתְמָאֵם מָאוּע . . .
 . . . ש פ . . . בְּקִשְׁת קוֹל ל . . . אֲבָק כִּי א . . . אֵל שִׁיק . . .
 . . . חוּבָה . . . אַחֵר . . .

XXIX.

Fragment T-S. 12. 723, paper, one leaf, size 26 x 16.5 cm. (writing 21 x 11.5), written in an ancient square hand, probably not later than the eleventh century. The writing is much faded in many places, but enough is left to show that it represents the remainder of a letter addressed to the Gaon R. Saadyah by a pupil of one of his disciples¹. The burden of the letter is, in its present defective state, impossible to ascertain.

	(recto)
מוציא יקר מזוליל	מוזקק שבעתים בעליל
כי נפין ידי כל פליל	משובח בכל כפר וגליל
מקבין טלאים ועלות מסליל	• • שך בש • • להעליל
• • • • • ם משסף :	משונה כרעי האליל :
רעת כל • • • ף	5 עיאתם מחסף
הלל שלא ף :	יחד בהתאסף
נפלאת ח • • • ף	בעת • אוסף
ויצרפם ככסף	• • • חס • כיוסף
ארני סעדיה בן יוסף	שבור פני אני כוסף
ודומה לכלכל וררדע	10 אמר (!) בין ומדע
כי מרדת שחת נפרע :	אש דברו נודע
גבר שאין בעם כמוהו	הוא נורא מן הוא
הן כל סתום לא עממוהו	ולמי מהם • • • • • מו להשוהו
• • • • • בפני	איך אערך אתיצבה
דמיתי אליו • • • • • ה	15 נבנה מאד • ותל[אוב]ה
ואלמתי לאלמתו שחה וסובבה	הן קטנו כומתני עבה
זרא למלך בכל נתיבה	וטירתו כא • • • • • בה
• • • • • וס כל מחובר	• • • • • הרוב ל • • • • •
כל הערך למולי דבר	יב • • • • • ביופ • • • • • אבר (?)
כי • • • • • אך אתו אדבר :	20 לו יאמר מיה לתכן את הבר
כיום השיבם והחצי החצי בהשבר ° והפי	שער (!) ראיתי אל יתעבר
• • • • • דון הרביעית המשלטת	על • • • • • מיום • • • • • ובר
• • • • • בה לא נפוש • • • • •	ציון על טבה שלשת

¹ Below, verse l. 3.

(verso)

דברתה(?) כמחדשו(?) לא נחרשת שוב ישוב אדני
 שנית לבאר מעני תבונתו יבוא ויבונני
 תלמיד תלמידו אני ושתי המלות שחשב אדני
 שהם בלשון אבי . . . אין זאת בהניוני
 5 כי אם בלשונך וכלשוני הראשנית זן ׀ היא בחשבני שבעה
 והשו . . . צייר/במעני ואחה נור ראשי
 אלופי זקיני וישישי המהיר בספר חומשי
 ובכל סדרי מדרשי הפחֶגֶק חל . . .
 והמרה נפשי עצמותיך יחליץ וירשיני
 10 מלכי וקרשי ויעבירך (?) כשלשי
 בראש עמי חפשי אל ארץ מורשי
 ואל הר מרום קרשי *
 . . . כאב מראנעה ראם(?)
 . ל . . בה רחמה אללה
 15 סעדיה בן יוסף ראש ישיבה . . ל . . ן שלעיר
 מחסייה . לר . . אפ . . ן רבנא . . ה
 המבין ברברי חכמה ודורש כי קנצי דעת
 ומזמה ושת את . . לקחת מוסר השכל
 וחשוב לפנינו ויקר יעורך צורנו ויצליח לך
 20 אפני שלום וצפו . . רכות וספיי תבונות
 ותם פת (?) חיים ורצון וכבוד ואורה ושמהה

XXX.

Fragment T-S. 12. 724, two pages, size 26 x 18 cm., written in an ancient cursive hand, coming from a codex containing Responsa of the Gaonim. The following, closely written, begins at the fourteenth line from the top, and represents about half a page. A part of its contents is already known from the collection *שערי חסידה*, No. 87. It will be seen that our text is the more complete one, and gives the

original version of this Responsum, whilst the other reproduces merely an extract.

(verso)

לרבנו דוסא בן רבנו סעדיה ז"ל
 ושאלת עוד ואמרת אשכחנן בפירוש נאון אביך גוה עדן [מאן] רבאון? חמין לא
 לישתאעו עד דחסל כל בדיקותיה ואי משתאעו צריך למהדר ולברך . . . ה בליבוי
 5 למיבדק כל החצר כלה ובדק בית אחד מהן ואשתאעו למה . . . ד לברך ועדן קווא עסיק
 בבדיקה הכין חזינא דמתחלה אמר אריננו נאון זב לב . . . דיק צריך לברוכי על
 ביעור חמין ואמר דמיבעי דלא לאשתאעוויי כמה דעסיק בבדיקה ומד . . . לוא בבדיקותי ליבטילן
 וחוב אמר בדוכתא אחריתי מי שבידך לקראה בתורה ולעשות אחת מן המצות כגון
 10 ביעור חמין וכדומה לה יודבר סיחת חולין חיב לחזור ולברך ולעשות המצוה התיא אשר ברך עליה
 לעשות מצוה או לאכל לחם צריך לבוין את לבו בברכה ולעשות המצוה התיא אשר ברך עליה
 סמך לברכה וגם לאכל בלחם ושיברך עליו סמך לברכתו במרס ידבר דברי חול ולא יפסיק
 בין עשיית המצוה והברכה בדבר סיחת חולין כי בן אמרנו אפ רב טול דברוך טול דברוך
 חוזר ומברך זהעמדנה ברבך סיחת חולין אבל אם שח דבר שהוא צורך סעודה בנין הכשר
 מלא ולפתן או אפילו בגיל לחורי ואז צריך לחזור ולברך על בן צריך הבודק לברך ול . . .
 15 בבדיקה סמך לברכה ואם שח שיחת חולין אחר ברכה טרם או הבדיקה צריך לחזור
 ולברך כשם שהמברך המצוה וששח שיחת חולין אחר קודם אכילתו צריך לברך ולפי . . . די
 צריך כואנה למצוה אמר אר . . . נאון זכרו לברכה לא לישתאעו ארם כוליה בדיקותיה
 כי הבודק צריך כואנה למצוה וצריך להיות אימת המצוה על . . . ול . . . דעתו עליה . . .
 שיחחיל עוד שעה שיחכל ומצוה מן המובחר דלא לישתאעו ול . . . או :

XXXI.

Fragment T-S. 13 G 2, paper, two leaves, the top broken away, now size 21 x 21 cm., square hand, representing the remainder of a codex of *Responsa of the Geonim*. The following lines occur on the recto of leaf 2, whilst their contents closely recall those of Responsum 386 in the *Teshuboth ha-Geonim*, ed. Harkavy. The R. Nathan mentioned here is probably identical with Nathan b. Juda, the grand uncle (Aluf) of the Gaon R. Sherira¹.

• • • • • : • •
 וקאל רבינו סעדיה נאון זל והרה אלדראהם אלרי הי זווי דטואעי תומאניה
 אלרי וון כל ח מנהא דרהם בהרה אלדראהם אלעריביה וקאל רב נתן אב
 הישיבה זצל קולהם זל בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה דלך כאחאן
 אלערב אלמשהורה פי אלגלות לאנהא הי כאנת אוואן אלקרמא אלתומאניה 5
 • • • • • אלרי סמוהא (?) כסף מדינה •

XXXII.

Fragment T-S. 10 G 1, paper, five leaves, size 22 x 19 cm., cursive, and representing a portion of *Responsa of the Geonim*. The following piece, forming a part of the contents of the third leaf, recto and verso, is marked as No. 61 (סא):—

(recto)
 סא וששאל הא דתנן משחרב בית המקדש בטל השמיר²
 שמיר זה פירשו מר סעדיה זל מאם בטיית ואם היה בו מעשה נם לא • • •
 לן ואם שמצוי בזמן הזה ולית ביה מעשה נם הקא חוינן דלא האוי הכי
 דמפרשו רבנן עליה בשמעטא ודאי דהאי שמיר ממינו של מ • • •
 הנמצא עכשו כדאמ' מר סעדיה מפני שבו נתפתחו אבני אפוד אלא 5
 שכבר אמ' מר סעדיה נאון קר יכון מאם אחד מן מאם מפע שהמא • •

¹ See the letter of R. Sherira, p. 39 (ed. Neubauer).

² *Sota*, 48 a.

הזה שמצוי עכשו צריכין לשחוק ממנו כלום ולערבו עם המים ולהשק
 על מקום הפיתוח ועיקר פיתוח שמסרטין בברזל והאבן מיתחסרת
 מה שנפסל ממנה בפיתוח אבל זה השמיר שנשחמש בו משה מראה
 10 לה ממנו מבחוץ והן מתבקעות מאיל הן ואין חסרות כתאנה זו שמתבקעת

(verso)

בימי החמה ואין חסרה כלום וכבקעה זו שהיא מתבקעת בימי גשמים
 ואינה חסירה כלום וזה הוא שבירתו כשעורה ומששת ימי בראשית
 נברא ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניו ומצניעין אותו כסדר המפורש
 ולא מעשה נס הוה ביה אלא שכל מה שהיה נמצא מן אותו השמיר כך היה
 5 דרכו • ומפרש בנגד דניטין דשלמה¹ לא מטא לגבי ההוא שמיר אלא
 מחמ • • שידים דאתייה לא שמראי דלמטייה לגביה ומשחרב בית
 המקדש ניטל אותו שמיר ולא נמצא כלום ממנו וזה הנמצא אף על פי
 • • • דומה לו קא קארי ליה מִדְּ סעדיה שמיר מפני שבו פיתוח אבנים
 ואין בזה טעות

XXXIII.

Fragment T-S. 16. 310, paper, size 35 × 24 cm., one leaf,
 coming from a *Responsa of the Geonim*, and giving a
 quotation from the commentaries of the Gaon. There are
 in the Geniza other pieces like this, and as far as I was
 able to read them *superficially*, they come from Rabbi
 Samuel ben Chofni.

• • ושאלתם דאמרינן הם כתי לענין בר מיצרא משנלתא לית בה משום דינא דבר מיצרא
 וכן נמי לענין אשה ליחמי לית בה משום דינא דבר מיצרא • ומצינו בפירושי רבנו רב
 סעדיה נאון • • • ה זלל פיר • • • מכון לפרוש ראשנים דלגבי משבנחא פריש היכא
 דאיצטריך • • • ואכלי בני מיצרא למימר לההוא מלוה שקול זון
 5 ואים • • • ת ארעא במשכונא בידא דחד ואיצטריך נשארה (!)
 • • • יה ולמימרא ליה אנן בני מיצרא אנן מאי
 • • • ריה הם הכי מיבעי למעבר ביה הישר והטוב

¹ *Gittin*, 68 b.

XXXIV.

Fragment T-S. 10 G 2, paper, eight leaves, size 21 x 17 cm., square writing with a turn to cursive, forming originally a part of codex *Responsa of the Geonim*. The following lines reproduce a portion of leaf 4 verso, and represent a responsum by R. Hai Gaon to the people of Segelmissa, in Africa, in which the name of R. Saadyah occurs. Some of its contents were already known from a quotation given by R. Isaac Abbamare in his *Ittur*¹.

ס שאלו בני סנלמאסה מלפני אדוננו האיי גאון זל על חנבים
המתים אם מותרין הן או לא וזאת נוסח השאלה והתשובה ורשאלתו הא
דתנן חנבים מן הסלסלה אסורין מן ההפתק מותרין² מכלל חנבים ד
דמיתי שרו ועוד מרתנן ד יהודה אומ אף המוציא חנב חי טמא ומשנינן
5 עד דמוקמינן דיל מאית ואכיל ליה³ מכלל חנב טהור או מאית שרי
וקשי לן מא דאשכחנן לרבנו מר רב סעדיה זצל דאמ חנבים שמתו מ
אסורין ודנים שמתו מותרין ולא ידעינן מאי טעמ הול או מנהגא ו
וחומרא הוא דאתמר ואנן לא שמייע לן מאן דאכיל להו ובמדת איסור
נהנו קדמוננו בהם יליף לן מר וינהר עינין אנחנא לא שמייע לן⁴ . . . חנבים
10 שמתו אסורין אילא חנבים שמתו מותרין הן ולא שמייע לנא דמר רב
סעדיה גאון נע אסר חנבים מתים אילא ודאי כדנים דמו בין לענין
אכילתן ובין לענין דמן ומנהגא דעלמא דמיתו שלופי חנבים ושדו להו
. . . אעפ וכן מתים ומאן דאמרי מתים אסורין אטו . . . לשחיטה
. . . אניקה ביורי ישראל זו היא השאלה ותשובתה ואנא דק . . .
15 . . . מסייעא לאדוננו גאון זל והכי תניא בתוספתא י
. . . מא אוכל אדם דגים וחנבים בין חיים בין מתים⁵

¹ See Mueller in his collection appended to the *הירושמה*, by R. Saadyah, p. 149, No. 19. Cf. also Harkavy in the Hebrew periodical *Happeles*, II, 74.

² *Aboda Zara*, 39 b.

³ *Shabbath*, 90 b.

⁴ These dots are in the MS.

⁵ See *Terumoth*, chap. 9. Cf. Commentaries to *דעה* ביר יורה דעה, § 13.

“the broken down,” which he will make terrible and mighty again¹; and which he will re-establish as the school of the religion² where certain portions of the Jewish civil law will be studied³. The further details, as far as they can be gathered from this turgid style, and the many unintelligible lines, are that the lately installed head was the father of three sons, Baruch, Jannai, and Solomon⁴, and of two married daughters⁵. He had also brothers and sister's sons⁶, who apparently were considered members of his own family. His wife, we further learn, was still alive, but rather advanced in years⁷, whilst he also enjoyed the services of Abraham the priest⁸, the writer of this panegyric, who acted, as it seems, as his secretary, relieving his master in the performance of his heavy duties⁹, who besides his teaching activity¹⁰ was also engaged in works of charity and lovingkindness¹¹. Another servant of his was the priest Amram¹². It is further

¹ Leaf 1 recto, l. 8.

² *Ibid.*, l. 9, ישנה דרה.

³ *Ibid.*, ll. 10-12. Cf. *Taanith*, 24 a and b, that in the days of Rab. Juda היה כולו בנותן בנותן, which circumstance may have repeated itself in the time of our writer. See, however, Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, III, p. 230.

⁴ Leaf 1 recto, l. 2, and leaf 2 recto, l. 23.

⁵ Leaf 1 recto, l. 23, ושרי הכשרה, also called נשים (leaf 1 verso, l. 3), and probably the wives of the רבנים mentioned in the same line.

⁶ Leaf 1 verso, l. 3, and leaf 2 recto, l. 24, leaf 1 verso, l. 4, and leaf 2 recto, l. 25, suggest that one of these sisters was married to a man named Eli, the priest, whose son was a special favourite of our Rabbi.

⁷ Leaf 1 verso, l. 18, and recto, l. 19.

⁸ Leaf 1 verso, l. 6, אברהם הכהן, and it is his name which turns up so often in the acrostic.

⁹ Leaf 1 verso, ll. 7 and 8.

¹⁰ Leaf 1 recto, l. 9.

¹¹ Leaf 2 verso, ll. 25-29; leaf 4 recto, ll. 10-26.

¹² Leaf 1 verso, l. 11, but the meaning of the text is rather obscure. It is not impossible that this Amram is introduced as the father of our Abraham. Perhaps I may here call attention to the following passage copied from a leaf representing the remainder of an eminent responsa: יהיה רבינו הנטאל הרב הגדול ורבינו נסים נכרינתן רהמנא מצשים (?) בכל יום נעשה בנתיבה ואין מצרע. והנה רבינו האי גאון זכר ארומינו לברכה ומעשים שנעשו לשמה

clear that the jurisdiction of our Rabbi not only included the whole of Babylon, but also extended to the schools in the Christian countries; for he was "the strength of the dispersion in Babel and in Edom," "and his fame went through all the provinces¹." All this wide influence, generosity, and learning did not, however, protect our Rabbi against the ill-will of his enemies, among which the people of מלירא were especially distinguished², but who were quite subdued by his authority and the force of his pen³. This last feature would especially apply to the Gaon R. Saadyah, who was particularly famous for his controversial skill, and who had especial merits in the restoration of the school of Sura⁴. Indeed, he was called to this chair with the especial purpose of bringing back to this seat of learning its ancient glory. The reference to Joseph may also include perhaps an allusion to the father of the Gaon, who bore this name⁵. But there is this objection, that no reference is made in this panegyric to R. Dosa, the only son of the Gaon, known to history. Another restorer of Sura was the Gaon R. Samuel ben Chofni, the last head of this great school⁶, but there we are confronted with the similar difficulty that no mention is made of R. Hai Gaon, the son-in-law of the former.

ולשני הראשונים ולא צירער אדם מעולם ברבר זה ואין בו כחי להשריח כל קן אלא כחי להזר התמאנה ומלפני אלהינו נשאלה הפרקא רצון . . . . . אגרהם הקפן ביריבי עמדם ניהו זרן. The impression conveyed by these lines is that the writer was a contemporary of R. Hananel and R. Nissim, and may thus have been the secretary of R. Samuel b. Chofni. That again the secretary of the Gaon was as a rule a man of learning and enjoying an eminent position is clear from R. Sherira's letter (ed. Neubauer) in which he mentions with pride the fact אבינו היה ספרו. What speaks against the suggested identification is the omission of the title כהן in the cited passage.

¹ Leaf 3 verso, ll. 15, 16, and 22; leaf 4 recto, l. 25.

² Leaf 1 verso, l. 10.

³ Leaf 3 verso, l. 13 seq., and recto, ll. 11-16.

⁴ See Graetz, vol. V, p. 276.

⁵ Leaf 2 recto, l. 15.

⁶ See Graetz, vol. VI, pp. 1 and 7; Harkavy, *Studien und Mittheilungen*, III, p. 1, text and notes.

(Leaf 1 recto)

הנה ישראל בביתו נאגדים ורצפי ינאי בפי נחום חמודים¹ ·
 אבי ברוך וינאי ושלמה הידירים: מה טוב בישיבה
 מה נעים בעמירה:
 כות² הישועה רבנו עטף · להושיע האנשים והנשים והטף ·
 ולב יתום מאנח שטף · וגם אלמנה שכולה ונלמודה: 5
 גדלת יקרו אלהינו הפיק · לרור הזה ועל ידו הספיק ·
 לאמץ כל כֶּסֶל להסיר כל פיק · לעשות שלום לקהל ועדה:
 לתת נֶדָר למוֹסֵיָהּ הפרוצה · לשומה כקדם נוראה וערוצה ·
 לעזר שונה העשק והמרוצה³ · להכין ישיבת הדת וְלִסְדָּה:
 המשפט כִּתְקוּ בימין להיוכר · בתובע ונתבע בקונה וזוכר · 10
 בשומר חנם ושואל בנושא שכר ושוכר ·
 בפשיעה ובשבועה בגניבה ואבידה:
 ויִי אלהינו ידע כי רצונו · ליישר נתיבי פליטת צאנו · על כן
 ברחמים גדולים הקצינו⁴ · וַיִּכֶן ממשלתו אותה לסעדה:
 עדי עד היא לך רבנו צמותה · אותך רֹעֵה ואת בניך עמותה · 15
 מלפני מפתח בני תמותה · לְתִתָּה לך ולדורותיך תמורה:
 זכות אבותיך לפניך תְּעַמֵּד · וגם זכותך עימה תְּלוּמֵד · וכחול
 הים אשר לא ימר · יהיה זרעך בטובה צמודה:
 הוד בניך עד למעלה יגדל · שרשם כל ייבש ויונקתם לא תחרל
 יִקְרַם לא יקל כבודם לא ידל · וחבילתם אל תהי פרודה: 20
 גבירים יהיו ואתה רבם · שדי משגבך וגם הוא משגבם · הוא
 יהי על גבך · ואתה על גבם · תִּזְרַם נכוחה ויושר חידה:
 ושתי הכשרות כשושנה תפרחנה · וככוכבי דוק לעד תורהנה⁵ ·
 ועדקותיך אֲבִיֶיךָ מהן תגדחנה⁶ · להגן בעדם משטף ומוקדה:
 למען תשמח בְּאֵלֶּה החמשת · וגם גפן פורייה בגיל בחמשת 25
 כי פורחת היא ולא צומקת ונכמשת · וכי בְּגִלָּה⁷ עמסה נשאה
 וילדה:

¹ See Isa. vi. 6 and 7, but the allusion is not quite clear to me.² See Gen. xlix. 11.³ Jer. xxii. 17.⁴ Denom. from קָצַץ.⁵ Read הורחנה.⁶ See Song of Songs, i. 3. Perhaps they had some Midrash on this verse suggesting the בַּיָּם, &c.⁷ See Gen. xviii. 12.

(Leaf 1 verso)

הילת¹ אחיך תגה כברק • וברכת אלהינו אליו תורק • כמים
 חיים זרוק במזרק • ושפעת טובות תהי לו זבודה:
 יתנן שמי רום טובותיהן • לבני האחיות והחתנים והנפנים
 פריהן² ונס לידידנו בן עלי הכהן •³ ולכל המשפחה הירידה:
 5 חֲמֻדַּת רבנו בהנין תורתך • אשרי אנשיך וְכֹאֵי בבריתך •
 אשרי אברהם הכהן משרתך • אשר נרו מאורך לפודה:⁴
 יִקְרָה נפשו עליך כי ידעתהו • פקיד נאמן כאשר הפקדתהו •
 עושה מלבו את אשר אהבתהו • משיב נפשך במלאכת העבודה:
 לכן אלהינו יתמכהו במִקְדָּשׁ יִקְרַם מכתביו ברב עז עֲטָף יִזַּן
 10 לו פה במשלך ושלטך • בהכניע שוטניך ואנשי מְלִיכָה:⁵
 עטרת פארך ירוממנה רם • לסוכך בצלך הכהן עמרם • המשרת
 בצרק בעוד יוקרם • וכל קהלתך אל תהי נדודה:
 דליותיך רבנו לעולם תְּדַלְיֶנָּה • שוקקים תְּמַלְאֶנָּה • ותמיד לא
 תְּקַלְגֶנָּה • וממלכות תרדנה ואחרות תעלינה •
 15 ואתה ביניהם עוֹלָה בלי ירידה:⁶
 ישים קדוּשְׁנו זכרך קיים • וימינך בנהרות וידך בים • ולפני
 מלכים יתנך מאויים • ובעצתך נפשם תתעוררה:
 עמוריו עז לכסאך והאפריון • וחפש ישועה במעילך והשריון •
 ולאֲשֶׁת בריתך יהי עוד הָרִיוֹן • בורע זָכַר ברינה ותודה:
 20 דְרוֹת צאצאיך יעמדו בתרין • כימי השמים על הארץ •
 ויהי ביתך כבית פרין • אשר ילדה תמר ליהודה:
 מיִשׁוּפֶרֶת וְיִלְוֹנוֹת
 • אם שמש יורח באורם נהו • אמנם שניהם לאורנו נכספו •
 • בער החלוּנוֹת אלינו השניחו • ומאחרי וילְוֹנוֹת⁷ אלינו נשקפו:
 25 • רצו ורוו מאור רבנו • קמצו מהודו ואורֶה יִקְפו •
 • הן מעלותיו על נבונים נברו • וידות חכמתו מידותם ערפו:
 • מירת שכלו ארכה ורחבה • ונס המהללים אשר בו נאספו •

¹ See Zunz, *Die synagogale Poesie*, p. 391, sub הָל.² See Ps. cxxviii. 3. Cf. recto, l. 25.³ See below, leaf 2 recto, ll. 24, 25.⁴ Perhaps part. pass. from a denom. verb from לָדַע.⁵ Name of a place (?).⁶ Seems to be modelled after *Ier. Rabba*, XXIX. 2.⁷ Corrected by the Gloss in l. 22.

(Leaf 2 recto)

רוות כל נפש מזלגיו נמצאה וְשָׁבַעַת כָּל רוּחַ מִנְטָפִיו אֲשֶׁר נִטְפוּ :
 בְּקִשְׁתַּת צִדְקוֹ צִדִּיקִים לֹא מָשְׁכוּ . וּבְהֶלְףָּהּ חֲסֵדוֹ חֲסִידִים לֹא תָלְפוּ
 נִדְבַת רוּחוֹ נְדִיבִים לְמַדָּה לִכְן שִׁחְחוּ לוֹ וְקוֹמוֹת כִּפְפוּ :
 וּמִטְרוֹת חֲסֵדוֹ עַל כָּל . . . . תְּמִיד עֲלֵינוּ יוֹלוּ וְיִרְעֻפוּ .
 5 נְעִימוֹת יִשִּׁיבוּ . . . . חֵיו וְיִשִּׁיבוּ נִפְשוֹת סוֹנְפוּ :
 זֶרַע . . . יוֹלִידוּ כְּנֶשֶׁם . . . . וְיִצְמִיחוּ אֲדָמוֹת נִשְׂרָפוּ
 רַקְמוֹת יִלְבִּישׁוּ יִקְרוֹת י . . . . יִיטִיבוּ וְיִרְנִינוּ לְבָבוֹת זֹלְעָפוּ :
 סִמְדֵר יִפְרִיחוּ וּמִכְאוּב יִמְרִיחוּ יֵאִירוּ וְיִזְהִירוּ נְהוֹת נֹעֲפוּ :
 נִדְלִי מִשְׁרָתוֹ בִּירָאָה שׁוֹרְשָׁרוּ² . וְלוֹלְאוֹת נִדְלָתוּ בַעֲנוּה נִפְרָפוּ³ :
 10 לֹא אִישׁ כִּמְהוּ וְלֹא יֵשׁ דּוֹמְהוּ . אֲשֶׁר כָּל אֱלֹהִים נִכְלָלוּ לוֹ וְנִרְעֻפוּ .
 הַקְּשִׁיבוּ נֹא חֲכָמִים וְהִשְׁכִּילוּ . הַבִּיטוּ אוֹתוֹת לְאוֹתוֹת תִּכְפוּ :
 וְשָׂרֵי קִדְשִׁים בְּאֲדָם הֶמְסְכוּ . וּבְנֵי אֱלֹהִים⁴ לְאֲנוּשׁ שׁוֹתְפוּ .
 עֵינֵי חוֹנָה בְּסוֹנָה⁵ יִשְׁבוּ . וְצִנִּיף מְלוּכָה בְּרֵאשֶׁם צִנְפוּ :
 זֶרַע חֲסִידִים פְּנֵיו קֶרְנוּ . וּכְבוֹד וְהוֹד לְבָשׁוּ וְעִטְפוּ .
 15 הֵלֵא חֲסֵד יוֹסֵף עֲצִמְיוֹ נִמְאוּ וּצִדְקוֹ וְיִשְׁרוּ בְּנִשְׁמָתוֹ נִלְפוּ :
 גִּדּוּדֵי טוֹבוֹתָיו לְפָנָיו הִלְכוּ . קִשְׁתֶּם דָּרְכוֹ וְחִרְבֶּם שִׁלְפוּ :
 וְעָרֵי עָרֵיו כִּבְשׁוּ וְלָכְדוּ . וְשָׂרֵי צָרֵיו טִרְפוּ וְרָשָׁפוּ⁶ :
 לִכְן שָׂרִים חִידָה יַחֲדָדוּ . אֲשֶׁרֵי אֲבוֹת כֹּזֵה הֶעֱנֵפוּ .
 הוֹרִים עִמְסוּ אֹתוֹ וְיִלְדוּ . וּמַעֲיִים נִשְׂאוּהוּ וְעֲלָיו חִפְפוּ :
 20 יִפּוּ דוּדָיו גַּם טָבוּ וְנִעְמָו לְבִי וְרוּחִי אֲלֵיהֶם נִתְעַטְפוּ .
 חַיִּים בְּרוּחוֹ לְעַד יוֹצֵקוּ כִּרְאָה עֲנֻלוֹת לְשֹׂאוֹתוֹ⁷ הִחָצְפוּ :
 יֵחִיו יִלְדָיו וְעֵינָיו יִבְטוּ אֲשׁוּרֵי שִׁלְשֶׁתָּם לְחַפְלָה נִצְפּוּ⁸ .
 עֵינֶךָ רִבְנוּ יִרְאֵם וְקָרוּ⁹ וְצָרִיךָ יַחֲזוּ וּבּוֹשָׁה יִקְפוּ :

¹ See Zunz, *ibid.*, pp. 382, 404.² See Zunz, *ibid.*, p. 416.³ See Lévy, *Dict.* sub פָּרָה.⁴ See 1 Chron. xxiv. 5.⁵ Perhaps allusion to Dan. iv. 10 and Job xxii. 4, thus meaning the angels in heaven, whilst סיגה refers to Israel. See Midrash to Song of Songs, vii. 3.⁶ See *Agadath Shir Hashirim*, I. 266, and notes to it on p. 54, about the virtues of the bones of Joseph.⁷ See Gen. xlv. 27.⁸ See *Aboth*, v. 5, זְמוּרִים צְפוּסִים.⁹ Perhaps wishing him קוּרָה רַוָּה.

דגלי אחיך בכבוד יוצבו • ובני האחיות אֵילות יותעפו¹
 יקרך והודך כל יום יוכפלו² • וידי בן עלי בידך יתקפו:
 עתומי דרכיך באורך יניהו • לערך כאביו הורטו והונפו •
 דלתיך עוד רבנו לא יסגרו • ופולתי שעריך לבלתי יגפּו:

(Leaf 2 verso)

אליהם שרים ימהרו ונכנפו² • ורבי מלכים בביתך יסתופפו •
 וקווי יי בכ כח יחליפו • ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו:
 אחרת משורשרת בעטרת
 ארז מארזים נתעלה • • • • בלבנון הגעלה: ומעיר נבנתה
 5 על תלה ומ • • • • הנפלא:
 בשיקותתיו מי וְרָדִים • • • • להריח מכרכמני³ ונרדים
 1 ולהמתיק פירותיו הנמנדים • ועלהו רפאות כל מחלה:
 רתקו שרשיו כאדני ארץ • וְשָׁבְרוּ עֲנָפָיו עֲנָפָיו גִּשְׁמֵי עֵרֶץ
 עד אין שיעור ואין נדש לכל עובר ושב להאכילה⁴
 10 ושנשג שני שרינים בתרץ כאלון וכאלה⁵:
 הקבע בעיר הקודש: להגדיש פרותיו חדש בחדש עד
 אין שיעור ואין נדש לכל עובר ושב להאכילה:
 מי יתנה שבח זה הארז • ופירותיו חרוזים חרוז • יכל ארז
 לנגדו יירו • כי חֲסֵנוּ נורא עלילה:
 15 רבות בנות חיל עשו • כראותו עלסו ועלוו וששו
 ובצל דליותיו הסתוככו וחסו • וסכך בעדם בסכה טלולה:
 בטרם נוצר אדם בנן ערן • ובטרם הפקר הנשם⁶ בנדן •
 יסוד לארץ היה עיקר וארן • בצדקתו דוק וחלד לסבלה:
 נחשב ועלה במחשבה • לכן קדם צור אלפים רחבה •

¹ See Zunz, *ibid.*, p. 420, כ, הַף.

² See Zunz, *ibid.*, p. 418.

³ Perhaps this word is meant as a plur. of כרכם, see *Song of Songs*, iv. 14.

⁴ So in the MS. as a sign that it has to be cancelled. See l. 12.

⁵ See *Isa.* vi. 13. The meaning of the next lines is not clear to me.

⁶ See Zunz, p. 384. Both this and the next line recall certain expressions in the *Seder Abodah* of Ben Abithur.

20 לנחילה לו ולסנסוניו¹ . ולחולת אהבה על יד דלה דלה² ;
 וממחשבה צץ לדור . חוזה כי דל מכל דור . לעדר עמו
 ופרצתם לגדור כי ראה כי יד אזלה³ ;
 הלא נדברא כְּרָצַנְטַחְמָם⁴ . קנא רבנו וקבל⁵ המס .
 ואם לא סדלו⁶ בלמם ורמם . חיינו לארץ במו בתחלה ;
 25 ואב הוא לכל יתום . וחסדו מאלמנה בל יתום . ורחבת
 ידיו בלי לסתום ימינו ונם השמאלה :
 בירתו טוכסה לשבח קונו . עניים מרודים יביא קנו
 מאכיל רעבים מהונו . די מחסורם לחם ושאלה :
 . . . . .

(Leaf 3 recto)

כי מצאת חקר למעזיבה . הן תוחלתך לא נכובה . לא איש
 אל ויכובה בברית ובשבועה ;
 נילי מאד כי יש אחרית . וצור תקותך לא הכרית . כי הקים
 רבך לשארית . וכרות אתו הברית . להנחיל אתו ולהודות
 ממשלת עוז בלי נְרִיעָה : 5
 לעולם כי יִשְׁקֶל . נמצא נכבד ולא נָקַל : ולא יכון לפניו מקל
 לא יִנְדַע לוֹ מְקַל . כי סקול יסקל באבני אל נביש לבלֵעָה :
 הנה החוקר הנה המבקר . הנה הַפְּלִי אשר אֵל ייקר . הנה
 ההיכל שלא ייעקר . הנה המעיין אשר חסד ייקר⁷ ;
 10 הנה האיש אשר מהללו לא ישקר כי תהלתו ירועה :
 ויט חנו יי אדונו . ויטע לו אהל אפרנו . ויטל שלום בְּאֲדָנו
 ויטיף עליו כח כְּעֲדִינו . לשלוף חרבו מְנִדְנו . לאבר עֵשִׂי רשעה :
 עטו חיוק וְאִמֵּץ הקסת . הלבישו עוז בְּשֵׁרִיִן קשקשת
 ויך צריו מכה קוססת⁸ . בהכרית מִיְאֹרְם דגה וקשקשת

¹ See Zunz, *ibid.*, p. 379; סר'א, chapters of R. Eliezer, III (ראחח צדיקים); and *Gen. Rabba*, I, 4.

² See Exod. iv. 19.

³ See Deut. xxxii. 38.

⁴ This word may also be read המס.

⁵ Perhaps in the sense of קניו in Ezek. xxvi. 9.

⁶ The MS. is rather faded in this place, and the word can also be read קבלו. The sense of this and the preceding line is obscure to me.

⁷ See Jer. vi. 6.

⁸ See Jer. xvii. 9. Cf. *Aruch Completum*, VIII, 149.

- 15 ותענינה לו כותלת ופוקסת¹ • יפית רבנו ושונאך תעה :
 וכותה בנדבותיך המחובבות • זמותה אַלפִים ותעש רבבות
 ורעתה אהבתך בְּכָל הַלְּבָבוֹת גַּם בָּהּ כְּחַלְתֵּי כְבוֹד² • זַרְקַת
 נופת בדברותיך העריבות • נפש שְׁכַעְתָּם הִנֵּה שְׂבִיעָה תהי לָנִי . . . ביעה :
 הִנֵּה וזמירות פי אוהביך • הוֹנֵה אֵלִים את אויביך • בפרי בטנך
 20 יִשְׂמַח לְבַבְךָ • כמו כֶּךָ שְׂמַח שְׂבָךְ • תורת יי במושבִיך •
 גזעִיך יציל מאסוֹן • גביעִיך יאלא ששון • גפניך יסקל מקמשוֹן³
 גילה ללבך יצוה ועלסוֹן⁴ • גבור ישיתך גם חסוֹן : כל גבור לַפְּנִיך יבְרָעָה :
 ואל תירא ואל תערוֹץ • מצר ברוצו מְרוֹץ • כי צור בניינו יפרוֹץ
 ומשפטו עליו יחרוֹץ • ואתה תעשר ותפרוֹץ⁵
 25 וממשלתך אל תהי קרועה :
 לא יחשיך אל שמשך והאור • לא ימאיר נכסִיך קְאוֹר • יברך
 מברכיך ואורריך יאור • ישריצהו בצפרדע ביאור •
 ופך ישנן לבאר באור • עדות יי בכל שעה :
 האלהים אשר כל יוכל • ישים עיניו על ההיכל • יפיר עצת צר אשר
 קרצו אָבָל • 30

(Leaf 3 verso)

- ואשר בו להחריבו רָבָל • בי נמצא בו מאכל •
 ועין מיזיו לכל נבועה :
 יבן להיכלנו היכל עפול • לשית לו עו בתוך עו כפול • ירים
 בחייו היכל השפול • יקים בימיו סבו הנפול •
 5 יאיר לרודי הר האפול יחיש שמונה יביא שבעה :⁶
 חשָׁנִי נפשו עליהם ירחפה • מחמד עינו יתן לו תרופה •
 אחיו הנכבד בצלו יחופפה • ובחייהם ינאל יפה •
 וישיב מניפי תנופה לכפר כל אשמה אותה לפרעה :
 יראה לבניו בני שלשים • ורביעים בתורה חמושים : יזכה
 10 לראות במקדשים • דויד קֹדֶשׁ בן קֹדֶשִׁים • ולפניו ראשי

¹ See *Moed Katan*, 9 b.² See *Zech.* ii. 12 (עֵינֵי).³ See R. Saadyah's poem on the number of the letters of the Bible.⁴ See *Zunz*, *ibid.*, p. 400 (גִּלְצָן).⁵ Perhaps allusion to *שְׂעָרֵי בָבֶל*, though it may be a mere corruption of *הַעֲשֵׂר*.⁶ See *Sukka*, 52 b, וְרוֹצִים חִ' לְזַכֵּי אֲדָם.

השלישים וישב באמת ועמד ורעה

אחרת

- אריות נוסו כי אריה הוער לשמר פְּלִיטת כרם זו הַנְּבֵעַר
 ברוח אלהינו פּוּיּוֹפֶעַר לאכל הצר ולטרף הָעֵר.
 15 יצמית כי ישאג ימית כי ינער • אימתו בשנער
 ויראחו עֵד עָר¹ • ושמעו הולך בכל המדינות:
 בהחרידו מלכים ממסגריהם • בקחתו בכחו כפירים ונוריהם •
 מתוך מעונותם ומנוריהם • באָחוּזו נשרים ובשסעו פנריהם •
 מה יעשו יתר עוף בדנוריהם • צפריהם סוסייהם וענוריהם
 20 הלא קל וחומר מגדולות יִדְן לְקַטְנוֹת:
 רבנו אָרְיֵנו טורף האריות • אף כי נָמְרִים ושאר חיות •
 בושי בת אדום מְחַרְבֶּת הקריות • אוֹיֶבֶת משה ודויד וּמְרִיות •
 רדי מְמַרְכַּבֶּת ומְסוּסֵי אִירִיות • תְּרַאֶה חֶרְפְּתְךָ וְתִלְגְּנָה הָעֵבְרִית
 כי ביד רבנו הנקמות נתונות:
 25 הוא הארי בעוון תקפתו • השמש היוצא בהוד שקיפתו •
 מקצה רום מוצאו ועד קצהו תקופתו • האיש הנבור
 היפה בזקיפתו • ללחום בְּצַר להסיר תוֹסְקָתוֹ • הנדיב
 האמת אשר סלו וְקָפְתוֹ • תמיד מלאים לא יחסרון מנות:
¹ מעין נמשך ומקור נפתח • נובע צדק ובחסד נרתח • כּתָם טוב
 . . . . .

(Leaf 4 recto)

- אליו לא ישוו • כי מעט מִפְּזוֹ קמצו וְלָווּ:
 נאתה ללשונו תמימת תם • כל תפילה כל תחנה כל שיר ומכתם
 פיו בהנינם פתוח ולא נסתם • כי הם על לבו רשומים סוותם:
 כמותם
 ובהקשיבו פתרון פותר • הצדק מעמיד והשקר סותר • כי טוב
 5 מפתי בוחן וחותר • כאשר האור מן החושך יתר:
 שלום אוהב זורע ושופת • שונא לכעם ולתלפת • אמרתו לכל פה
 מתוקה מנופת • הוא ברור הזה פלא ומופת:
 בתורת יי תאותו וחפצו • אליה דלגו ועל למדה קפצו • לכן
 כפטיש הנה מפצו² • על צר כמו סלע לפוצצו:
 10 חש להקים כושל וצונח • ודְלִי עמו לא נוטש וזנח • מעלות

¹ See Num. xxi. 15.

² See Jer. xxiii. 29.

השחר ועד כוכב דגח • עומד בצורכם כצפנת פענח •
 סחורתו מצוה לעשותה בכוסף¹ • לכן פריה צבור לו באוסף
 והקרן לעתיד תוסיף ולא תיסף • כי טוב סחרה מסחר כסף •
 גן ביתו לכל ירא מקלט • גרו ממגורו יבטח כי נמלט • הוא מעח
 15 ומנוס משגב ומפלט • רבים מחסריו יעשם בלט •
 לשבעה מחלק וגם לשמונה² • לעני ורש ליתום ולא למנה •
 מלחם פיו יתן מנה • בחורה עריבה טובה וגם שמינה •
 הוא על כל יחום ויחמל • וחסד ורחמים לכל יגמל • פותח ידו לְיָמִין
 ושמאל • ומוסיף בכל יום על חסד אתמול •
 20 וישימהו צור למשגב • להושיע מאריות נבזים כחגב • לרומם
 מסכן מְאַשְׁפְּתֵי רגב • להציל רצוץ מחורש על גב³ •
 עת שמחתו כי יכסה ערום • בחלוק ונלתח מגנוי ברום⁴ • וכי יתן
 לרש דיו מְחַרֵּשׁ עד כָרוֹם⁵ • ועם כל אלה לכבו אל ירום •
 זני זמרו בתורת אל ולא זר • גינת ביתנו ינאי ואלעזר • רחמן הוא
 25 ולא קשה ואכזר • מחזק ללא כח מושיע ללא נעזר •
 הוא עוֹ הנולה שבבבל וְאָדוֹם • ואשר בכל מקום מדרך והדום •
 היושבת נלמודה ותחריש ותדום • להושיעה על ידו צח ואדום •
 נברו מעשיו ויאצו כעבות • כי נספחו ונלוו אל מעשי אבות •

(Leaf 4 verso)

לכן זכרם בו יעמד בלי לשבות • ונרם בשמו תאיר בלי לכבות •
 ואיך תכבה נרם והיך תצמוק • ומלהקייץ⁶ יצהר ניגם בל יחמוק •
 ואיך ייבש מקורם מימיו לנמוק • והוא ארוך ורחב ועמוק עמוק •
 לא יועם רקיע אשר שמש שכונו • לא יחרב ים אשר מרגליות ספוגו •
 5 לא יבוש האב אשר רבנו נינו • לא יסוף זכרו ולא ייבש מעיינו •
 הבו נא להללו כל משוררי שיר • רב וצעיר עני ועשיר • שבחו
 ותפארתו להכליל ולהקשיר • ובינתו לבאר ולהפשיר •
 יהי נא נכחכם חקוק בטוטפות • וברכותיו בפיכם תהיינה נוטפות •

¹ His wares being sold first : see *Baba Bathra*, 22 a, שָׂקָא, נָקִיט ליה שָׂקָא.

² See *Eccles.* xi. 2.

³ See *Ps.* cxxix. 3.

⁴ See *Ezek.* xxvii. 24.

⁵ Perhaps allusion to *Ps.* xii. 9. Cf. *Lévy's Dict.* sub טרום.

⁶ Perhaps denom. of קָץ.

חגרו אהבתו ולבשוה כמעטפות. ללא יסירוה נהרות שוטפות¹ :
 10 חדרו לחנן בעדרו כל זרע אגור. כי הוא לכם ממרום שגור. צפצפו
 לברכהו כסם ועגור.² כי שער אל פתוח ולא סגור :
 ישרי נפשי תהלתו בתרץ³ כי גבה חסדו עליך עד שמי עריך.
 ולא תגיעי להשיב מנגן חצי נרץ⁴ או בארבע אמות מכל הארץ :
 הדרך הוא אשר אותך עמס. מאומרי לך שחי והיי למרמס.
 15 וממבקשיך על לא עול וחמס. הלא שכרו עם שדי נכמס :
 וראי ענני בועקי באנק. וטובו רייתי מעודי יונק. ועד עכשו
 אצלגו נעמו ויענק. ובו נברתי כגור אריה יונק :⁵
 יעץ נדיבות ועליהם יקום. בנתיב וישר לא נפתל ועקום
 ביראת יי אליז רקום. לכן יראוהו כל היקום.
 20 זהב העולם וכספו וכל חמוריו. מעטים וקלים בל נחשבים עריו.
 ואיך ישאלהו השואל בחידיו. להיטיב עינו ולהרחיב ידיו :
 כשר וישר ויאשר ברב. כן יחי בטוב והילל וכן זכאי וז' עקיבה⁶ ורב
 אל מלאכת יי באמונה כי קרב. שמשו אכן תזרח ולא תערב :
 הן אלה קצות שבחו חקתי בעט. ואם אהנה כפליו אני בעיני ממעט.
 25 עזריני בא אל זי⁷ וסברי אל תבעט. וברכות שמיך אתו הלעט :
 נהלהו במישור נההו במעגלי צדק. סכל נא מלפניו חוח וחרק.
 אמין עזו בחידוש וברק. אף נחלת השפיר עליו בארק :
 צ'ח בשרו והדרך רכב. בלכתו לא יחת ולא יפחד אם ישכב.
 רב רחמיך הפעו אל ישכב. אורו הזריח כנונה וכוכב :
 חמה.
 30

XXXVI.

Fragment T-S. 13 G 1, parchment, two leaves, size 2,5 x 17
 cm., written in an old square hand, and representing the re-
 mainder of a codex of *Responsa of the Geonim*. The matter
 reproduced here represents leaf I recto, and the first twelve

¹ See Song of Songs, viii. 7.

² See Jer. viii. 7.

³ Zunz, *ibid.*, p. 385.

⁴ See Lévy, sub נרץ.

⁵ See Deut. xxxiii. 22.

⁶ Who reached the age of 120 : see *Siphre*, p. 150 (ed. Friedmann).

⁷ Perhaps corruption of צרי or צי.

lines of the verso. Their contents are partly known from the *Responsa of the Geonim* שְׁעָרֵי צֶדֶק, No. 17 (attributed to R. Sherira), which has served to historians as the main source for the history of the house of the exiliarch Bostanai¹, but it will be found that our responsum was preserved in a more full and correct state than the former; representing the family of MSS. of the *Teshuboth Hageonim* to which R. Isaiah de Trani had access when he wrote יצאנו מביבתי וישיבתו נאונים וירשבי ישיבות &c.² The name of the captured woman and her mother, and her three sons³ are also omitted in the editions. The most interesting facts are as already indicated that a grandson of שהריאר (l. 14) or שהריאמא (l. 23) or שהריארא (XXXVI a, l. 5) has married the daughter of R. Chaninai⁴, and that the head of the Dispersion Zakkai also derived his pedigree from the mixed marriage⁵.

¹ See Graetz, *Geschichte*, vol. V, pp. 119-124, and note 11 at the end of the book; F. Lazarus in Brüll's *Jahrbücher*, vol. X, p. 27, and p. 84, Anm. 1, and the references given there.

² See Brüll, *ibid.*, II, p. 111, note 1.

³ See Nöldeke, *Geschichte d. Perser u. d. Araber zur Zeit der Sasaniden*, p. 390, note 2, and p. 433, about the name ביראן (l. 11, read ביראן). With regard to the name אודוראר (l. 11, cf. also below, XXXVI a, l. 2 אודאר), Prof. Nöldeke, whom I have consulted on this point, thinks that we should correct it into אי דאנדאר = Izdündad = Jizdündād (see Justi, *Iranisches Namenbuch*, p. 146). He also informs me that the three sons of Chosrau II bore the names of מרואנשאה, מרואנשאה, מרואנשאה (see Justi, *ibid.*, pp. 121 and 196). The last name should read מרואנשאה. For the reference to Justi I am also indebted to Prof. Nöldeke, and I express herewith my best thanks to him for his kind instruction.

⁴ Below, l. 24; probably identical with the דאיא רבנא mentioned in the ש"צ, *ibid.*

⁵ This Zakkai is probably identical with the one mentioned by R. Sherira as זכאי בר מר רב אהרנאי נשיא (p. 36), cf. Graetz, *ibid.*, p. 420, whilst occurring in some lists of the Heads of the Dispersion immediately after Bostanai is the same as בראדא (XXXVI, recto, l. 16) or בראדא (XXXVI a, recto, l. 7) mentioned in our texts, cf. Lazarus, *ibid.*, pp. 174 II and 176 VII. I must remark that there must be some gap before the word רואן (XXXVI, recto, l. 21); nor is the meaning of the words אחי אמס כר ובאנא (l. 23) clear to me. Perhaps we have here a corruption of רוביאן (XXXVI a, verso, l. 4) — Rōzbēhān (Justi, p. 267).

(recto)

ורשאלתון אשכחן לרב אהרן גאון דאמ האיי מאן דבעל אמתא
 ידידיה נפקא לה לחירות ואו אמתא דחבריה ואבין לה מן מארה
 ומשחרר לה ונסיב לה ויהב טעמא למילתיה אין אדם עושה בעילתו
 בעילת זנות וקשיא לן טובא הא מילתא שלא כדון היא בשלמא
 5 אם בא על שפחתו והולידה איכא למימר דילמ הוציאה לחירות
 והטבילה בפני עדים דליתנן השתא ולא עשה בעילתו בעילת זנות
 אבל למיפק לכתחילה לחירות בביאתו ליכא מן דינא אילא אם בא
 על שפחתו דאחר מנא ליה דובין לה ומשחרר לה ועוד מה
 ענין זה אצל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והא מילתא לא
 10 הוה לה מע"ם עיקר אלא מן בתר בוסתאנאי נשיא דהוה שדר ליה
 עמר בן כטאב אזדאדואר דאתיה לדיליה ולביראן אימה ולאחאתה
 מבית כסרו מלך פרס לו את עמר מלך ישמעאל ושקל הוא חדא
 ושדר ליה חדא לבוסתאנאי ואף על פי כן לא בא עליה עד דיהב
 דמה זב אלפי זוזי והוייה בביתיה ואיליד מינה תלתא בני שהר-אר
 15 וגורנשאה ומרדאנשאה¹ והוה נהיג בהון מנהג גנים וכד מית
 אוקמונן חסדאי ובראהי אחיהון קדמיהון בקבאיי כעבדי ונהגי
 בהון מנהג עבדים והוה טענין דאיזדאדואר בת מלכי הויא ולא
 קבלה עליה דת יהודת ובתר הכין אמרו קצת רבנן לאעילאנון
 בקהל ולמנהג בהון מנהג כשרים וטעמיהון דכי בוסתאנאי נשיא
 20 אי לא הוה שחררה לאיזדאדואר ואטבלה לשום חרות בפני עדים
 וקבלה דת יהודית לא היה עושה בעילתו בעילת זנות ואף
 אינון איתלו בשליטי ובמלכותא שהיו קרובים למלכותו והוה
 אחי אמם מר זבאנא ובתר הכין שקל בר בריה דשהריאמא בת
 רב חנינאי ואיפשיטא מילתא לאכשוראנון ואף זכאי בר מר רב
 25 אהונאי בר שהריארא קם בראשי גלותיה והני מילי לא אקילו
 בה רבנן אלא לענין בני נשיא ואף ביד דמלכותא עיקרא ואמרו
 ב * * כמה דורות דילמ נשתחררה כי דחוי ולא אחזקוהי לנשיא
 במעבד איסורא וכד הוה הכא מר רב אלעזר אלוף בר מר רב
 שמואל דמן אוליסאנו בעא מן קמי מר רב פלטי גאון ראובן

¹ This agrees with the *Maaseh Beth David*, who speaks of גנים (pl.). Cf. Graetz, *ibid.*, p. 414.

(verso)

שבא על שפחתו והולידה בן והכניסו לבית הספר והנהיג בו
 מנהגו בניס וכתב לָהּ אתו הבן בן חורין הוא ודילמָ דבי סבר שהוא
 המשוחרר אבל אמו באמהותה ונאון מחסייה¹ כתב ליה הכי
 וערביב בה במילתא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות
 5 כד לא פריש מידעם וקרוב היה להנך זרעי דשהריאדא והא
 תשובה דרב נטרונאי דחוייה רב אהרן ופסע הוא לקמיה²
 ואנחנא הכיי סבירא לנא שאם בא על שפחתו באמהותה קימא
 עד דמטייל לָהּ בפני שלשה לשום חרות ואמָ ר' חייה נר צריך
 שלשה ותנו רבנן לענין מי שבא ואמר נר אני בארץ צריך
 10 להביא ראיה בחוצה לארץ אין צריך להביא ראיה דברי ר' יהודה
 וחכמָ אומָ בן בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראיה
 ואמָ ר' חייה בר אבא אמָ ר' יוחנן הלכה כדברי חכמים²

XXXVI A.

Another version of the same responsum we have in Fragment T-S. 8 G I, paper, representing the remainder of a different codex of *Responsa of the Geonim*. The importance of the subject makes it desirable to reproduce the whole of it. It is only necessary to premise that the writing is of much later date than the preceding fragment. It begins in the middle of a line, and runs as follows:—

(recto)

שפחה שבא עליה וילדה והוה שמה
 אאורואר מן בנת כוסר מלכא דפרסאי
 דיהבה ליה עמר בר כטאב מלך ישמעאל
 ואמרו בניה דמן כשרות דהני עבדים דילן
 5 נינהו והוה שמהן שהריארא ונדדנשאה
 ומן³ אביהן כשהן קטנים ואישתעברו בהן
 חיסדאי ובראדוי אחיהון ואוקיטנהו בקבאי
 לטמיטנהו בתורת עבדים והוה אמרן דאי

¹ That is R. Natronai II b. Hilai, who was also known for his correspondence with scholars of Lucena in Spain. See Graetz, *ibid.*, p. 248.

² See *Jebamoth*, 47 a.

³ Read וכה.

בעונן לזבונאנון מזבנינן לה וקמו בהא
 10 חוקה כמה שנים והוה איכא רבנן דאמרו
 לא אמרינן בראש גלותא שבא על שפחתו
 כשהיא באמהותיה ועשה בעילתו בעילת
 זנות אלא אמרינן האיי כבר הוה שחררה
 והני בני כשרים אינון וחליפן פלונאתא
 15 . . . . אבוה לון מילי והוה איכא ור . . . ר
 על הנך בנימ מן כמה ראשואתא דאמרי
 בחזקת עבדים אינון עד דמשתר . . . לה . . .
 אחיהון אחרינון אמרי או ש . . . . .
 הות הוה אמרינן אמי . . . די אפ . . . . .

(verso)

לנבה וכיון דשפחתו היא חוקה היא דאין אדם
 עושה בעילתו בעילת זנות וכל שכן נשיא
 וכיף דבר עיילו בקהל הנך בנימ ונשאו בנייהם
 נשים כשרות והוה בהון מן דמלך בני רוזביהאן
 5 בר שהריארא וארוכנ מילי ושתיקו מנהון
 ראשואתא ומר בר שמואל נאון¹ ז"ל הוה
 עיקר בהא מילתא לאכשוראנון וכיון דשתיק
 מנהון עיילו בקהל ועד אן זרעיהון כשרות
 קימו וקמו מנהון כמה נשיאים ובהכין
 10 נהינא מילתא ולית בן כרי לאכרועי הני דורות
 דאכשרינון

XXXVII.

Fragment T-S. 13 K 1, paper, one leaf, size 27 x 17 em.,
 written in a square hand, and representing the remainder of
 a catalogue of the library of Nathan b. Yeshun, probably of
 Cairo, in which various works of the Gaon are mentioned.
 It should be noted that I give this fragment only as a
 specimen of the fragments deposited in the box marked
 Catalogues, containing mostly lists, in all of which the works

¹ Graetz, *ibid.*, p. 172; cf. also Harkavy's *Responsa of the Gaonim*, p. 357.

of R. Saadyah (and R. Samuel b. Chofni) are more or less represented. As they are sure to be edited soon *in toto* there is no need to enter into details here. But I will draw the attention of the student to the catalogue-fragment marked A, having among others the following titles:—כתב תרנמתה פתרון הומש . . . ושפטים שפטר דניאל בן משה— זכרו . . .—כתב אלוצף אלתאני מן כתאב אל כשף ממא אלפה אברהם בן מומר אלצירפי תלמיד ראס אלמתיבה אלפיומי—כתאב אבתראה אסתרראך אלפהו אלמוגוד פי כתב ראס אלמתיבה אלפיומי תאליף . מבשר הלוי בן נסי אלמערופ באבן עשבה. In another fragment of the same kind I find among others also noted the work מוסר שמעון בן סי' Ecclesiasticus.

בשם יי' נעשה ונצליח אלדילי מן אלכתב ענר
 עדה זט כבוד גדלת קדשת מר וד נתן הוקן היקר
 והנכבד בן כבוד גק מר וד ישועה הנצבה
 מנתא ז קטע הלכות גדולות והי מועד
 5 ונשים וגזיקים ותפסיר ישעיה לראס אלמתיבה
 ותפסיר תרי עשר קטעתין ותפסיר איכה לפיומי
 ותפסיר ואלה המשפטים וכתאב פה תפסיר אחרי מות
 ואלפאט אלמשנה וכתאב פה מסרה אכלה ואכלה
 וכתאב פיה מכתער טמאה וטהרה וכתאב אלאימאן
 10 ופיה תפסיר איוב לפיומי ותפסיר הלכת שחיטה
 וכתאב פיה כ[תא]ב אלפרג(?) בעד אלשדה ואלסעה בעד
 אלציקה ותפסיר מנלת אסתר לפיומי ומנלת בני חשמנאי
 ומעאניהא ותפסיר עשר הדברות ומעאניהא וכתאב
 סנן אלאבילות ותכלין אללנה ואצול אלכלאם וכתאב
 15 אלזאהאר וכתאב פה ספר הנלוי וכתאב אלפלאך וכתאב
 אלתארין ואלרד עלי אלמתחמל וכתאב פיה יוצא דאת
 עלי פואריש אלתורה חולתהא כולהא וכתאב פיה
 מכלה וידבר ואלה הדברים וכתאב פיה סדר נשים
 משנה ואלתורה מקרא קטעתין ודלך אלגמיע זט
 20 קטעה עדרהא לאן פיהא
 כתב פיה י' חז וה

XXXVIII.

Fragment T-S. 10 K 7¹, paper, five leaves, size 20.5 × 15.5 cm., is written in a late cursive hand, of the fourteenth century or even later. The letters run into each other, which circumstance makes the reading very difficult, whilst the MS. has suffered so badly from dampness, that many words and even whole lines are rendered almost illegible. Besides this, it would seem that the copyist was not always able to read the MS. at his disposal, which fact will account for certain gaps in the contents, as well as for several words that give no sense, and where it is clear that the scribe was only guessing¹.

But though our actual MS. is of comparatively late date, it represents a copy of a document composed some centuries before. The title of this composition is סנילה ("roll")², a branch of literature in which Egypt seems to have been particularly rich³. But whilst as a rule the actors in the various Megilloth are represented by a Jew and a Gentile, the latter playing the oppressor, the *Dramatis Personae* in our story are a Jewish priest, and a Jewish noble. The object of contention was, as it seems, the religious jurisdiction over the Jews in Egypt and Palestine which

¹ See e. g. p. 88, l. 1 (רבוהי); p. 89, l. 29; p. 96, l. 10, and note 1, &c.

² See Rev. G. Margoliouth in the *J. Q. R.*, VIII, pp. 277 sq., and Dr. Neubauer, *ibid.*, p. 544.

³ This Abiathar is undoubtedly identical with the one mentioned in the crusade document published by Dr. Neubauer in the *J. Q. R.*, IX, p. 28, where he is called אביר הכהן רמז ישירה אביר הכהן, who sent an open letter from טריפולי or Tripoly of the East (cf. *Benjamin of Tudela's Itinerary* (ed. Asher), I, p. 27, and notes to it). See also Bacher in the *J. Q. R.*, *ibid.*, p. 358, and *Revue des Études Juives*, XXX, p. 225. I note also that Fragment T-S. 24. 49 is signed by נאמן בן נאמן.

Abiathar, the author of this document¹, and his ancestors, a representative priestly family of Palestine, claimed for themselves, whilst David b. Daniel² the descendant of the House of David tried to bring them under his own authority. The struggle was one of long standing, having already commenced somewhere before 1054 when the two litigant parties were represented by Joseph and Elijah the priests, who also wore the title of Gaon (the latter was the father of Abiathar), on the one side, and by the Nasi, Daniel ben Azariah (the father of David) on the other side³. Joseph, who was bitterly persecuted by Daniel, who apparently was supported by the government, died 1054⁴, whereupon

¹ In a document belonging to Mr. E. N. Adler dated 1056 and written in Jerusalem occurs a *שלמה ראש ישיבת גאון יעקב*, who probably belonged to the same family; whilst in a letter (T-S. 24. 26) addressed to a certain Abraham, dated 1131, from *שר הישיבה* in I find the following pedigree: *עורנו בשם יז עשה שמים וארץ מן מצליח הכהן ראש ישיבת גאון יעקב החכם בשם יז להו מנ"ן הו"א לכ"ל ההוסיב בו ב"ר שמחה הכהן ראש ישיבת גאון יעקב בן אליהו הכהן ראש ישיבת גאון יעקב בן שלמה הכהן ראש ישיבת גאון יעקב נז יוסף הכהן בית דין נהן צוק . . . הראש קרוי יז וק"ל*

² See *J. Q. R.*, XIII, p. 221, where this David figures as bridegroom in a marriage deed of 1082. In another document again he is called *רוד הנשיא נשיא ארץ ישראל*. The following *testatum*, copied from Fragment T-S. 20. 31 dated 1092, will not be uninteresting in this connexion:—

איתקיים כתבא רנן קמנא בני רינא רבא שלמרותא רוד ראש הגולה בן מרנא ונילא גאון נשיא כל ישראל . . . ושהוריה כתיבין לעילא וקיומה מניה וביה ומניה מלפך למחתא בכתב יזי שהרי אילן דהתימן עלהי ר' אברהם בן ר' יצחק נע ר' אברהם בן יוסף ביהורין נע ר' אברהם בן ר' שמעיה החבר נע ר' נין שמעיה גאון נע ר' יצחק יוסף בן ס' ר' משה בר ר' צלחון הגולה ר' יעקב בן ר' שלמה הל' ר' נתן בן ר' סבורך נע ר' עזיה הלוי בן ס' יוסף ס' ר' שוביה הלוי בן ר' אברהם ס' ר' אפרים הנהן בר עלי הפרנס ס' דחתומין בהתמית ידיהן [ר' אברהם בן ר' יצחק נע ר' אברהם בן ר' יוסף בית דין נע ר' אברהם בן ר' שמעיה החבר נע ר' נין שמעיה גאון נע ר' יוסף בן ר' יצחק נע ר' משה בן ר' צלחון הגולה ר' יעקב בן ר' שלמה הל' ר' נתן בן ר' סבורך נע ר' עזיה הלוי בן ר' שוביה הלוי בן ר' אברהם ס' ר' אפרים הנהן בן ר' עלי הפרנס ס' . . . דהתמית יזי מר' אברהם החבר בן מר' יצחק הולמיר נע] ודהתמית יזי מר' אברהם החבר בן מר' שמעיה החבר בן שמעיה גאון נע רודא היא אישונדי וקיומיה כרחי יוסף הלוי בר הלפין הלוי נע שלמה הכהן בר' יוסף אב וצל. הישיבה וצל. The reason for repeating the names given here in square brackets is not clear to me.

³ P. 88, ll. 9 and 10.

⁴ *Ibid.*, l. 12.

the latter exercised his functions as Nasi for eight years¹ without any further opposition. But after his death (1062) the priestly family came again into power, Elijah holding the office of Gaon for some twenty-three years². But two years before his death, which occurred in 1084³, Elijah "gathered all Israel of the land of Tyros and of the Galil where"—probably with the purpose of forestalling any action which might be taken by his antagonists—"he ordained, with the permission of all Israel, his son Abiathar as Gaon, his son Solomon as the Father of the Court of Justice, whilst Zadok, the son of Josiah, was invested with the office of Father (אב)⁴." This precaution, however, proved of no avail. For about 1081⁵ David b. Daniel wended his way to Egypt where he soon found support in certain Jewish notables as well as in the government⁷. The *Nagid* Meborach⁸ and the head of the school Josiah Azariah the priest also befriended him, but he soon resumed the old feud and the hostilities began again in

¹ P. 88, l. 15.

² *Ibid.*, l. 16, including the year 1062 in which he was installed.

³ P. 89, l. 23.

⁴ See the קריש in the Kaufmann-Gedenkbuch (Hebrew Section, p. 57), where we again meet with this *triaδ*, but where the Solomon bears the title of אב. Cf. above, p. 60 (XXXI, l. 2), and *Teshuboth Haggegnim*, ed. Harkavy, p. 359, with regard to the title of אב. In connexion with the title question I may be permitted to give here the following names copied from a fragment written in an ancient hand T-S. :—ששון וגל הרינים ול- יצחק הדין ראש כל הדינים ול דוד השופט, אברהם סנולה הישיבה, ישעיה ראש הסדר הלשן המצטרף לחבורה, פרחיה החבר הכורה הישיבה, יהודה החבר ראש החבורה וגל הישיבה, ללל עולה הנאמן ביה דין דוד הדינים רצוי הישיבה ול' עבדיה המצטרף להבורה הנגיד הגדול שר התעודה נגיד ארץ ישראל ויהודה.

⁵ *Ibid.*, l. 27, שנים זה בל' שנים.

⁶ *Ibid.*, l. 29, I cannot find a place רמינה. Perhaps we should read רמייה, a city in Egypt mentioned by Benjamin (p. 103) as having a large Jewish population.

⁷ P. 90, l. 1 sq.

⁸ *Ibid.*, l. 5 : about the importance of Meborach cf. *J. Q. R.*, XIII, p. 36. He was still alive in 1098; cf. *J. Q. R.*, *ibid.*, p. 116.

which both Egyptian and Palestine communities were implicated. This state of things, with possible short intervals of truce, seems to have lasted till about 1093¹, in which year David—probably as a counterblast to the claims of Abiathar—tried to have himself ordained in Fostat as the Head of the Dispersion². In this place our MS. drops the thread of the story and suddenly drifts into a Halachic discussion as to the rights and prerogatives of the Palestine authorities. But just as unexpectedly the story is resumed about the end of our document, where the writer, after abusing his antagonist and enlarging on the suffering of his own party, and paying a compliment to Meborach for his good offices on his behalf, breaks out in a triumphal song in which some phrases even of the blessing said after the reading of the Roll of Esther on Purim are inserted; which shows that the struggle was at an end when our *Megillah* was written, which was the year 1084³.

Divested of all personal recrimination and petty scandals usually attendant upon such controversies, the most of the contents of this *Megillah* may be described as a plea for the superiority of Palestine and its prerogatives over all other countries, and as thus forming in part a continuation of the old feud between R. Saadyah and Ben Meir. As Ben Meir, more than a century ago, Abiathar claims the privilege of fixing the calendar for the *Nasi* of the Holy Land, who in ancient times was alone in the possession of the calculation secret⁴. It was only in the

¹ See especially Fragment XXXIX, ll. 4 and 5 שנת ארצה לו . . . על היום שנועשה לו.

² See p. 91, l. 25, and p. 92, l. 2 sq. From the words לזכר הכמים במרחב וכו' it would seem that it was this step on the part of David which gave most offence and called forth a reaction against him led chiefly by the שלישי (l. 4), i. e. the שלישי בחבורה or the one next in rank to the אמ"ד.

³ See p. 103, l. 19 sq., and p. 104, l. 8 and l. 14.

⁴ P. 93, l. 21, p. 95, l. 22.

days of R. Juda the Saint, as he proceeds to argue, when schisms increased and striplings without the fear of God multiplied, that this Rabbi found it advisable to make *all* the sages and the Sanhedrin the depositaries of the Secret, which they teach to the whole of Israel according to the fixed rules of the *Four Gates* (ארבעה שערים) from which they may not turn to the right or to the left¹. But the important point is that the head of the Sanhedrin, who is the head of the *Yeshiba*, should sanctify the new moon in accordance with the calculation². On the other hand, his laying so much stress upon the antiquity of the calculation, and his statement that the discussion about the coming of witnesses for the appearance of the new moon (ראיה) is only dating back from the times of Antigones of Soko, when the schism of Zadok and Baithas took place, greatly recall some of R. Saadyah's stock arguments in his polemics against the Karaïtes³.

¹ P. 95, l. 23, and p. 102, ll. 6-9.

² P. 102, l. 10. In this connexion the following lines taken from a very ancient and faded fragment (T-S. 12. 728) representing the remainder of an Ordination Form will not be uninteresting:—

ל . . . . .ן ור . . . . .מך . . . . .מל . . . . .מ . . . . .מ
 . . . . .נש . . . . .ש . . . . .שכך . . . . .מלכ . . . . .כאש . . . . .ל
 וכ . . . . .רינה הקשיאות יונגהו מציא כל . . . . .יאות . . . . .על . . . . .ב
 ויאות ובימי יהו . . . . .ת ראש נליות צרפת וספרו ואשכנז ומדי
 ופרס ויון הרשום בראש השמון (?). לאר נש'מר' . . . . .שכך יאשיה רבנו וידרו לראש
 נליות כל . . . . .אי . . . . .וישראל . . . . .זה חבמים לבוא אחריו ולמלאה . . . . .
 . . . . .יל על כן . . . . .ראש הגולה יר . . . . .מו והחבמתי ב . . . . .
 . . . . .יר יאשיהו המכונה מסח . . . . .ל . . . . .הז הז פנפ . . . . .
 . . . . .מערד אני על אר נש'נש'כרו . . . . .ה וסכך לבנו ויחדו וידרו יאשיהו
 ישל ואין . . . . .ול המורד על רברי המלכות חולק על ראש הנלות . . . . .
 . . . . .אלו השורותים בחו' פ' ש' ז' ו' ל' צ' וכו' הע:

The use of the formula "ראש ב' אומר מקורש" (usually altered on the occasion of the חודש החדש see *Rosh Hashana*, 24 a) is significant.

³ See p. 97, ll. 24 and 25, and above, p. 35 text and notes.

Quite peculiar to this controversy is the antagonism manifested between the two lineages, the priestly and the kingly or the Aaronite and the Davidic. It is the covenant with the seed of Aaron, says Abiathar, which is everlasting, never to cease, whilst the one with the House of David is conditionally depending on the obedience to God¹. By such a succession, however, of such wicked kings as Ahaz, Manasseh, Amon, &c., they proved themselves unworthy of the confidence of God, "the oath (to David) was desecrated," God's promise confined to the Messiah². David, the descendant of all those evil doers of kings³, is thus only a pretender, whilst he (Abiathar) derives his pedigree from R. Eliezer b. Azariah, Ezra, and Phineas⁴.

The style of Abiathar is plain prose with occasional lapses into Piyut⁵. Less satisfactory than his diction is his reasoning which is never convincing, whilst his quotations are inaccurate and his interpretation of them faulty. The fierce struggle under which the removal of the seats of authority takes place, is not, as a rule, particularly favourable to calm thinking and sound philology. But it is just this contest between the past and the future, or between sentiment and aspiration, which is of paramount interest to the historian, the one supplying him with facts, the other with ideas.

¹ P. 86, l. 12 sq.

² Ibid., p. 88, l. 2 sq., and p. 87, l. 28 ונתחילה השביתה L. 29 is unfortunately very much faded, but the general drift of thought seems to be that given in the text. Perhaps we should read after the word הכינתה with which l. 29 commences כלנו ורובל שהוא וכו'.

³ P. 89, l. 27, and p. 92, l. 2. In the latter the text seems to be corrupt.

⁴ P. 89, l. 25, and p. 104, ll. 13 and 2.

⁵ See p. 90, l. 16 sq. and l. 28; p. 92, l. 1 sq.; p. 103, l. 26 sq.; p. 104, l. 4 sq.

עורי מעם י עושה שמים וארץ . מכתב לאביתר הכהן אשר נקרא שם י עליו בן נאמן בן נאמן ולשאר סופרים (1)

י צבא לו ולכל בני הישיבה ולכל יש להקדיש את קדש יעקב ואת אלהי יש להעריץ כי מלך על כל הארץ

[אלים] ומרו משביל² מי חכם ויבן אלה בנן וידעם ונ³ וקראנה מאלה להגיד העון והתהלה בהפנים . (1)

להראות האות שעשה י אלים ישע עם בני אהרן כימי צאתם מצרים⁴ נפל בחדשו בני עניה (1) עליהם החלואות נגלה⁵

עליהם להראות כי לו הגדולה והנבירה והתפארת ונ⁶ שמעו דבר י בית ונ' נבורי כח עושי דברי לשמע בקול דברו יי⁶ כה אמר י אני הוא שמי וכבורי

[לא]חר לא אתן ותהלתי לפסילים⁷ הפסולים . אמרות י אמרות טהורות ונ' אתה י תשמרם תצרנו ונ' סביב

ישעים יתהלכון אם ליה רבון לרב בני ואמרי לה רב בני לרב נה אלו דברים העומדים

[ברום] של עולם ובני אדם מולגין⁸ בהן והנזוהר בהן נזהר בשכינה עצמה ובחיי⁹ . והמחללן נשבע י בימינו

ובירוע עוון לעקור אותו מן העולם . כענין אל הכריתו את שבט משפחות הקהתי וכת ולא יבאו

לראות כבלע את⁹ זה מגלה פנים בתורה והעובר על דברי תורה לכבוד עצמו או להנאת

עצמו והמשנה . . . . . לפרוץ נדרות נדרו נפרץ ונקרא נבול רשעה והעם אשר

זנה (1) . . . . . כי דבר י בזה הכרת חבתו ונ¹⁰ . . . . . אלים אמת הוא אלים חיים ומלך עולם ונ¹¹

. . . . . ה כתיב תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹² ומסר הכהונה לאהרן

. . . . . ונ' ושנו חכ עשרים וארבע מתנות כהונה¹³ הן וכולם

. . . . . פי כלל ופרט אלו מצותיה של תורה שכן כת במשנת ר"י

. . . . .

מכל ופרט ופי' מן הבחמה כלל מן הבקר ומן הזאן פרט¹⁴ . . . . .
 . . . . . פ . . . . . ענין הפרט . . . . . הוראות תלויין בהן וכת' ולהורות את בני יש' וכת' כי יפלא . . . . .
 . . . . . ת . . . . . ד' ד' כהו וכל קרבן מנחמך זמלא ו' ונתבססה הכהונה . . . . .
 . . . . . פנחס אשר כבוד קונו חס ונתיחס בברית מלאה אשר לא . . . . . ת' ער' עולם²⁰ . . . . .
 . . . . . נותן בריתי שלום . . . . . דקא מפרשי ר' דל' מקום שנא' בו לכן שבועה ד' ולכן נשבעתי¹⁵ . . . . .
 . . . . . נתן לו את בריתי שלום וכת' ויהיה לו ולזרעו¹⁶ . . . . .
 אחריו] ברית כהנת' . . . . . ומפרש רבנן כל מקום שנאמר בו עולם אינו נפסק לעולם שאינו בתנאי
 וא' . . . . . ים נתנו בתנאי' ארץ ישראל בית המקדש ומלכות בית דוד . . . . . איש' דל' ויתן להם ארצות נזים²⁵
 לאומם ירשו בעבור ישמרו חוקיו . . . . . בית המקדש ד' אם תלך בחוקותי ואת משפטי תשמרו
 ושכנתי בתוך הבית ואם לאו . . . . . ובי¹⁶ . . . . . ו' כלו תעזב קדושתו לשמים ויתחלל מלכות
 בית דוד ככ' אם ישמרו בניך בריתי . . . . . בית דוד ונתחללה השבועה ד' אם
 יהיה כניחו בן יהויקים חותם על יד ימוני כי משם אתקנך¹⁷ וכת' כתבו את האיש הזה ערירי¹⁸ כל' ערירי מן
 המלכות ובר' . . . . . שהוא המשיח כבר . . . . . מיום אשר הוחרבה ירוש' דאמור ר' ד' והיה כאשר הוכחת

¹ See Isa. xxix. 23.   ² Ps. xlvi. 8.   ³ Jos. xiv. 10.   ⁴ See Micah vii. 15.   ⁵ See 1 Chron. xxix. 11.
⁶ Ps. cii. 19.   ⁷ Isa. xlii. 8.   ⁸ See *Berachoth*, 6 b. The words from יתנורו do not occur in the Talmud, and sound
rather strange.   ⁹ Num. iv. 17 and 20.   ¹⁰ Num. xv. 31.   ¹¹ Jer. x. 10.   ¹² Deut. xxxiii. 4.
¹³ See *Siphre*, 39 b, 48 b.   ¹⁴ See Baraitha d' R. J. Ishmael in the *Torath Kohanim*, ed. Weiss, 2 a. Cf. all the passage referred
to above, p. 53, note 2.   ¹⁵ Cf. *Exod. Rabba*, 6, § 4 and parallels given there.   ¹⁶ See *Mecillia*, 60 b, and *Midrash Tillim*,
ch. 132.   ¹⁷ Jer. xxii. 24.   ¹⁸ Jer. xxii. 30.

Page 2.

וירשעם¹ הרי צרה בו והיה כוהני' אם רב יהוד' אף היא לא תבזה (4) אין והיה אלא נחמה שאותו היום
 2 הרי כל הנשואים כולם פסלות בזן אחז ומנשה ואמון ויוכין ונזבתם אשר הרעו לעשות הרע
 והשחתו יש לאבותיהם שבשמים והבועים לפני בסמל הקנאה וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד וג'³
 אזו בית המדרשות דב צור תעודה חתום תורה בל'מורדי' ואם אחז אשר עשתה מפלצת לאשרה אמו
 5 והיתה נרבעת לו'. והויקים קירד את האוכרות ושרפן באש שג' ויהי בקרא יהודי שלש דלחות וג'
 ארבעה פסוקים שבאוכה שאון בהם הכרת השם והחמישי שייטבו כי יי' הונה על רוב פשעיה יקרענו
 בתער הספר והשלך על האש ילא פחדו ולא קרעו המלך וכל עבדיו מכלל חיוב (4) קריעה (4) נינהו את
 אשר הרעו לעשות'. ואחר כל הדברים האלה וכל החזיון הזה בימי יוסף הכהן ואלהיו הכהן שני נאונים
 עלה עליהם דניאל בן עזריה מכלל ויתחוק בכת צלע' ואחרים עמהם ויד הרשות וירע להם רעה גדולה
 10 ויצב עליהם מצור וכל מקרא קדש ושבת וחודש יביא עליהם נולידים מלפני הרשות לאחוז בית מדרשות
 מכלי יוצא ובא וכמה פעמים הריצם אל הבור בריציון גדול אשר אינם יכולין לעמוד בו וימת יוסף הכהן
 הצדיק בחנוכה בשנת אשפה פתאום ובעת מותו נשא עניו אל השמים וכפיו ואמר ירא יי' ושפט' ואחרי
 ששת שנים לאסיפתו לן עון נפל דניאל בן עזריה בתלאים רעים אחד עבהם שהיה נכפה בכל שנה ששה
 הדשים והיה אז בכל יום ברבים צדיק הוא יי' כי פלוה מרית' אני אסרתני את רבי' יוסף הכהן בכיבולם
 15 ועתה כזה תבע הק' עלבוננו והנני נאמר בככל יסורי שמים וימת בחדש אלול... אשענ' וקבל
 הנאונות ארונינו אבינו אליהו הכהן אכמ' בלי מרי הכי כי אף במורא¹⁰ שלשה תעשרים שנה... וקודם
 אסיפתו לעון שתיים שנים אסף את כל יש' במדינת צור ואת כל הנליל ויסמוך אותנו ברשות כל
 ישי נאון יעקב ואת בנו שלמה הכהן אב בית דין ואת צדוק בן רבי יאשיהו אב זל שלישי כי אנתנו
 היינו אב ועלינו לנאונות והשלישי עלה להיותו אב והרביעי עלה להיותו שלישי ובשנת מותו

מצליה בן יפת בן זובעה שהיה מרמטק וחס עליו ויחשוב לעשות עמו טובה וחסד ויחזיקו אצלו
 בן (?) מינה¹ וישבר לו מלמד הנגן ואתו (?) פ' אברהם החבר ללמדו לשון המקרא כי החבר היה מופת ליונתן (?) אמרי
 שפר². וישיאו בתו התומה בארוסן ויאכלו וילבשו ויכסו שנים שנים ואחרי כן התקן לו בני
 רקמה וירכיבו על מרכבתו וישם לפניו שנים משרתים רצים לפניו. ושלחו למצרים במצעות גדולות
 5 ויבא שמה בחנופה להסתפח מהם. ויתחזק עמו לעשות לו חסד רבי מבורך נגיד עם יי שר השרים
 מעוז (?) בית יש' ורב יאשיהו בן דודתו בן רבינו עזריהו הבן ראש ישיבה של גולה זל ויקצו לו מאה
 ועשרים דינרין ויתחזק כמו להשיב דורון לאורוסתו התומה בת איתו הצדיק הנמול אותו כל אותו החסד.
 וישלח לה בפורים שהוא גם (?) על יד צבחה בן כפיע. ויתבונן להשיב הנמול לאביה ויאליציהו
 10 תנמול לדרוש עליו לפרסמו בכל בתי הכניסיות ברעו דבה לו ולכל אוהביו ועוד נשבע שלא ישב
 בדברים עד שנהרב² ויתחזק בן דודתו רבנא יאשיה עד שהשיאו בת רוון הזמן. וישיב לו גם הוא
 עמו במושב ויציאו מכה מקומות כמנודה. ויתעורר להשיב תנמול לשר השרים נגיד עם יי עוז
 בית יש' ויגרה בו את בן אליביר הגר לקבל עליו למלכות ויריצהו להרוג אותו וזכות תורתו של נגיד עם יי
 עמדה לו להציל נשמתו מפח יקוש מדובר הוות ויודה לארץ אל פיום שנה תמימה ולנא אמון עד עת
 בא דברו ויקצוף הארון עליו בעלגה כדי לעשות גדולה לצדיק ויחזרהו לבנו ולמשרת הרפואה
 15 בעל נמולת כעל ישלם לאשר נמולתו עליו נוכל. וכתחנתו נבה לבו וישבת את יי ורב טובו ויכה
 את החוננים ברצועה על שערי בית התפלה הקבועה ויענישם מאה דינרים אחם לקבעה. וימלך על נא

אמון ואחום³ ואי כפתור ושפירי' וילחם וישם עליהם מם בחוק רוע משפט החמם אשר קם למטה
 רשע נאות (?) ולהמם • ויתן חתימו בארץ חיים וישלח לאשקלון וקיסרין וחיפה וימנה במו שליחים
 שוקים (?) פסולים ומשולחים זבים ומצורעים ונאלחים • וכן בבירותה ונבל שלח להם סוכנים וביקעם אליו וישם
 20 עליהם מם ויכבד עולם כובד גדול אשר לא היה מעולם ותפתח (?) צור וישלח ידו לננוע בה וירחה את
 הר היש⁶ ממנה וילחצו לחץ גדול וישלח אליה נושג אברים המוכן בן רתן וימסור את עם יי' ביד
 הרשות ויגלה פנים בתורה ויטה משפט וירך את לשונו ברכים ונכבדים וילחצו את ספולי אב הישיבה
 • • עד כי הברחים ממעונם והשמים קנם ויכעס קונם וימנעם מללמוד התורה ויש מהם שנרע בו

• • • שחק (?) ומתו • ותעל שעתם השמים וישמע אלים את נאקתם ויזכר את בריתו ויקצוף עבדים על
 25 אדונייהם כדי להרויחם ויצא משם אברים וידיו עלראשו • ובשנת אה"ה⁶ חזרה צור לחקוה וישלח
 אליה את הלל בן אלנפוס (?) דקם ליה בחיאי (?) הנה וזנה וירדפו אחרי אב להרגו ויעללו יי' מידם כי זכר

את דבר קדשו את אהרן קדושו ואת כל הנהנים המשרתים במקדשו ויסתורו לחפשו וידכאו את
 ביתו ואת מנרשו וישם פניו אל נחלת השר בחוסר כושר וקהל נפתלי המחאשר ויתן עין רעה
 כחיי השלישי ובכילבול ספוליו וישלח אליהם את אברים המועד העול אשר לא ידע בשת אשר
 30 רליו שומה בנא אמון למרמה ונא למחלה לכלמה • וצור שיחוד (?) ולחשלומה • ובענו כספר

¹ The final *Non* of בן is not clear. Perhaps it is a corruption of נחיה or נחיה.

² Perhaps it should read נברחה.

³ נברחה אי דת נברך ימה מרחה : Mr. E. N. Adler, dated 1106, I find the words: ילשין: דל כשרים הקרוי ייב

⁴ Perhaps a corruption of דלשין: דל כשרים הקרוי ייב . . . ושפיר נלח אבין . . .

⁵ Read אה"ה with *Daleth*.

⁶ Read אה"ה with *Daleth*.

. . . רשע . . . תן לחתמה . ויבלבל את כל הקהל בערב ראש השנה בקרבת בן עונתה! וישבח
 כי יי' איש מלחמה . לוכד חכמים בערמה נוקם יי' ובעל חמה . ויאמר להם דעו כי בן דוד בן אחז
 כבר הסכימו אלישק אבן סעד אלוזאק ואבו נצר בן שעוב . וקראוהו ראש גולה בעוען למוזג לכס
 מסך הלען . ועתה אם תקבלו גיורתם או נסיעתם על קיציאתם .² ויאסוף השלישי כל העם החרדים אל כבר³
⁵ ויאמר להם דעו כי חילול שם שמים הוא הדבר הזה למרות עיני כבודו של הק' לסמוך ראש גולה בעוען
 'ובארין יש ועוד שדבר זה מכחישי עצמו משלשה פנים א' שאין צוען גולה ולא נהגו ראשנים וחכמים
 בדבר זה מעולם לקרוא גולה או ראש גולה בצוען או בכל המקומות חוץ כבבל שגלו אליה גלויות יש
 ונהגו בדבר זה מנחמיה התרשאה ואפסמכוה אקרא לא יסוד שבת מיהודה ופרשו חכ' זה ראש גולה
 שבבבל .⁴ ואמנם כי דבר זה מעשה העוונות עצת בורים תועים אינם יודעים מה קובעים בעתם
¹⁰ פקודתם יאבדו ברוע פגעים . ב' שאפילו ראש גולה שבבבל אין רשות ולא שם בארין יש מעולם
 וזו הל' למעשה בתל סנהדרין בבלי והרי רבה בר בר חנה דן דינא בארין יש' וטעה בא' לפני ה' חייא אמ' לו שם הקיבלו
 בעלי הדין עליהן לא תשלם ואי לא קבלוך שלם תשלם . וחלקו חכ' בדבר והרי רבה בר בר חנה נטל רשות
 האוך אמ' לו ה' חייא שלם ונתברר להם הדבר שמראש הנלה שבבבל היתה רשות ולפיכך אמ' לו ה' חייא
 שלם . ואין מועילה רשות בבל בארין לפטרו מן התשלומין והקשו על זה ורשות בבל בארין יש'
¹⁵ אינה מועילה והרי רבה בר בר חנה כשהיה לו מריבה עם ראש ישיבה שלארין ישראל א"ל אין אני צדיק
 לרשותך אלא אני נוטל רשות מאבא מארי ונבא מרי מרב שבבבל גרב מרב חייא דודו שרב

בן אחיו וכן אחותו שלג' חייא ורב חייא מרב הקדיש שהוא י' והרי רשות בבל מועלה בארץ יש' ופירשו
 את הדבר רבה בר בר חנה לעירות העומדות על הגבולם הוא שנמל רשות ולא לארץ יש' ועוד
 שאומרו בתלמוד בבבלי אנו שלוחותיהו עבדינו כול' אג צריכו לקבל רשותם שהרי המועדות אין
 20 אנו יכולין לעשותם אלא על פיהם ובריו קנסות וככמה פנים . ג שארין יש' אינה קרואה גולה
 שהיא ראש גולה נסמך בה . ועוד שאין עוקרין נשוא שבארין יש' שעל פיו מעברין את השנה וקובעין
 את המועדות הסדורים לפני הק' קודם יצירת העולם דהכי נמרי בסוד העיבור . תנו מביום (1)
 ראשון שתחיל בו הק' לבראות את עולמו כה' ימים להדש אלול היה בחשבון הזה מתחשב לפני
 הק' יתע ויש' וברביעי המשל חמה ולבנה כוכבים ומזלות וקבעם ברקיע בתחלת ליל רביעי
 25 שהוא כה' באלול . והיו כל החשבונות מתחשבים לפני הק' עד שנברא אדם ומסר לו בגן עדן
 חשבון ימים ולילות שנים וחדשים תקופות ומחזורות ועיבורים שנ' זה ספר תולדות אדם . ואדם
 מוסרם לחנוך ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה שנ' ותהלך חנוך את האלים ואמרי מאי את האלים
 שנכנס בעיבור שמסר אלים לאדם . וחנוך מסר לנח ונכנס עמו בסוד העיבור ועיבר את האלים
 שנ' עוד כל ימי הארץ זרע וקציר כול' זו תקופת השרי זרע וקציר זה תקופת ניסן וקור זה
 30 תקופת סבת . ויום זה תקופת המז' קיץ בעתו וחרף בעתו . ויום מנין חמה ביום . ולילה

¹ See Isa. lvii. 3.   ² See *Baba Bathra*, the phrase 8 a דָּיָתָן בִּ: דָּיָתָן בִּ: דָּיָתָן בִּ: meaning that he will tax them heavily.

³ Read [ר].   ⁴ See, for all these passages, *Sanhedrin*, *ibid.*; but it can hardly be doubted that the writer misunderstood the real sense of the cited passage. See Commentaries to the *Genara*.

מנין לבנה בלילה . לא יישבותו אלו השבונות שלהם . וזה מסר לשם ונכנס עמו בסוד העיבור
 ועיבר את השנה ונקרא כהן לאל עליון שנ' נשבע יי ולא ינחם אותה כהן לעולם ומנין שכשסמר לו כוד
 העיבור נעשה כהן שנ' על דברתי מלכי צדק ואברהם מסרו ליצחק בנו ונכנס עמו בסוד העיבור
 ועיבר את השנה לאחר מיתת אברהם שנ' והי אחרי מות אברהם וז' ועל ידי שנכנס בסוד העיבור ברכו
 5 ברכת עולם שנ' ויצחק מסרו ליעקב אב' נו וניכנס עמו בסוד העיבור עם כל הברכות וכשיצא לחוזה
 לארץ בקש לעבר את השנה אמ' לו הק' יעקב אין לך רשות לעבר את השנה בחוזה לארץ הרי יצחק אביך הוא
 בארץ עבר את השנה שנ' וירא אלם אל יעקב עוד למה נאמ' עוד שפעם ראשון נגלה עליו ומנעו וכשבא
 לארץ נאמר לו קום עבר את השנה שנ' וירא אלי' אל יעקב עוד ויאמר אליו קום עלה בית אל ועל ידי
 שנכנס בסוד העיבור ברכו ברכת עולם ויעקב מסר ליוסף ולאחיו והיו מעברין את השנה בארץ
 10 כשירדו למצרים נתמעטו העיבורים עד שבא משה ואהרן וחזר הק' מסר להן העיבור שנ' ויאמר יי אל
 משה ואהרן בארץ מצ' לאמר החדש הזה ז' ואמרו רב מאי לאמר אמ' להן הק' עד עכשיו היה אצלי
 סוד העיבור מיכן ואילך שלכם הוא לעבר 1 ונתעבב העיבור עד שמינה את המנהדרין באותה שנה
 בין ניסן ובין תשרי שנ' ויאמר יי אל משה אספה לי שבועים איש ומשה היה ראש לכל המנהדרין והיה
 סוד העיבור אצלו (2) והיה הוא מעבר את השנית ולא מסרו לאדם עד עת פטירתו ומסרו ליהושע
 15 ויהושע לקנים וקנים לעתניאל בן קנז ועתניאל לפינחס ופינחס לעלי ועלי לשמו ושמואל לגד ונתן

וגד נתן לאחיה השלוני ואחיה לאחיהו ואחיהו לאלישע ואלישע לאחזן ואחזן לישיעה וישיעה ליואל
 ויואל לירמיהו וצפניה וצפניה ליהושע ויהושע ליהויהווא ויהויהווא ליהושע ויהושע ליהושע ויהושע ליהושע
 הוא היה ראש לאנשי בנסת הגדולה ואנשי בנסת הגדולה לשמע הצדיק ושמע הצדיק לאנטיגנוס
 איש סוכו ואנטיגנוס ליוסי בן יעזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים וישניה ליהושע בן פרחיה
 20 ונתתו הארבעה וישניה ליהודה בן סבאי ושמעון בן שמח וישניה לשמעיה ואבטליון וישניה להלל
 ושמאי וישניה ל' יוחנן בן זכאי ובימי חרב בית שני בשנת ד' אלפים חסב² קצב וממשה רבינו
 . . . . . לא היה סוד העיבור אצל כל אדם בעולם אלא אצל ראש הסנהדרין שהרי רבן יוחנן
 זכאי מספר הסוד והישיבה לרבן נמל הנשיא ובנו אחריו ולא גילו סוד זה עד שבא רבינו הקדוש תדע
 שכן הוא שהרי ר' יהושע אב בית דין של רבן נמל ולא היה יודע קביעת המועדות אלא מפי רבן נמל
 25 דתנן³ שלח לו רבן נמל גזרתי (1) עלך שתבא אלי במקלך ובמועותך ביום שחל יום הכיפורים להיות
 בחשבונך הלך ר' עקיבה ומצאו מצר אמר לו יש לי ללמד שכל מי שעשה רבן נמל עשה שנ' אלה מועדי
 אשר תקראו אתם פקראי קדש בין בזמן ובין שלא בזמן אין לי מועדות אלא אלי ואיבעיא להו מי
 מיצר ר' עקיבה או ר' יהושע ואמרין הא שמע דתניא הלך ר' עקי ומצאו ל' יהושע מצר אמר לו
 מפני מה אתה מצר אמר לו מוכס שאפול במטה שנים עשר חדש ואל יגזור עלי רבן נמל גזרה זו

¹ See *Chapters of R. Eitzor*, ch. 8.
Iosh Hashana, 25 B.

² Read *חבר*.

³ See for this and the following passage (l. 11 of p. 6)

אֵשׁ לוֹ ר' תרשיני לאמר לפניך דבר ממה שלמדתנו אִם לוֹ מה תל אותם אותם שלשה פעמים
 אחם אפי שוננים אחם אפי מורים אחם אפי מוטעין (?) כלשון הזה אִם לוֹ עקי ניהמתנו עקי נמתנו
 ועוד תנו בא לוֹ אצל ר' דוסא בן הרכינס אִם לוֹ אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמל צריבין אנו
 לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו שנ' ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא
 5 ושבעים מוקני יש ולמה לא נהפדש שמותן של זקנים אלא ללמדך שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין
 על ישראל הרי הם כבית דינן של משה נמל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל רבן גמל יום שחל יום
 הכיפורים להיות בחשבוננו י ועוד מדרש דרבנן פעם אחת נחקשו שמים בעבים ונראת לבנה בב'
 ושבעה לחדש ובסבורין העם לומר ראש חדש הוא בקשו בית דין לקבעו אֵשׁ לון רבן גמל כך
 מקובלני מביא אבי שאן חרשה של לבנה פחותה מעשרין ותשעה יום ומחצת ושני שלישי
 10 שנה וענ' חלקום י ואותו היום מוח אמו שלבן י והספידה רבן גמל הספר גדול ולא ראויה (?)
 לכך אלא כדי שידעו כל העם שלא קדשו בית דין את החדש י מדקתני בקשו בית דין לקדשו ומנעם
 רבן גמל מוכלל שהמור אצלו הוא ועל פיו היו סמוכין ותנאי זה ראה י לדברי אומר שאין מקדשין
 אלא על הראיה שאם מיתה הראיה עיקר היה רבן גמל מקדש בעשרין ושבעה לחדש בשעה ייראו את
 הלבנה י והא דתנו דמות צורת לבנה היה לו לרבן גמל על הטבלה ובכחל שבהן מראה . . .
 ואומר לון הכזה ראותם או כהזה ? י ודקא קשיא לך ? לאקשיא האי דקא עבוד הכי שמד היה וראו (?)

רבותיו: לשנות המנהג כדי לבטל השמד אבל בצינעה על פי החשבון היו עושים כמנהגם הראשון שמאדם הראשון. ותנא אג' להן רבן נמל' כך מוקבל אני מכות אבי אבא שאין חדשה של לבנה פחות מתשעה ועשרים יום ומחצה ושני שלישי שעה וענ' חלקים ופעמים שבא בארוכה ופעמים

שבא בקצרה אמ' ה' יוה מאי טעמיהו דבי ה' דז עשה ירח למעדים שמש ידע מבואו שמש ידע
 20 ולא ירח. ואמר' ה' הייא חויה לפיורה בצפרא בעשרין והשעה שקל' קלא שדא ביה אמ' ליה לאורחא קא בעינא לקדושך ואת קיימת הכא זיל ואוכסי למימרא דלא סמכינן אראיה דלעיקר אלא על החש' ויב' קאמר' לקדושך על הראיה הני מילי היכא דמיתחוי סיהרא בעינן דמטא (?) לן השבונא אבל

אתחוי בעינן דלא מטא השבונא לא ועוד לא שיקלינן וסרינן בראיה אלא מימי אנונגס איש וחלקת צדוק וביתום לסלקי פלוגתא מישי. ולגלי מילתא כי כעת החשיכון מכונת. עד המולד

25 ועוד ראייה אחרינה רהנן ה' אלעזר בר' צדוק א' אמ' לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדש. . . .

סיהרא לדינן שית מעתיקה ותמני סרי מחדתא לדיהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא למאי נפקא מינה אמ' רב אשי לאכחושי סהרי. כי סליק ה' זורא שלח לחו צדיק שיהא לילה ויום מן החדש וזו שאמ' אבא אבה דר' שמלאי לפני רבינו שמואל מחדשין את תולדתו נולד. . .

¹ Blank in the MS. Probably the copyist could not read the word. *Rosh Hashana*, 25 a, וזן, וזן.

² *Rosh Hashana*, 24 a.

³ *Ibid.*, 44 a, 24 a.

⁴ *Rosh Hashana*, 25 a.

קודם חצות כידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות שבידוע שנראה לאחר
 שקיעת החמה. למאי נפקא מינה אם רב אישי לאבחושי שהדי. ¹ ואי אמרת רביה עיקר אמאי
 סבחינן סדרי שהדי במאי קא חזו משהדי אלא חושבנא עיקר וכי קא משהדי בענין דלא מנא
 לן חושבנא מבחינן להן ומכנין אחושבנא. ואמרי בשני אדרים כך היו נוהגים בגולה משום
 * 5. א לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיודע לך שהוקבע ראש החדש בזמנו. ואי סמכינן אראיה
 אמאי (?) אחד חסר ואחד מלא לחזי סוהרא אימת מיתחזי ומקדשנן לירחא אלא חושבנא עיקר ואראיה לא
 סמכינן וכד שלחו ליה למר עוקבה. אדר הסמוך לגימין לעולם חסר הא למרתה דכחושבנא תלוא
 מילתא וראשי סנהדרין קאמורעו לשאר עמא. ² ועוד מרתנו רבנן אין מעברין את השנה אלא על מנת
 שרצה נשיא ומעשה ברבן נמל שהלך ליטול רשות מהנמון אחד שבמוריא שהה לבוא ועיברו
¹⁰ את השנה על מנת שירצה רבן נמל וכשכא רבן נמל ואם רוצה אני נמצאת שנה מעוברת. ואם שנת
 עובר מה אנו חוששים אם ירצה נשיא ואם לא ירצה אלא שם דעל דעת נשיא קא סמכינן מפני שסוד
 אצלו הוא ודבר תלוי בו מן התורה שנ' אלה פועלי יי אשר תקראו אותם ואי קשיא לך האי הרי מע ה
 שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והיה יוח סופר הלך וישב לפניו ושלישה אגרות התוכות ומונחות
 לפניו אם לו טול אגרתא חדא וכתוב לאתנא בני גלילא עילאה ובני גלילא התאה שלמכון יסנא
¹⁵ לעלם מהודעין אתנא לכון דומן ביעורא מנא לאפרושא מעשריא ממע. וכול אגרתא חדא

וכתוב לאחנא בני דדרומא עילאה ובני דרומא תחאה שלמכחן יסנא לעלם מהודיענן אנתנא לבון
 דומן ביעורא מטא לאפרושי מעשריא מן עומרי שיבלאי. ומול אינתא חדא וכתוב לאחנא בני
 גלותא די מדי ולשאר גלולתא דבבל ודבל ישיר שלמכחן יסנא לעלם מהודיעננא לבון דגולאי
 רכיכין ואוסריא דקיקי וזימנא דאכיבא לא מטא משפרת מילתא באנפאי ובאנפי חבראי ואוסיופנא
 20 על שהא דא תלתין יומי² לא קשיא הא אמרי עלה דיל לבתר דיעבריה דהא הוה כהדא ר' אלעזר בן
 עזריה ראש ג כותיה משום הכי אמ חבראי ואינמי ענותותא מובא. ורבן גמל מסר המוד לבנו ר'
 קמאי לענותאי בתראיי ואנע דחקיפי הוי מיהא ענותותא מובא. ורבן גמל מסר המוד לבנו ר'
 שמע וממנו הוי למדין קבעת מועדים ועבורים שהרי גם הוא כתב מהודיען אנתנא לבון
 דגולאי רכיכין כול' ואלו חבראי לא קאמ' שמו דרבן גמל משום ר' אלעזרבן עזריה דאמר ובאנפי
 25 חבראי. ובכמה מעברין בשלשה ר' אלעזר אז בעשרה שנ' אליים נצב בערת אל ואם נתמעטו מעשרת
 מביאין ספר תורה לפניו ונעשין גורן ענלה ויחשבין הגדול לפי גדלו. והקפן לפי קטנו
 אח פניהם למטה בארץ ועומדין ופורשים את כפתון לפני אביהן שבשמים וראש הישיבה מוכיר
 . . השם בקדושה גדולה יתר מיום הכיפורים בכחן גדול שהיה מוכיריו שבע פעמים ג בפר ג'
 שעיר ואחת בגדלות ושומעין בבית הועד בת קול שמשתתפת עמתן בתפלה ומדברת

¹ Post Hebrana, 20 b.

² Ibid., 19 b.

³ Sanhedrin, 11 b.

⁴ Ibid., 11 a.

בוידבר ה' אל משה לאמרי. ואם מעזן הדרר פעמים שאין שומעין מאומה כבימי... .

אין יוכל שלא לשכן כבודו בנייה ואשריהו של עומדין במקום ההוא באותה שעה שנ' אשרי העם יודעי

ה' באור פניך יהלכין כענין באור פני מלך חיים בשמך יגילון כל היום זה שם המפורש שהוא משנב לכל

יודעיו ואומדין אותו בקדושה ובפורה שנ' אשגבנו כי ידע שמע' ותנן רבן שמע' בן גמ' או בששה כוחילין

5 בחמשה נושאין ונותנין ונומדין בשבעה ואם נמרו בשלשה מעוברת. תניא ביצד רבן שמע' בן גמ' או בשל' . . ה'

מתחילין ובחמשה נושאין ונות' ונומדין בשבעה אחד או לישוב שנים או שלא לדישב במל יחיד כמיעוטו שנים אומ'

לשב ואחד או שלא לשב ממסיפין עליתן שנים ונושאין ונותנין בדבר. שנים אומ' צריכה ושלשה או אינה

צריכה כופיפין עליתן עוד שנים ונושאין ונותנין בדבר לפי שאין מנין פחות משבעה. ה' אין מעברין

את השנה אלא במומנין לה' ומעשה ברבן נמל שאמ' לחכ' השכימו לי שבעה לעליה השכים ומצא

10 שמנה אפ' מי הוא זה שיולה שלא ברשות ירד עמד שמואל הקמן על רגליו אני הוא שעליתי

שלא ברשות ולא לעבר שנה עליתי אלא ללמוד הל' למעשה הוצרכתי אפ' שב שב ראויות

כל השנים כולם להתעבר על ירך אלא אמרו חכ' אין מעברין את השנה אלא במומנין לה' ולא שמואל

הקמן הוא אלא איניש אחרונא היה ומחמת כיסופא הוא דעבר ועוד אמרי רבנן אין מעברין

את השנה אלא אם כן היתה צריכה מפני הדרכים ומפני הגשרים ומפני תנורי פסחים ומפני

15 ישר שנעקרו ממקומו ועיינו לא הגיעו אבל לא מפני כול חר אין מעברין את השנה לא מפני הגרין ולא מפני כול אבל עושין אותן סעד לשנה ביצד ה' ינאי אף משום רבן שמע בן גמל

מחודעין כול כדכ לעילא בנ אנרות. ה' על ג סימני מעברין את השנה על האביב

ועל פירות האילן ועל התקופות על שנים מהן מעברין ועל אחת מהן מעברין ובזמן שהאביב אחד מהן הכל שמחין.² ובפרק ה' אליעזר בן הורקנוס אומ' על ג סימני מעברין את

20 השנה על האילנות ועל העשבים ועל התקופות הגיעו שנים ואחד לא הגיעו אין מעברין את השנה לא על האילן ולא על העשבים אלא עד שתהא תקופה אחת מהן הגיע אחד מהן ולא הגיעו שנים מעברין את השנה על התקופה אם נכנסה תקופת סבת מחציו שלמעלה

מעברין את השנה מחציו ולמטר אין מעברין אותה. וה' על ג ארצות מעברין את השנה

יהודה ועבר הירדן והג'ל על שתים מהן מעברין ועל אחת אין מעברין ובזמן שיהודה אחת

25 הכל שמחין שאין העומר בא אלא מיהודה ה' מעברי את השנה ביהודה ואם עיברה בגליל מעובת חנינא איש אונו או אם עיברה בגליל אינה מעוברת. אמ' יהודה בריה דר' שמע

בן פזי מאי קראה לשבנו חדרשו ו' כל דרישות שאחה דורש לא יהו אלא בשבנו של מקום

חר אין מעברי את השנה אלא כיום ואם עיברה כלילה אינה מעוברת.³ ה' אין מעברין

¹ *Chapters of R. Eliezer*, ch. 8.

² *Sanhedrin*, 10 b.

³ *Sanhedrin*, 11 b.

⁴ *Ibid.*, 11 a.

⁵ *Chapters of R. Eliezer*, ch. 8.

את השנה לפני ראש השנה ואם עיברה אינה מעברת אבל מפני דחוק מעברין אחר ראש השנה
 מיד ואעפ"כ אין מעברין אלא אדר. ואתנ דמקשי והא שלחו ליה לר' אבהו בול ומפרקי ואמרי
 חשבי מחשב נלווי לא מולא והינו דכ' ונציב אחד אשר בארץ ומאי משמע דהאי נציב
 ירחא הוא דכ' ולשלמה שנים עשר נציבים ונ' ונציב אחד אשר בארץ. וכל אילן דקאמרן דמעבין
⁵ ואין מעברין לפי שזוהי סוד העיבור אצל ראשי ישיבות של כל זמן וזמן שיש להן להוסיף ולפחות כד
 קאמרן . אבל מימות רבינו הקדוש ועד עכשו שנתפורזו יש בכל הארצות ורבו מחלקות ומסוגי
 גבולות נערים בנערים שאין בהן יראה שיהיה הסוד מסוד בידם לבר עמד ומסר הסוד לכל החכמים
 להסנהדרין והסכים הוא והם ללמדו לכל יש וקבעו מסמרות שלא תוח בארבעה שערים להתנהג
 בהן ולעבר עליהן שנים המעבורות ולא למור מהן ימין ושמאל . וכך נהנו בחי דינים וגאונים שהיו
¹⁰ אחריו כמעשה רבינו הקדוש וצ"ל אבל סמיכת הכל שיקדש ראש הסנהדרין שהוא ראש ישיבה ויקבענה
 אחרי אותו החשבון אם מעוברת אם פשוטה . וכל העושין על אותו החשבון צריכין הן במצות התורה
 כאשר צוה יי' ביד משה איש האלים לסמוך על דברי נאון החבורה ואין להימין ולהשמאל ממנו שג' אלה
 מועדי יי' אשר תקראו אותם . וכל שהו עושין בכל שנה ושנה בכל גליות יש צריכין הן להשיב כי
 . . . . מפיו הם עושין ואם אינם עושין כן אינם יוצאין ידי חובתן . ולמה מונין מיתחלה מלפני הדין כמה

15 דברשינו נחלה שיום רביעי שברא הק' בו חמה להאיר ולהקדים על הלבנה מיום ראשון עד תכלית יום שלישי ובתחלת ליל רביעי קבעם הק' במאמרו ברקיע ושמשו שניתן עד שעמדה הלבנה בעשרין שעות והח' חלקים ליום רביעי והוא יותר על החמה וגער בה הק' ומיעמה וכך קבע מולדה השמשה מאותן ז' שעות והרע' החלקים ולשמה שנייה לברייתו של עולם עמדה הלבנה בלג'הרד' 2.

20 זמס עליו לעקרו' ואם יסוד גדול הוא ובו כל התורה חלויה או דבר קל הוא בעיני כסיל ובעד כמח' . אחרים (1) כי עם הארץ שאינו יודע סוד מה שהוא מתנשא אליו ושברו והפסידו ולא יודע מה שהוא

ולא ירא מכל (1) אשר אינו חומל על בני הישיבה ובני התורה ויסגר את ישר' ביד עוילים וימכרם בלא הון ולא רבה במחיריהם 3 ולא השיב אל לבו כי מנחמם ינהגם ועל מבעו ימים ינהלם וכי' לא אלמן יש מ'י' אלה' 6 וכי נאלם חק' י' צבא שמו הוא יריב את ריבם וקבע את קוביעיהם נפש 6 או יהיה מתנהג במדת חמלה ובמדת יראת האלים למען יאריך ימים על רישתו אלא שכח את י' צבא ועצתו וכי הוא המלך והמולך שולל 7 כי אלים

25 שופט זה ישפיל וזה ירים 8 והמאמין בשוא חוסר שוא מלא היהיה המורתו 9 כי בא הרה (1) הוא 10 בהתימו שודר כנלחו לבגר בנדו בו 11 כי לב הותל המהו 12 וערב לו לחם שקר ואחר נמלא פיהו חצין 13 מתצנין המר ובנמנר להוצר כי אמר אין יוצר והרב הנואה בכל מדינה וקריה וקומו פרחי חמד (1) ויציעו אפר ויחזיקו במדת

1 *Sanhedrin*, 12 a.

2 Cf. *Joel Müller*, No. 117.

3 See *Ps. xliiv. 13.*

4 *Isa. xlix. 10.*

5 *Jer. li. 5.*

6 *Prov. xxii. 23.*

7 See *Job xii. 19.*

8 See *Job xv. 31.*

9 *Isa. xxxi. 1.*

10 *Ibid. xliiv. 20.*

11 See *Prov. ii. 17.*

שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה הַבְּתוּבָה בַסֶּפֶר וַחֲמֵר שֶׁק וַיִּצְיַקוּ אֶל אֱלֹהִים בַּחֲקוֹק מֵרֹב צָרָה וַיִּצְוֶקָה וַיִּזְכְּרוּ שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ
 בַּקְדוּשָׁה וּבִהְרָהּ וַיִּעֲזְרוּ בְשִׁלְשָׁה אַבֹּת הָעוֹלָם וַיִּשְׂנֵי אֵילֵי עוֹלָם וַיִּזְכְּרוּ קְנֻתָא זְקֻנָּה פִּינָהּ הַמְּקַנָּא אֲשֶׁר .
 עַל כְּבוֹד קוֹנֵה חַס וְנִחָם וְנִכְרַת לוֹ בְּרִית וְלֹכַל בְּנֵי עַד עוֹלָם . וַיִּתְעוֹרֵר זִכּוּת כָּל מִשְׁרָתֵי מִזְבֵּחַ וְכָל קִרְבֵּן
 רִיחַ נִיחָח וַיִּעֲמָדוּ כָּל טַפְסְרֵי שָׁמַיִם וַיִּשְׂרֹפִים אֲשֶׁר מֵאִשׁ וּמִמִּים וַיַּעֲמֵד הַשָּׁר הַשָּׁר הַגְּדוֹל מִטְּמֵרוֹן שֶׁר הַפְּנִים
 5 וַיִּעֲרֹךְ שׁוֹעַ וְרוֹן וְכָל מַלְאֲכֵי הַצְּבָלָה הַשָּׁרֹן צִעְקוּ לִפְנֵי מַעֲבִיר אֵת כָּל הָעוֹלָם כְּבֵי מֵרוֹן וַיִּקְרָו כּוֹלֵם
 אֲפִים וַיִּשְׂאוּ לִבָּב אֶל כְּפִים וַיֹּאמְרוּ אַנְה יִי אַנְה הַנְּשֵׂא בַעֲבֻרֹת צוֹרְרֵיךָ אֲשֶׁר חֲסִידֶיךָ שׁוֹמֵה אֲשֶׁר אִמֵּר
 בְּלָבוֹ אֵין אֱלֹהִים נִירְשָׁה לֵנו אֵת נְאוֹת אֱלֹהִים 2 וְהַעֲלֵ חַמַּת הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁמַע נִיב הָאָרֶשֶׁת וַיִּלְבַּשׁ בְּנֵי
 נֶקֶם תִּלְכַּשְׁתָּ וַיֵּצֵא דְבַר יְיָ עִם כָּל מַחֲתָנוּ לְהוֹשִׁיעַ שְׁבִי בַחֲיָהֶוּ וַיַּעַר אֵת רוּחַ רַבִּינוּ מְבוֹרֵךְ נִיבֵד
 עִם יִי שֶׁר הַשָּׁרִים עוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי אֵת כָּל יֵשׁ פֹּה אַחַד לֹאֵל כְּאֲשֶׁר צִוּוּם אֱלֹהִים יֵשׁ . . . . .
 10 תְּשׁוּעָה וַיִּשְׁעִים שׁוֹכֵן שִׁבְעָה כִּי זָכַר בְּרִית וַיִּשְׁבַּעַה כְּמֵדַת רַנֵּעַ בְּשַׁעֲנָה כְּעִנְיָן שֶׁנִּי כִּי רַגַע בְּאִפּוֹ
 חַיִּים בְּרִצּוֹנוֹ לִמְכַסֵּל רִצּוֹנָם מִפְּנֵי רִצּוֹנוֹ וַיִּכְנַע נְאוֹת עַרְיָצִים הַמְתַּפְרָצִים לְהַנִּית חַיִּיבִים מֵחַי
 הַפֶּל 3 בְּלֹא יִסוּד נּוֹפֵל רּוֹפֵאֵי אֱלֹהִים 4 מֵרַדְּף בּוֹקָה וּמְבֹלֵקָה וּמְבֹלֵקָה 5 וַתַּחַר הַעֲטֵרָה לִישְׁנָה . . . . .
 כִּימֵי עֲזָרָא זְקֻנָּה בִּיד בְּנֵי לְכוֹנְנָה וַתִּשְׁקוֹט אֶרֶץ יֵשׁ וְכָל הָאָרְצוֹת כּוֹלֵם מְאוּבִינֵי (?) לְהִיָּר (?) עֲמֻנָּאֵל (?)
 כְּמַצּוֹה לְהוֹאֵל אֲשֶׁר נְאֻלָּנו וַיִּשְׁעָה לֵנו אֵת הַנִּימוֹס וַתִּרְבֵּן אֵת רִיבֵנו גּוֹמֵל לְחַיִּיבֵי מוֹבֹת כַּח
 15 מַעֲשֵׂיו לְהַנִּית מוֹשִׁיעַ הַבְּנִים כּוֹכֹת הָאֲבֹת יִי יֵשַׁע אֱלֹהֵינוּ הוּא מַעֲזִינוּ יִי . . . . .

הַנִּיעַ הָאֲנַת הוּאֵת הַמְּנֻלָּה הוּאֵת לְכַבְרֵינוּ הַדּוֹרֵנוּ מֵרִי וְרַב פְּרַחֲוֹן הַבְּחֵן
 הַדּוֹיִן הַנֶּבֶז בֵּית דִּין גֵּב רַחַ כֵּר יְהוּדִי הַנֶּק חַמְסִיד הַנְּעֻבָּה לְמִדְרֵית . . . מִים
 וּמַצּוֹתֵינוּ עֲלֵיו וּמַצּוֹת הַשָּׁמַיִם לִיתַנָּה לְכָל חֲכָם וּמִבֵּין לִיתַנָּה אֲצִלוּ לְהוֹיֹת
 לְזַכְּרוֹן לְפִרְסוּמֵי נִימָא דְקֻרְשָׁא בְּרוּךְ עִם בְּנֵי אַהֲרֹן הַכְּהֵנִים אֲמֵן נַעַח סֵלָה

1 See Ps. vii. 7.

2 Ps. lxxxiii. 13.

3 Ezek. xiii. 15.

4 Job xiii. 4.

5 Nahum ii. 11.

XXXIX.

Fragment T-S. 12. 729, paper, two leaves of a quire of which the middle pages are missing, size 23 × 13 cm., written in square characters with a turn to cursive, but of a much earlier date than Fragment XXXVIII. The first leaf represents a portion of the Abiathar *Mayillah*, and corresponds with the first nineteen lines of the preceding fragment. The varying readings of this fragment, of which there are many, are in all cases the more correct ones. The second leaf reproduces a few passages from the minor tractate *Derech Erez Zuta*.

(recto)

בשם רחמ

עזרי מעם יי עשה שמים: ארץ .

זאת המנילה אמרה אדונינו אביתר הכהן נאון בן

נאון נין נאון זצל על הנם שעשה יי לו ולישיבת

5 ארץ הקדש בירח אייר שנת אתה . מגלת האות

שעשה יי אלהים צבאות עם בני אהרן כימי צאתם

ממצרים נפלאות . כחי . . . . . מ . . . . . עוויה עליהם

התלאות . נגלה יי עליהן כר . . . . . אומ . . . . . לו הגדולה .

והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים

10 ובארץ זנ כתוב ש . . . . . רב . . . . .

דברו . גיבורי כח . . . . .

אני יי הוא שמי וכבודי לאח . . . . .

לפסילים הפסולים . אמרות אי ו . אמרות

טהורות כסף צרוף בע לא מזו שבעתי . . . . .

15 תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם . סביב רשע .

יתהלכון כרום זולות לבני אדם . אמרי ליה רבנן

לרב ביבי ואמרי ליה רב ביבי לרב נחמן ח . . . . .

דברים העומדים ברומן שלעולם בני . . . . .

בהם והנזר בהן נזרר בשכינה ע . . . . .

20 . . . . . ה מחללן נשבע יי בימינו ובוז . . . . .

(verso)

חלוץ ולטררו מן העולם כענין אל תכריתו את שבט
 משפחות הקהתי וכתיב ולא יבואו לראות כבלע
 את הקדש ומיתו • שכל המגלה פנים בתורה
 העובר על דברי תורה לכבוד עצמו או להנאת
 עצמו והמשנה דברי אלהים חיים להסיג גבולות
 ולפרוץ נדירות גדירו נפרץ ונקרא גבול רשעה
 והעם אשר ז • • • שלם • כי את דבר יי בזה
 הכרת תכרת יי • • • ם אמת הוא אלהים חיים
 ומלך עולם • יי אלהי ישראל נתן תורה בסיני לעמו
 ישראל כתיב תורה צ • • • לנו משה ומסר הכהונה
 לאהרן • • • לב • • • ההו • • • כתיב יורו משפטך
 ליעקב • • • • • חכמו עשרים וארבע מתנות
 כהד • • • • • כולן ניתנו • לאהרן ולבניו בכלל ופרט
 וברית מלח ופירשו בכלל ופרט אילו מצוותיה
 שלתורה שכן כתב במשנת ר' ישמעאל אומ' משלש
 עשרה מידות התורה נדרשת וכול מכלל ופרט
 פירשו מכלל ופרט כיצד כתב מן הבהמה כלל
 • • הבקר ומן הצאן פרט • כלל ופרט אין אתה
 • • • • • בעין הפרט • וברית מלח אילו הקרבנות
 • • • • • קרבן מנחתך במלח תמלח אָג וכתיב 20

XL.

Fragment T-S. 8 J 2, paper, four leaves, size 17 × 13 cm.,
 written in a rather late (thirteenth or fourteenth century)
 cursive hand, and representing the remainder of a letter
 pleading on behalf of the jurisdiction of the Head of the
 Dispersion, who was a descendant of the House of David, for
 whom authority is apparently claimed over Babylon, Pales-
 tine, and Egypt¹. Probably the document was composed by
 David the son of Daniel, mentioned above, and was directed
 against the pretensions of Abiathar². To this points his

¹ Leaf 2 verso, l. 9 sq.

² See above, Frag. XXXVIII, and cf. this fragment, leaf 3 recto, l. 1 sq.
 But it must be pointed out that Daniel is not mentioned as his father.

complaint that he was in money difficulties, as well as his statement that he found support in the government¹, whilst his address to the Daughters of Zoan (= Fostat) "to come and behold" the beauty put upon them and the might and glory fixed among them, contains apparently an allusion to his being ordained as *Rosh Gola* in this Egyptian city².

(Leaf 1 recto)

תעלומיה כי המינו און לשמע דברי חכמים ולבינו
 . . . לרעת צור עולמים וכדאמרינו במדרש
 ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אילא לדעתי³
 ומכמה שנים קבענו יום יום עתים לתורה וקיימנו
 5 מצות לא ימוש וסדרנו ארבעה סדרים כמה
 פעמים⁴ ורחמנא ליבא באעי וזאת היא נחמתינו
 בארץ מגורותינו עד ישקיף וירא אלהי מעוזינו
 הנותן תשועה לנו כאשר פצה את דויד אבינו
 מיד שנואיו בן יפליא עמנו פלאיו ויקיים
 10 הבטחותיו לנו להגדיל תורתו על ידינו ולהצליח
 מעבדינו ולהכין במישור צעדינו ונר לרגלינו
 מבריו ואור לנתיבתינו מטמוני מסתריו כי
 הביאנו המלך חדר . . . ננילה ונשמחה בחזיון
 אמריו ואמנם כי עץ חיים היא לאשר בה מחזיקים
 15 ויקרה היא הים (?) החקוקים לפני מלך בהיר
 בשחקים ודרכיה ד . . . בי . . . ם החשוקים ודבריה

(Leaf 1 verso)

העתיקים אשר באימות נעתקים ארך ימים
 בימינה לזכור בשמאלה הוד והדר ופ . . . .
 אבל עוצם החלואות⁵ הכחיד בחינו וירושש
 עיר מבצרינו עד כי אזלה פרוטה מן

¹ See this fragment, leaf 1 verso, l. 2 and l. 11 sq.

² See this fragment, leaf 3 recto, l. 17 sq. The בנה ציץ are of course a pun on the ציץ בנה (Song of Songs, iii. 11).

³ See *Chaggigah*, 15 b.

⁴ See Friedmann's Preface to his ed. of the *Siphre*, ch. ii. note 18, and Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, III, pp. 187 and 230.

⁵ Read החלואה.

5 הכיס ומכרנו את בנדינו ולא נשאל
 לא זולתי הצרותינו והננו ואת אשר
 נלויים אלינו בדוחק גדול וצר ומצוק
 מצאנו עד למאד ורבה משטמה בקרב
 עדתנו יומה להעיר נקם ולהעלות חמה
 10 ואף גם זאת בהיותינו בארצות
 עליוות הטה אלהינו עלינו חסדו בעיני
 אלמואקף אלמהדסה (?) אלעלייה אלאמאמיה
 אלנבויה אלזכיה . . . אל מסתונדה

(Leaf 2 recto)

באללה יתמיד מעווינו ממשלתה ויגדיל על
 כל בני חלד תפארתה ויעמיד שמה
 וממלכתה לעולם הלא אנו וכלל איזמתינו
 בצל מנעמי מלכותה לא נתן למוט רגלינו
 5 בימיה והחובה עלינו ועל כל ישראל
 להתמיד השאלה והעיתור בעד ממלכתה
 אל אלהי השמים והוא (?) יכונן כסא מלכותה
 עד עולם סלה מי שת לחכמה בטוחות
 יוליכנו על שאנני המנוחות וטללי הרוחות
 10 לין בקציר חסד להנחות להשלים ממרום
 עצתינו ולהפיק משמי מעל וממינו
 בהדרת הישיבה המעולה אשר הצבנוה
 במאמר נורא עלילה לאחוז בכנפות
 הארץ וינערו רשעים ממנה ואשר

(Leaf 2 verso)

הולך שולל הוא ידע את מקומו ונגלה
 כבוד ייי ויבינו הכל כי יש אלהים שופטים
 בארץ למלאת הדין ומשפט יתמכו כבוד
 עניים ואיה מחרפי מערכות עליון הלא
 5 רוח ייי נוססה בהם ואינימו ככל¹ יקפצן
 וכראש שבולת יקצצן ועתה איך יתהלל
 חוגר כמפתח אשר ארש לו את נאות יעקב

¹ Job xxiv. 24.

ונדע באמת כי בדבר אשר זרו עליהם
 הלא להם לדעת כי כסא יסודתינו בהררי
 10 קדש לא יסור שבט ממנה¹ עד כי נצדק
 קדש ורשותה פושטת על כל הארץ צבי
 וסוריה ומימי אבותינו הקדמונים לא
 היה לישיבת צבי בארץ מצרים חלק
 ומנת כי מצרים חוצה לארץ כבבל

(Leaf 3 recto)

חשובה ולמען כי היה אדונינו נשאינו
 דניאל גאון ונשיא בדורו כרבנו הקדוש
 עברו קהלותיה תחת מסורת בריתו
 ואחריו המסינים נבול ראשונים הנאמנים
 5 ומסירים ממטע מפואר שורש צפונים
 נתיבותיהם בעיקוש מצינים ואין יכול
 בגפנים עתה על משמרתינו עמדנו
 ונתיצבה על מצור בבטחון צור ישעינו
 והישיבה החשובה אשר ממים חיים
 10 שאוכה הנו קבועה ביניהם ורפידתה
 נטויה על אהליהם ותוכה רצוף אהבה
 מבנות דגול מרבבה צאינה וראינה
 בנות צוען בעוז ההדר האצול עליהם
 וההוד הנאדר הקבוע ביניהם
 15 והשכל החולה לרפאת והנכשלת לאמן

(Leaf 3 verso)

לא ימושו החקים החקוקים מלפני אלהי
 אבותיהם עולם ועד מאת יי היתה
 זאת לבאר רמוזות ולפעניח רזות כי
 יהיה לנו עזרה בצרות ויעש עמנו נבורות
 5 נבדרות מדוברות להועיל ולעזור עד סוף
 כל הדורות ואז נדעה את עם יי דעה

¹ See *Sanhedrin*, 5 a, where it is proved from this verse (Gen. xlix. 10) that the authority of the Head of the Dispersion extends in certain respects also to Pa'estine. Cf. the *Letter of R. Sherira Gaon*, p. 27.

והנשברה לחבש ונתחזקה בעד עמינו
 ונכליל אותם דעה ומומה ופאר צנוף
 חכמה לשמור את מקל נועם ולנדע את
 10 חובלים ולשום אהבה תדורה בין יהודה
 ובין ישראל להתיצב על מתכונת הממלכה
 הראשונה אך תיסוב אמונת עתים להכתיר
 בחוסן ישועות ותרים קול חכמת ודעת
 לצפצף על מרומי קרת בכל עם יי

(Leaf 4 recto)

קול אחד לחדש רוח נכון לב אחד ורוח
 חדשה לכללם ולא יחצו לשני ממלכות
 עוד ולהם יתן צורנו ישועה לישראל
 בציון תפארתו ועתה שרינו נבירי
 5 איומתינו פאירי עדתינו חנר ומזח ואזרו
 מתנים והאמת והשלום אהבו ותנו תהלה
 לעושה במרומיו שלום ושאלו מלפניו
 ליטע ביניכם אהבה אחוה שלום וריעות
 ולא יוסיפו בני עולה לענותכם ולכלותכם
 10 כאשר בראשונה ושאר ישוב עם יי: עם
 שאר יעקב אל אל גבור במשפט ובצדקה
 כי מעשה הצדקה שלום ועבודתם השקט
 ובטח עד עולם ובטחו ביי עדי עד כי שלום
 שלום לרחוק ולקרוב ברפואת חיים
 15 להתעודד וביצר סמוך נצור כי בו
 בטוח

(Leaf 4 verso)

הלא ארץ מצרים חוצה לארץ ותם ונוזר אחיו
 שבמי חסד גרו בה ואשר ידעו יי פנים אל פנים
 בה נולד והנחיל זכות ראשונים ההיו בה
 לאחרונים אשר אז בקרבה וכראמרינן
 5 במדרש ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סבות
 וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נח כן בני
 ישראל עד היום ההוא ונ' איפשר בא דוד ולא

עשה סכות בא שלמה ולא עשה סכות עד שבא
 עזרא ועשה סכות אילא מקיש ביאתן בימי
 10 עזרא לביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי
 יהושע מנו שמיטין ויובילין וקידשו בתי
 ערי חומה ונתחייבו במעשר ואומר והביאך
 יי' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתו
 מוקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת
 15 אבותיך אתה נוהג בחידוש כל הרברים¹

XLI.

MS. T-S. 20. 102, paper, one long strip of paper, 47 x 18.5 cm., written in a semi-cursive hand and representing an autograph by R. Solomon, the head of the school, addressed to Ephraim b. Nathan. No date is given in this letter, but it is safe to assume that this Solomon is identical with Solomon the son of Elijah and the brother of Abiathar², ordained by the former as Father of the Court of Justice. Probably he succeeded his brother in the dignity of the Gaon, carrying on at the same time the feud of his predecessor for the supremacy in Egypt, as Elijah and Abiathar before him³.

(recto)

אל אחינו וחברנו ואהובנו ויקרנו כְּנֶק מֶר וּרְב אִפְרַיִם הַחֶבֶר ח . . . . .
 ישיבת צבי הנשארת עלובה כעקרת עוובה כנעורת בא . . . . .
 היות בו נעורת תחת אשר היתה נברֶת בשבתה במחברת אוכרת ומתרת
 פוסלת ומכשרת מטמא ומטהרת מורה ומזהרת פותחת וסוגרת כל אוהביה
 5 בנרובה להשמין כל נסמך בה והוא בעזרתה נשמר וריוהו לא נמר מתחוק
 כנבור כל מתאחר אליה לחבור על מידותיו לעבור צור יאזרהו ובעוה
 יאיילתו וחקן וחסר ימציאהו ובכל אשר יעשה יצליחהו בר שמריהו עדן נוחהו
 נע מכתבו הנכתב אל חמודנו יהי אל עזרו אחרי צאתו אל חוף הים להסתפח
 כי היד קצרה ואין במה להעזרה והעול כבר ולמאד יקר עלי צאתו אבל
 10 מה לעשות אין דרך ביבשה ואני בים לא אוכל להפליג ראה לצאת הוא אולי
 תהיה תעלה המק יצילהו וישמרדה ושלום ישיבתו ונכללתי עם אחי השלישי

¹ See *Arachon*, 32 b.² See above, *Frag. XXXVIII*, p. 2, l. 18.³ *Ibid.*

ש' צור והעמידני על כל הכתוב בו ותמהנו יחד. על כל המעשים אשר נעשו
 ועל העצות' היעוצות ועל המחשבות הנחשבות אומרים מי רואנו ומי
 יודענו אנו שלום והם למלחמה און יחשבו על משככם על דרך לא טוב
 מצבם רעות במנורם בקרבם חרבם חבוא בלבם ואתה התחזק ביי התאמץ 15
 בצורך ומשנבך כי לא ירפך ולא יעזבך אך יהיו כל מעשיך לשם שמים
 כי הוא יצילך מפח יקוש והוא יהיה בכסלך וישמור מלכך רנלך ולא יקשה
 בעיניך בהכתב אליך הוי זהיר בדבריך ואל תמציא מקום למחבלים לחבל כי
 אין מורזין אלא למורזים ולך לדעת כי העת קשה ואין הרור רומה יפה
 20 והרוב מבקשין עליה להתעולל בה ומחשבין מחשבות וכאשר נאמר ברורו
 של ירמיהו ויאמרו לנו ונחשבה על ירמיהו מחשבות ד' וכן אמרו אם לשאול
 ' אותו בתורה כהן הוא כי לא תאבד תורה מכהן ואם עצה חכם הוא ועצה מחכ * *
 ואם נבואה נביא הוא ודבר מנביא¹ אין לנו כי אם להכותו בלשון בשעה שירבר
 כנבואה נכהו בלשון למוחו ולהכלימו ואל נקשיבה אל דבריו אם כה לנביאי האמת
 25 והצדק נחנו מה כמה נשא ונסבול ונשמע ונדרום ולולי חילול השם לא מוש (?)²
 על לב רברי המשמיעים אבל אמר אנור בן יקא אל תען ברברי העולם ענה
 כסיל במקום חילול. השם³ הניע מכתבך זה יום כ' בסיון וכיום כ' בו ביום
 שני נכללנו במערה בקהל רב והוצאנו ספרי תורות והתרמנו על כל חוקק
 חקקי און ועל כל מכתבי שוא ודבר כזב ומשלחי מדנים בין אחים להשיג
 30 תאותם כי למאד הוקשה עלינו אשר נכתב בשם מר רב נתן החביר שטרו
 צור ואשר חרה לו בשוב המכתב הנכתב בשמו אליו וכי נעצב אל לבו
 וקם בקהל מושיע (?) ושאל להחרים כדי לנקות את עצמו גם אנחנו נחרים
 על כל חוקקי שקר בשם אנשים צדיקים להטיל מחלוקת בישראל ולשום
 מריבה וכן נעשה ובאינו נעזר ונתחזק אנחנו נבקש שלומם של ישראל
 35 ואנשי רשע יחשדונו לרעה בעל הרץ ינבה את הרץ וישיב לאדם כפעלו
 ואשר זכרת מן השוקים והנמנים בהם לעיין בטרפות למאד תמהתי
 באשר העמיד בנו לאמץ ולחזק את תאותו הוא הנתפש על הדבר
 איך ביטל התיקון אשר נעשר במושב זקנים חשובים להסב ההנאה
 אליו הכי קצרה ירו או חסרה הנאתו ואם תאותו העירו לזאת לרחק הוא
 40 ולקרוב היה לו לאמר איך אסב הכל אלי ואוציא ידי זולתי מהנשאר הלא
 הוא גם הוא משרת לישראל ונושא טרחם ומשאם וריבם ולא יקס * *

¹ Jer. xviii. 18.² Read משיע.³ See Proverbs xxvi. 4, and cf. *Shabbath*, 30 b.

להוציא ריקם כאשר המקום הזה על שמי יהיה המקום האחר על שמו . . .
 בשם בניי' בבל וזה בשם בני ארץ יש האמנם יבקש לעקור שם ישיבת
 ארץ יש מארץ מצרים לבלתי היות לה שם הלוא יגרום לעצמו לבלתי
 הזכר בה כמה נעתי בזכרו ביום הושענא עד אשר זכרחיו בשם חבר
 אם ירצה היה לו לעורך באשר לך לכל לקחת אותו מדרך ולתת אותו לאיש
 חשוד עתיד הקב"ה להפרע ממעמדיו ועתה יקירנו המקום הוא שלך
 נתון לך ממני ומן רבינו השלישי מתנה נמורה לעשות בו אשר
 וכל הנוזלך ענשו מיי' ואשר זכרת בעד האשה הנשואה התשובה
 מוכחת על השאלה אם כדברי השואל המק' מכל עונש וספק והנה כרוך
 במכתב זה כתב אל רבנא נתן ש' צ' להעביר מלבו ושלומך ושלום נלויך
 ירבה נצח .
 שלמה הצ' ראש ישיבת נאון יעקב בריבי

(verso)

ליקר פאר רבינו ויקירנו כנל   מר ורב אפרים החבר בכו גדולה
 ישמרהו קדושו וינצרהו   משנבנו ברבי שמר . . . . .
 ישע ר . . . . .

XLII.

Fragment Adler, paper, one leaf, size 15 × 19 cm., written in a square hand and dated from Jerusalem in the year 1058. It represents a document in which a certain Joseph b. Shemariah, of Beroka (?), takes upon himself, on oath, not to speak disrespectfully either of the friends of the *Nasi* Daniel or those of the priest Elijah, officiating at that time as the Father of the Court of Justice. This would point to a sort of compromise between the two parties, probably imposed upon them by their followers for the benefit of the "holy Yeshiba," which could only have suffered by these schisms. The leaders themselves, however, had not their hearts in this peace; for, as is clear from Abiathar's *Megillah*, there never took place a reconciliation between Daniel and Elijah.

(recto)

שלמה הִכהֹן בִּיר נֶאֱוֹן זֶל נִין שְׁלֵמָה
 עִמָּא
 נֶאֱוֹן נִכְר אֶהֱרֵן קִדּוּשׁ יְיָ זֶלֶל כִּאֲשֶׁר
 אֱלֹהֵינוּ
 הִיָּה עִם אֲבוּתֵינוּ
 מִה שֶׁהִקְדִּישָׁה לְקִרְיָאָה (?) כְּבוֹדָה
 בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה אִמָּה אֲלַעָאנִי (?)
 5 הַסֵּק (?) . . . סַת אֲלַמְעָה (?) בַּת
 אֲדוּנִינוּ מִצְלִיחַ הִכְהֹן רֵאשׁ
 יִשִּׁיבַת נֶאֱוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אֶהֱבֵ
 סֵלָה יִקַּל יִשִּׁימָה הָאֱלֹהִים
 . . . וּלְתַהֲלָה בְרִי . . . הֵ בְקִרְבַּ
 10 הָאֲרֵץ אֲרוּר גּוֹנְבוּ וְאֲרוּר
 מוֹכְרוּ וּבְרוּךְ שׁוֹמְרוּ
 בְּמִקּוֹמוֹ אִמֵּן

(verso)

בְּשִׁמְךָ רַחֲמֵי
 כְּתָאב לִוְאוֹם אֲלַחְכָּאִם פִּי אֲלַאחְכָּאִם
 תְּאֵלִיף מִרְנָא וּרְבִנָא שְׁמוּאֵל הִכְהֹן
 נֶאֱוֹן בֶּן אֲבִי בֶן נֶאֱוֹן נוֹחַם בֶּן עֵדוֹן:
 5 קָאֵל תְּבַאֲרֵךְ אֱלֹהָהּ אֱלֹהָ אִסְרָאִיל
 אֲלַעָאֵלִם אֲלִדִּי לֹא יִנְהַל אֲלַגְנִי אֲלִדִּי לֹא
 יַחְתָּאֵן אֲלַחְאֲכָם אֲלַעֲרֵל דִּיאֵן אֲלַחֲק
 אֲלִדִּי לֹא יִנּוֹר פִּי קִצְאִיָּה וְלֹא יִטְלֵם
 פִּי בְּלִאִיָּה וְתַעֲאִלִּי אֲבִדָּא:
 10

Solomon the son of Elijah the priest. Cf. above, Frag. XXXVIII, p. 88, l. 18, and introduction to it, p. 80, note 1. Mazliach the Priest is also mentioned in the colophon to Frag. XLIV, dating from about 1111. Our Solomon here (the grandson), the contemporary of Mazliach's granddaughter, must accordingly have flourished in the third or fourth decade of the first half of the twelfth century.

XLIV.

Fragment T-S. 8 F 1, parchment, two leaves, size 20 x 14 cm., written in an ancient square hand, and representing the remainder of a commentary to the tractate *Yoma*, by R. Chananel b. Chushiel, of which the first page is here reproduced. Among the various owners which the codex had is also Elijah the priest, probably a grandson of the Elijah mentioned on Fragment XXXVIII¹. He bought the MS. in 1111.

(recto)

פירוש מסכתא דיומא דפריש רבנו חננאל
 הרב המובהק זצל ביר חושיאל הרב הגדול
 זצל • קניתיו לנפשי אני אליהו הכהן בן
 גאון גין גאון נכד גאון זצל בפסטאט
 5 מצרים כהודש תמוז שמשנת א'תכב
 ל'שטרות יהי רצון מלפני אלהינו לשומו
 עלי • • • סימן טוב • • מן גאולה ונוכה להגות
 בו תמיד ולאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא
 אמן
 10 לאדוננו מצליח הכהן גאון בן גאון
 נין הגאונים ז • • •
 מה שקנה שמואל הלוי
 ביר שעדיה הלוי נע
 אנתקל בחכם אלשרא
 15 לחננאל בר שמואל
 נע

(verso)

פירוש יומא •
 שבעת ימים קודם ליום הכפורים מפרישין כהן גדול
 מבית כול חנן התם במסכת פרה תחילת פרק ג
 שבעת ימי • • ודם לשרפת הפרה מפרישין כהן
 ה' היורף הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה כול

¹ See also note 4 to Frag. XI.III.

פיר כלי נללין כלי אבנים כלי אדמה שלא הוסקו
 בכבשן שאינן מקבלין טמאה לפי שאינן כלי חרש
 פרה אדומה נקראת חטאת שנ' והיתה לעדת בני
 ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא . . . אמ' רבי
 10 יוחנן מקום היה בהר הבית בירה שנ' . . . . . ונ
 . . . . . מילי צריכין להפריש כהן גדול ביום . . . . .
 . . . . . וכהן השורף את הפרה מבתיהם להר . . . . .
 ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת י . . . . . ונ
 וכת' בתריה כאשר עשה ביום הזה צוה יי לעשות .
 15 ואמ' ר' מש' דר' י . . . . . ן לעשות אילו מעשה פרה
 לכפר אילו מעשה . . . . . כפורים ואימא כוליה
 קרא ביום הכפורים כת' אמ' יליף צוה צוה כת'
 הכא במלואים צוה יי לעשות וכת' התם בפרה זאת חקת התורה
 אשר צוה יי כול' . ואימא צואה דיום הכפורים
 היא כרכת' ויעש כאשר צוה יי ודחינן דנין צוה
 20 דלפני עשיה דכת' צוה יי והדר כת' לעשות וב'
 ובפרה נמי כת' אשר צוה יי ואחר כך כת' ויקח . . .
 אליר פרה לאפוקי יום הכפורים דעשיה קמי
 צוה כתיבה . ואומ' צואה דקרבת' דכת' ביום
 25 צותן את בני ישראל והדר כת' להקריב את קרבנם .
 . . . . .

XLV.

Fragment T-S. 10 J1, paper, two leaves of a quire, of which
 the middle pages are missing, size 21 x 14 cm., written in
 a square hand with a turn to cursive of the thirteenth
 century (?), and representing the remainder of a letter by
 R. Sherira Gaon, the father of R. Hai Gaon¹. In its present
 defective state it is impossible to say with full certainty
 what the burden of the letter was, but as it would seem it
 formed a plea for the support of the Babylonian schools, which
 at that time of decentralization did not any longer receive

¹ See leaf 1 recto, l. 8.

the pecuniary assistance to which they were accustomed¹. He tells them that to be sure he was himself helpful in the "setting up of places" (that is establishing schools) in Israel of the West, but if the decay is once allowed to set in in the head (which is probably *Pumbeditha*) the rest of the body is not less sure to degenerate². We have thus in this document another instance of the struggle for authority which took place at the removing of the old centres. The next document is of the same nature, and it is this fact which suggested their insertion in this place, as an illustration of an historical phase already made manifest to us by the contents of Fragment XXXVIII.

(Leaf 1 recto)

מש . . . ינו: ומנהגות סנהדרין מהנה יוצאין
 וגלוי וידוע לפני קרושינו כי מתוך דחק וצער
 אנחנו אוספים את האלופים ואת החכמים בכל
 כלא וכלא וגורסים מסכתא דכלא ומגלים עוד
 5 מסכת אחרת וקובעים פרקים ואוחזים את
 הגדר שלא ייפרץ ונעזרים בי"י אלהינו ומביאין
 את התלמידים לפנינו מדי עת בעתו לראות מה
 שנו ומה למדו בשבתם ואשר יוסיף נוסף בכבודו
 ואשר יתעצל נחרידהו אנו * וגם האיי בחורינו
 10 שוקד ללמדם ולשום בפיהם ואשר לא ידע לשאול
 ילמדיהו דרך הקושיא ויחבב את הדרך בעיניו *
 ומטרפינו ומחלקינו (?) ומפי עוללינו אנחנו
 מונעים ונותנין להם לגדור את הרבר הזה
 ולתקן את מקום הורינו ואשר היו תלמידי אבינו
 15 ואבי אבינו במה שראינו עושין אותו אנחנו
 עכשיו עושין אותו בעצמינו לחבב את הרבר
 למען לא תפוג התורה * ומרוב הדוחק הן כבד
 עלינו הצער ורבענו תחת משאינו ואין לאל
 ידינו ואין בנו יכולת

¹ Leaf 2 recto, ll. 15-19.

² See leaf 1 verso, l. 16, and leaf 2 verso, ll. 3-7.

(Leaf 1 verso)

• • וְ הַצְדִּיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ • וְהוּא נִצְחָנו וְשָׁרְנוּ •
 וּמְקוּיָנו וְתוֹחַלְתֵּינוּ וְדִינוּ • וְעַלֵּיכֶם אַחִינוּ • מוֹד
 בְּדָבָר וּמִתּוֹךְ דַּחַק וְעֵדֶר כַּחֲבָנוּ אַלֵּיכֶם וּדְבָרִים
 הָאֵלֶּה וּמְרֹב שִׁיחָנוּ וּכְעֵסֵינוּ הִרְבִּינוּ בְּדַבְרִים
 5 עִמָּכֶם כִּי אַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל וּנְכַבְדִּיהֶם • • • כִּי יִמְנַעַן
 חוֹקֵי הַחֲכָמַי יַעֲזֹבוּן אֶת הַתּוֹרָה וַיִּחַעֲסִקוּ (?) בְּמַלְאֲכוֹת
 כַּכְתָּ' וְאִדְעָה כִּי מִנְיוֹת הַלְוִיִּם¹ וְגַם מֵהַ חֲקֵנֵת הַדָּבָר
 לְהַרְיֵב עִם חֲשׁוֹבֵי יִשְׂרָאֵל וּנְכַבְדִּיהֶם כַּכֶּם וּכְיוֹצֵא
 בַּכֶּם כֹּאֲשֶׁר הִרְבִּינוּ עִמָּכֶם עַד אִשֶׁר יִתְקַן הַדָּבָר
 10 כַּכְתָּ וְאִרְיָכָה אֶת הַסִּנְיִים וְאִמְרָה מְדוּעַ נִעֲזֹב
 בֵּית אֱלֹהֵינוּ • וְאִקְבָּצִים וְאִעֲמִידִם עַל עִמָּדִם² וְלֹהֲצִיב
 פְּקִידִים וְנִאֲמִינִים לְנִבּוֹת וּלְקַחַת וּלְקוֹם בְּדָבָר כַּכֶּ
 אַחֲרָיו וְאִוְצֵרָה עַל אִוְצֵרוֹת שְׁלֵמִיָּה הַכֹּהֵן וְצִדּוֹק
 הַסּוֹפֵר וּפְרִיָּה מִן הַלְוִיִּים וְעַל יָרֵם חֲנַן בֶּן זְכוּר
 15 בֶּן מִתְנִיא כִּי נִאֲמִינִן נִחְשָׁבוּ וְעַלֵּיהֶם לְחַלֵּק לְאַחֵיהֶם³
 וּכְאִשֶׁר הוֹכַחְנוּכֶם בְּאַהֲבָה כֵּן הִנֵּה הִיִּצְבְּנוּ
 יָד לִישָׂרָאֵל בְּכָל אֶרֶץ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּהֵם כִּמֵּת כָּל
 חֲכַמְיָה אֶת הַזֶּקֶן הָרַב הָאֲדִיר וְהָאֲבִיר וְהָאֲצִיל •
 . . . . .

(Leaf 2 recto)

• • • • • סִתְּלָקוּ • הַחֲכָמַי • וְלֹא הָיָה מוֹמָהָה חוּץ
 מִיִּוְסֵי אִם לֹא מֵאִיר לְסַמְכוּ אֵב בֵּית דִּין אִם
 לְחֵן צִרְתָּהּ בַּצֵּדָה אִם לֹא שְׁעָה צִרְיָכָא לֹא תִּירֹו
 וּסְמָכוּ אֵב בֵּית דִּין וְכַתֵּב לֹא תִּתִּיב צְפוּרִי
 5 תִּתִּיב • גַּם צְפוּרִי מִצָּאָה בֵּית⁵ • וּכְשִׁנְפֹּטֵר ר' מֵאִיר
 מֶלֶךְ ר' יוֹסֵי • וְשִׁכַּב בְּצִיפּוּרִי • וְחִנְיָא בֶּן אַחִי ר'
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּא לְכַפֵּר נַחֻם וּנְבָרוּ עֲלֵיו בְּרַבֵּר שֵׁאִי
 אִיפְשָׁר לְהוֹכִירוֹ וְנִתֵּן לֹא ר' יְהוֹשֻׁעַ דּוֹרוֹ שְׁמוֹ

¹ Neh. xiii. 10.² Ibid. xiii. 11.³ Ibid. xiii. 13.⁴ See *Solah*, 49 b.⁵ The source for the last four lines is unknown to me.

ונתרפא והניסו ד' יהושע לבבל ושכב שם¹ • ור'
 10 יהודה בן בתירא עד אן בית מדרשו בניצבין
 ורבי בציפורי היה ומקום מוכן לו בבית שעריים²
 כל אחד ואחד מאלה התכמ' צוי קדמונינו ללכת
 אחריו אל מקומו • וכן שכן אתם מחמדנו שהיו
 אבותיכם רגילין להיות הוראותיהם ושאלותיהם
 15 מן הישיבה מבית הוועד • ואתם הנכם •
 משחיתים את המק הזה³ בהחרישכם ממנו
 ובעזבכם אותו כי מאז החרישו אבותיכם
 התחילה הישי' לחסור ועתה הנה הולכת
 וחסור • ספו שנה על שנה • ואל אלהנו נשים
 20 דברתינו • להצילכם מן העונש כי הנה הוכיח

(Leaf 2 verso)

את אבותינו אחרי אשר הזכיר כמה מ' • • • • •
 יאמ להם יען מה נאם יוי' צבאות יען בית • • • • •
 הוא חרב ואתם רצ' א' לביא' ואם אמור תאמרין
 בלבבכם כי תישארו אדם על מתכונתכם ולא
 5 יישחתון מדרשיכם והישיבה נשחתת הלא—
 ראשיכם המה ככ ראשיכם שבטיכם ואיך
 ישחת הראש וישלם הנוף ואחר הראש הנוף הולך
 הקיצו נא אחינו והביטו באלה ושימו כבוד לשם
 אלהיכם ולתורתו ולחכמיה • ולכו במנהג
 10 אבותיכם ובדרך הוריכם והחזירו את הדבר
 לישנו והגידו לנו ספיקותיכם למען תראון את
 החמי
 החשיבות והתנובבו במ ונס יחזק לב הישיב'

¹ See *Koheleth Rabba*, I, 8 (§ 4), *Jer. Nedarim*, 40 a, *Sanhedrin*, 32 b; see also the *Letter of R. Sherira*, p. 16. Cf. Bacher, *Agada der Tannaiten*, I, 389 sq. text and notes.

² See the *Travels of R. Pethachin*, ed. Benisch, p. 8.

³ See *Gen. xix. 13.*

⁴ *Haggai* i. 9.

בראותם כי אתם פונים אליהם ופותרים למוניהם
 ויודעים מקום טרחם בתו מן התשובות ודעו
 15 כי לא לכבודינו ולא לכבוד בית אבינו דיברנו
 אליכם קשות כאלה כי לכבוד יזי ולכבוד תורתו
 למען לא יאברון ארבע אמותיה כי אפלו רבתה
 תורה הרבה מאד במקומות אחרין ואולם
 ארבע אמות שלהלכה הנה הם וזאת הצורה
 20 הוא במקום קנהד וראשה הוא במקום

XLVI.

Fragment T-S. 28. 24, one long strip of parchment, size 59 × 16 cm., written in a square hand but with a strong turn to cursive. It is defective at the beginning and the end, whilst the right margin has also suffered badly. The fragment represents a *responsum* (probably autograph) of some great Rabbinical authority addressed to R. Shemariah b. Elchanan (of Alexandria), who flourished about the end of the tenth century¹. In its present condition it is impossible to say who the writer was, but I may state that the Geniza possess various documents from which it is evident that Shemariah was the correspondent of the Gaon R. Samuel b. Chofni. We may thus attribute our fragment to this last Gaon of Sura. The Halachic contents of this *responsum* are of the usual kind addressed to and answered by the Geonim; but they are prefaced by an appeal for the support of the *מתיבתא* and a dissertation proving the authority of the Babylonian schools, even after the establishing of new centres of learning in the west, which, like the preceding document, gives evidence of the strained efforts made by the last great representatives of the Babylonian schools to maintain the ancient seats of authority.

¹ See recto, ll. 85 and 86, and cf. *J. Q. R.*, XI, p. 646, note 2.

(recto)

- . . . . . כבד . . . . . ר מעם אני . . . . .
 . . . . . זכר נב . . . . . ומה נעישה משפט . . . . . שמח מש . . . . .
 יחכ . . . . . אנחנו מקבלים עולו ומכנים ים . . . . . בת מלך על חכמות גלות ליסרם
 במי . . . . . ת זמן המשבילים יבשלו לצרף ב[ה]ם ולברר וללבן¹ ומה פרוש לצרף ליסרם ולצרפ . . . . .
 5 . . . . . דכת צרפתיך בצור עני ולברר תורתם ולהניה שביל . . . . . וללבן לכפר
 . . . . . ראל בעבורם כי ינדבתם במקום קרבנות ובכפור עון ככת אם יהיו . . . . .
 [חטאי] כם כשנים כשלג ילבינו² וזאת ידועה כי מצות המתיבתא קבלוהו ישראל . . . . .
 . . . . . לקר בנות ולכל צרכי הציבור ואין לך בגלות דבר שכל ישראל . . . . .
 . . . . . שב תשובה ואין אנחנו יודעים למה אתם שכחים את כל אלה ומשי . . . . .
 10 . . . . . מ . . . . . ח . . . . . את דברינו . . . . . ובהשיבנו אל שעפינו שום . . . . .
 . . . . . נוכחי פרק על . . . . . כם עריכם לא נראה זאת נכוחה כי כל רחום (?) . . . . .
 . . . . . מצואות חנ . . . . . חרדים מדקדקים במ ואף על פי כן צריכין להם ואין
 . . . . . ות אלא מפי רב מובהק ואתם יודעים כי הראשנים היו מחברין בתי מדרשות
 . . . . . בד שלא ישמעוהו . . . . . ואפילו בעתים רחוקות דוחקים את עצמם ללכת ללמוד
 15 . . . . . אשר אמרנו בתלמוד ר אמי ור אסי הוה קא בני ל . . . . . ננאנא לר אלעזר
 . . . . . אדניניתו לננאנא איזיל אישמע מילתא מבית ועדם ואיתו³ . . . . . ואפילו היה עליהן
 . . . . . ומנעים כאשר הנירו לנו בעסק יום שעברו את רבן נמליאל מן הנשיאות
 . . . . . דן אר אל[עזר] בן עזריה שאף רבן נמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש . . . . .
 . . . . . גם במקום בית הועד היו מחפשים ומדקדקים מה חידוש היה שם . . . . .
 20 . . . . . חנ בן ברקא ור אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני ר יהושע בפקיעין א . . . . .
 . . . . . מה חידוש היה היום בבית המדרש אמר לו תלמידך אנו ומימיך אנו ש . . . . .
 . . . . . אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת שלמי היתה אמרו . . . . .
 . . . . . ר אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הגדה וכל העינין שאתם יודעים שר
 . . . . . אף על פי שבעבורו נתעברו רבן נמליאל והוקם ר אלעזר בן עזריה ובפיוסו עמד . . . . .
 25 . . . . . כאשר מפורש בברכות⁴ כיון ששמע מדרש ר אלעזר . . . . . בן עזריה אמר לתלמידיו
 . . . . . ת טובת היתה בידכם ואתם מבקשים לאבדה ממני . . . . . וגם המעשה שלך יוסי
 . . . . . דרמסקות שהלך להקביל פני ר אליעזר בלוד ושאלו על חידוש בית המדרש ואמר לו
 . . . . . פשוט עיניך וקבל עיניך פשט ידן וקבל עיניו והעלה לו את החידוש בהלכה למשה
 . . . . . ני ותונא (?) לכשנתישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו⁵ . . . . .
 30 . . . . . ושמעו (?) האתנים מוסדי ארץ אתם איך שכחתם את בית הועד ונטשתם את הישיבה
 . . . . . הרמים גדולים אתם אי אפשר שאין ביניכם ספיקות נסו נא וראו האתם צריכין

¹ Dan. xi. 35.² Isa. i. 18.³ Berachoth, 16 a. Cf. Rabbinowicz, *Variæ Lectiones*, a. 1.⁴ See Berachoth, 27 b and 28 a.⁵ See Chaggigah, 3 b sq.

- חון • ואם גם אתם חסרתם על אחת כמה וכמה ואתם יודעים כי תורה
 • • • • • אלא מפי רב מובהק כאשר היו הראשנים מתאווים לשמע שמועה
 • • • • • ה למען סוד הספקות ויש כי השומע בחילוף דברי אומרה כאשר היה
 • • • • • למד מפי ר' אבא הלכה כרבן שמעון בן נמליאל בטרפות ואמ' מאן דהוא 35
 • • • • • אינומרה לשמעתי מפומא דמארה • • • • • מצא את ר' אבא בריה
 • • • • • ה בר' אבא ושאלו על הדבר אמר אלו חילוף הדברים אמרתי ואם ממני תלמד
 • • • • • משובח¹ ויש כמה דברים מסיעין נחלת הורים וזכות אבות ואף המקום
 • • • • • שהשכינה שגלתה לבבל מסיעת שני למענכם שלחתי בבלה ודרשו חכמים
 • • • • • חביבין ישראל שכל מקום שגלו שכינה עמיהם ועתה בבבל היא והיא במקום 40
 • • • • • עמדה על כנה כבת הוי ציון המלטי יושבת [בת בל] הלא תל • • • • • כם בבל היכא
 • • • • • שריא שכינה רב אמ' בכנישתא דהוצל וש • • • • • אמ' בכנישתא • • • • • שף ותיב
 • • • • • [נה] רדעא ולא תימא הכא ולא תימא הכא אלא א • • • • • זמנין הכא • • • • • הכא²
 • • • • • ת הם מדרשנו ובה קביעת הישיבה לסיוע השכינה • • • • • אלנו מברכין
 • • • • • ינו' תמיד אף בכנסת יחזקאל הנביא ודניאל איש חמודות ועזרא הסופר 45
 • • • • • נריה ושאר חכמי התלמוד זכרונם כלם לברכה³ אף עדת החכמים ו • • • • •
 • • • • • ה עומדת במקום סנהדרין אף ס • • • • • לב אף דוחק החכמים כל אלה גורמין
 • • • • • מקומות נוהלי תורה נפרדו (י) ישיבה ואתם אחינו בעשרכם
 • • • • • ובסחרותכם עסקין נאין עליכם נ • • • • • תורה אומנותכם כאשר עלינו
 • • • • • עליכם ואין חייבין אתם אלא כיכולת והוא אשר יתקיים בידים אבל 50
 • • • • • לשאל ולחפש מאתנו וכאשר שנו רבותינו בענין ואספת דגנך מה תלמוד
 • • • • • ר לא ימוש יכול דברים ככתבן תלמוד לומר ואספת הנהג בהן מנהג
 • • • • • ועל זה נסמך ואף על פי שאמ' ששמעון בן יוחאי אפשר אדם זורע בשעת
 • • • • • חורש בשעת חרישה קוצר בשעת קצירה תורתו מה תהא עליה אלא
 • • • • • עושין רצונו שלמקום מלאכתן נעשית על יד אחרים שז' ועמדו 55
 • • • • • לכם • • • • • ובזמן שאין עושין רצונו מלאכתן נעשית על ידי עצמן שז'
 • • • • • דגנך ומלאכת אחרים נעשית על ידיהן שז' ועבדת את אויביך הרי
 • • • • • ו בתלמוד אמ' אביי הוי רבנן דעבוד כר' ישמעאל ואיקיים • • • • • להו כר'
 • • • • • בן יוחאי ולא איקיים • • • • • ח • • • • • לנו אמ' ר' האנא פת • • • • • ה עולמינו (?)
 • • • • • בר נפחא ובעא • • • • • שיעורי ביה טריפאתא ובעיתי 60

¹ See *Chulin*, 50 a.

² See *Megillah*, 25 a. Cf. also *Kethuboth*, 111 a.

³ See Benjamin's *Itinerary*, pp. 67, 69, 73, and 74. See also Pethachta's *Travels*, p. 50 sq.

⁴ See *Berachoth*, 35 b.

- . . . . . מן קדמוה . ולא שבקני . . . . . ין בעלי אומניות רשאי לעמוד
 . . . . . תלמידי חכמים . . . . . עה שעסקין . . . . .¹ הן כל אלה מאשר חסה התורה על
 . . . . . כל חכמי הישיבה נפרדים לתורה ובשלום ישראל תקיהם אילו ואילו
 . . . . . כר בכח שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך זבולון עשיר שנ בו
 . . . . . 65 . . . . . ישכן ויששכר חכם שנ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת
 . . . . . ישראל זבולון מספיק צרכיו(ו)יששכר ויששכר עוסק בתורה² וכן כת
 . . . . . עו ליושבי ירושלם לתת מנת הכהנים הלויים למען יחזקו בתורת יי³
 . . . . . ותר ממנו אתם יודעים ואם נאריך בתוכחותיכם להג הרבה יגיעת בשר
 . . . . . יין ברברים יכאיבנו כאשר יכאיבכם כי כמונו אתם חשובים לנו . והרכר
 . . . . . 70 . . . . . ומנודר כי אף על פי שנפסקו מנהגותיכם הנה כל המנהגות אשר נהגו
 . . . . . קדמונינו למקומכם מן השבח ומן הברכות מצוי בדינו לא יופר ולא יזמר .
 . . . . . ותמיד אתם מקבלין ברכותינו ויי ישמע ויענה . עתה אחינו . . . . .
 . . . . . בכם והוכיחו בם את עצמכם וגם הוכיחו איש את רעה . . . . . כבוד
 . . . . . אביכם ולתורתו ולחכמיו וחרדו חרדה גדולה לקראת דברינו אלה וביאו
 . . . . . 75 . . . . . נין באוניכם וחוסו ורחמו על הוד ישראל הוא הישיבה ועל ארבע
 . . . . . שלהלכה שאין לו להקבה בעולמו זולתם ואל תנושו את דברינו אלה
 . . . . . זנחום ושמחנו בשאלות ככל ה . . . . . צכם מן החמורין ומן המצות (?) . . . . .
 . . . . . פין למען יתעוררו התלמידים ל . . . . . מן וידעו כי יש
 . . . . . וגם חזקונו בנדבותיכם ומתנותיכם ונהגו לנדור נדרים
 . . . . . 80 . . . . . בת ושלמים וכתבו וצוו את כל סביביכם לע . . . . . ככת
 . . . . . כם כל סביביו יבילו שי למורא . . . . . ין זבח . . . . . ים
 . . . . . מ[קומכם כי . . . . . אמכם אין אנו יודעים את ראשי . . . . .
 . . . . . אשר הודיעונו איך נעשה למען . . . . .
 . . . . . ים מדרש קבוע ותלמידים לומדים . . . . . על שם . . . . .
 . . . . . 85 . . . . . רהא . . . . . האדיר האביר האציל רבנא שמריה הראשי [שיבה]
 . . . . . אינו . . . . . רם ל . . . . . בן רבנו אלחנן זכרו לברכה אשר נאגרו . . . . .
 . . . . . ושכר הוח . . . . . חכמתו ותגל תבונתו והודתו מס . . . . .
 . . . . . רוש ברהובות יתנו קול . . . . .
 . . . . . מנח . . . . .

¹ *Chulin*, 54 b.

² See *Gen. Rabba*, ch. 72, § 5. The quotation is not verbal.

³ See 2 Chron. xxxi. 8.

(verso)

אחר מכם . . . .
 ושמעין . . . .
 בנ . . . . וא . . . .
 . . . . וכי אשת א . . . . אלא בש . . . . אשר בש . . . . ת אף . . . .
 . . . . ת היא קיימא ל . . . . כרת 5
 . . . . בא . . . . ש . . . . א בלא יבא דברי ר' עקיבה שמעון התמני אומ . . . .
 . . . . דברין וקיימא לן הלכה כשמעון התמני משום דקא סתם לן תנא כותיה¹ . . . .
 . . . . רצון ואין עבירה הכל הולך אחר הספ . . . . ד אך . . . . .
 . . . . כל מקום שיש קידושין ויש עבירה . . . . .
 . . . . . ח . . . . . לכהן הדין 10
 וכל שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על . . . . . לל . . . . . זה . . . . .
 על אהת מכל עדינות האמורות בתורה וסתמת בש . . . . .
 על אהדים קידושין הולך כמוה ואי זה זה ולד שפחה² . . . . .
 אף על פי שנחלקו ב . . . . שמאי וביה הלל בצרות מוידים שאין ממזר . . . .
 . . . . איסור ערוה . . . . ענמ . . . . כרת ולא שנא זכרים ולא שנא נקב 15
 ובני בניהן ובני בת . . . . עד סוף כל הדורות³ דתנן ממזרים ונתינים . . . .
 עולם אחד זכרים ואחד נקבות ואותן שנולדו ממנו ומבניהם . . . . .
 לישראל אותן הנשואות יש על בית דין להפרישן מהן ואת נ . . . . .
 משוחחרין ונתינים ושתוקי ואסופים דתנן נירי וחרורי . . . . נתיני ש . . . .
 . . . . מותרין לבא זה בזה⁴ ואף על נב . . . . דמותרות לנשא לגרים ל 20
 הוא דתנינא נר נישא ממוזרת והולך ממוזר דברי ר' יוסי ר' יהודה . . . . .
 ממזרת וקיימא לן הלכה כר' יוסי דאמרין בסופה דשמעתא הילכתא . . . . .
 בכהנת זמותר בממזרת מותר בכהנת לא הזהירו בשדות לנישא לפסולין⁵ . . . .
 בממזרת כר' יוסי והנקבות אין להן תקנה ולא לבניהן כלל אבל הזכרים יש להן . . . .
 . . . . כר' טרפון רתון ר' טרפון אומ' יכולין ממוזין לטהר ביצר ממוז נישא שפחה 25
 עבד שחררו רבו נמצא בר' הורין ר' אלעזר אומ' הרי זה עבד וממוז והואמרין . . . .
 איבעיא להן ר' טרפון לכתחילה או דיעבד קא שמע אמרו לו לר' טרפון טהרת את . . . .
 ואת הנקבות לא טהרת ואי אמרת לכתחילה קא אמ' ממזרת נמי נסב לעבדא עב . . . .
 לו חיים ומסקנא בשמעתא שמע מינה טרפון לכתחילה קאאמ' . . . שמע מינה . . . .
 . . . . לן הלכה כר' טרפון דאמ' אמ' רבי יהודה אמ' שמואל הלכה כר' טרפון⁶ 30
 ולגב . . . שמפליג בספינה קודם הפסח והגיע הפסח והוא בספינה ואין דרכן של . . .

¹ *Jebamoth*, 49 a.² See *Kiddushin*, 66 b.³ *Jebamoth*, 14 a.⁴ See *Jebamoth*, 68 b, and *Kiddushin*, 69 a.⁵ *Kiddushin*, 72 b and 73 a.⁶ *Kiddushin*, 69 a.

הספינה להדליק בה אש ואינו יכול להתעסק בעסקי הפסח מאי תקנתיה לא נ . . .
 השאלה באי זה דבר צריך לאיש לעסקי הפסח אי מעולם ביעור חמץ קיימא לן . . .
 אינו בשריפה בלבד אלא בכל דבר שמתבער בו ואף על גב דתנן ר יהודה . . .
 35 ביעור חמץ אין בשריפה קיימא לן דלית הילכתא בר יהודה אלא ברבנן בו מ . . .
 אוט אין ביעור חמץ אל א בשריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בכל יראה ובל . . .
 שריפה חמץ שישנו בכל יראה ובל ימצא אינו דין שטעון שריפה אמרו . . . כל דל . . .
 תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשרפו יהא יושב וצטיל ו . . .
 השביתו ש . . . מכתובם בכל דבר שיכול להשביתו כ . . . נן והב אוט מפרד וזוד . . .
 40 מטיל לים והלכה בחכמים וישראל זה שהוא בספינה והגיע זמן ביעור חמץ ואין . . .
 אש לשרוף חמץ שבידו א . . . טים הם שנשרו במים ויש בהן איסור חמץ כי מש . . .
 לים וזה הוא . . . בעורן ואם ל . . . דרך בלא פירור וזה הוא ביעור ר דאמרין א . . .
 מפרד וזודא לר' מפרד . . . לים או דילמא מפרד וזודא לר' אבל ל . . .
 ותנן נמי . . . דה זרה ר יוסי אוט שחק וזודא לר' או מטיל לים . . . . .
 45 וזודא לשוח שחק ומטיל לים או דילמא ש'דה וזודא לר' אבל לים מטיל . . . . .
 מסתברא עבודה זרה דלים חמלה לא בעיא שחיקה חמץ לשאר נהרות בעינן . . .
 ליה רב יוסף אדרבה איפכא מסתברא עבודה זרה דלא מאוסה בעיא שחיקה . . .
 דמאים לא בעי פירור תניא כותיה ו . . . תניה כותיה דרב יוסף . . . נ . . . כותי . . .
 מהלך במדבר מפרד וזודא לר' . . . לך בספינה מרר ומטיל לים . . . . .
 50 ואף היה מהלך במדבר שחק וזודא לר' היה מהלך בספינה שחק ו . . . . .
 קשיא לר' פירור קשיא לרב יוסף שחיקה לר' לא קשיא הא לים מטיל . . . . .
 נהרות פירור לרב יוסף לא קשיא הא בחיטי הא בנהמאי שמעי . . . . .
 בהו איסור חמץ לא מיבעי ליה למשרינהו למיא עד דכתשיא . . . . .
 פת כיון דכי שאדי ליה במיא מנפשיה מיפירר לא צריך לפרר . . . . .
 55 אש סאני ליה למיפיק ידי ביעור ואי משום מצה הלית ליה אש ל . . . . .
 למיפק בה ידי חובתיה לגב מצוה וראי לא נאפיק ידי חובתיה אלא בשנה . . . . .
 להם ולא מיקרי לחם אלא עד דאפי ליה בין בתנורין בין עפרא ו . . . . .
 להם ונאפיק בה ידי חובתיה הולכך האי בר ישראל דמפרש בסניה . . . . .
 ומסתפי דילמא מאטי פסחא והוא בנוה ולא יכול למיפק . . . בספינתא . . . א . . .
 60 למיעבר . . . ה בשימור ובמים שלנו ושלשו נשים וש . . . מה שהוהירו חכ ב . . .
 מצ . . . ק . . . עול לנה דספינה . . . על . . . ב . . . מן המוכתר למוכלה בש . . .
 כשהוא חמה כראשכתן בל . . . . . ותנינן גם גדול ה . . . . .
 שסילקו כסידורו כרצ לש . . . . . א לחם חום² מצוה . . . . .

¹ *Pesachim*, 21 a, 27 b, and 28 a.

² See *Minachoth*, 96 b. Cf. also *Jer. Pesachim*, 29 b, regarding יצנה.

- הכא כיון שאי איפשר לו לל . . . . . עתה ילוש מקורם לכן ו . . . . .
- 65 דאי מאמי פיסחא עד דהוא ב . . . . . ך עלי . . . . . שקביה י . . . . . ה . . . . .
- לן מצה בזמן הזה חובה מן התורה דכת בערב חאכלו מצות הכתוב כבש . . . . .
- ואילא עבד הכי פושע הוא ואין לו תקנה ברבר אחר לנבי מצה . . . . .
- ולנבי המהלך בנילוס נהר בספינה ובאתה שבת והוא בספינה . . . . .
- לצאת מן הספינה לישוב או יהלוך בדרך הלכו . א . . . . . למקום קרוב . . . . .
- 70 ללך שאיפשר לו ללך ביומו יכול להכנס בספינה ואפילו בערב שבת ופ . . . . .
- להגיע לאותו מקום ביומו ורוצה ללך למקום רחוק אסור לו ליכנס בספינה . . . . .
- משלשה ימים קודם לשבת דתנינא אין מפלגין בספינה פחות משלשה ימי . . . . .
- לשבת ואם נכנס בספינה שלשה ימים קודם לשבת או אם הולך למקום קר . . . . .
- . . . . . מ . . . . . שבת ובאתה שבת עליו והוא בתוך הספינה אינו זקוק לצאת . . . . .
- 75 . . . . . בדרך הילוכו דתנינא ופוסק עמו על סנת לשבות ואינו שובת רנ . . . . .
- . . . . . שמעון בן גמליאל אומ' אינו צריך¹ . . . . .
- וראובן ישיצא ממדינתו והניח אשתו בחצרו ונפטרה אשתו ונשתייר הת . . . . .
- דודן ורצה השלטון ליטלה לומר שהיא נכסי הפקר שאין להם בעלים ועמה . . . . .
- ונ . . . . . דין ואמר להם אם אציל חצר זו אטול חציה ואמרו לו הן ופיים ע . . . . .
- 80 שלטון והניח החצר בחזקתה לאחר זמן בא ראובן בעל החצר וירד בחצרו . . . . .
- שמעון שחציה . . . . . הצלתיה מירי השלטון ועל דעת כן הצלתיה אומ' . . . . .
- איני יודע מדבר זה כלום חצרי שלי היא וכל העינין שה . . . . .
- . . . . . שתי שהדין עם ראובן מכזה טעמים אחד שה . . . . .
- . . . . . ארא בעלמ . . . . . הוא דאמ' ואיפשר שהיה חוזר בו ולא ה . . . . .
- 85 . . . . . לא מ . . . . . שמ . . . . . ול מיר אנש . . . . . לא הציל מיר הנס שה . . . . .
- . . . . . בן לומר לו אפילו ירד בה השלטון ה . . . . . אני בא וי . . . . .
- . . . . . בה . . . . . א . . . . . לשת נכסי הפקר וכשהייתי אני בא ועומ . . . . .
- . . . . . ומקום מפניו בעדים שהיא חצר . היה מחזירה לי וק . . . . .
- . . . . . הבעלים להציל ובא אחר והציל לא עבד ולא מידי ועוד ש . . . . . פ . . . . .
- 90 . . . . . מוכחא מילתא שלא היה ראובן יכול להציל . . . . . ן שלא . . . . .
- . . . . . לא ידע אם ירד בה השלטון אם לאו ולא נתיאש ממ . . . . . שלא . . . . .
- . . . . . שמעון והציל ה . . . . . היה זוכה קה ב . . . . . ענת מציל מ . . . . .
- . . . . . ן הלם . . . . . מן אם נתיאשו הבעלים הרי הן ש . . . . .
- . . . . . הלא ידע . . . . . אות ניס . . . . . אילא . . . . .

¹ *Shabbath*, 19 a. Cf. *Teshuboth Haggeonim* (ed. Lyck), no. 61, and *Responsa of Maimonides* (ed. Leipzig), I, §§ 154-156.

LATEST ADDITIONS.

XLVII.

MS. Adler, paper, one leaf, size 20.5 × 16.5 cm., written in an early cursive hand and representing, as far as I can judge, another fresh fragment of R. Saadyah's controversial letters against Ben Meir. The text seems to be corrupt in places. The following lines were supplied to me by Mr. E. N. Adler, which he copied from an ancient list of books in his possession:—

וגו פיה באב מן כתאב אלמדכל ותפסיר אבות מלאכות וארבעה
שערים לרבנו סעד[יה]

וגו פיה ונובאל צלאה לרבנו סעדיה ומתנות כהונה.

וגו פיה שער עבראני וגו פילש הגדאת ופיה מ[ס]אל לרבנו סעדיה ז"ל
וגו דראשאת מוגלר בר'ק וגו חזאנה וגו חזאנה ס'צ'א ופיה ד' שערים 5

Possibly the כתאב אלמדכל is identical with the החלמוד attributed to the Gaon (see Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, IV, p. 156). About the מתנות כהונה cf. above, Fragment XXVII.

(recto) ^r

ושירין ¹ ואם נולד לאחר מכן שלימין אחת מה שקבעו חכמ כל ² תש . .
שיש בו עיבור ונולד קודם תצא חלקין משעה התשיעית ביו ששי
חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין: וגם כתב ואם אין בה עיבור
ולא בשנה הבאה ונולד קודם תתקטנ משעה ראשונה
בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין תמורת משקבעו 5
חכמים אם אין בה עיבור ולא בשנה הבאה ונולד קודם תה חלקין
משעה ראשונה בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין:
וגם כתב ואם יהיה השנה הבאה עיבור ונולד קודם תתקטנ חלקין
משעה עשירית בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין
ועוד כתב שער שני כל תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם דנז חלקין 10
משעה ראשונה ביום רביעי חסירין ואם נולד לאחר מכן שלימין

¹ Very faded, and might also read חסירין.

² The *Lamed* is doubtful. It may also be a *Kaph*.

תחת משקבעו חכ כל (?) תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם תִּצְאֵ
 חלקין משעת יֵז בלילי רביעי חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין
 ונס כתב ואם אין בו עיבור ונולד קודם תִּתְמָה חלקין משעה עשירית
 15 בלילי חמישי כסדרן ואם נולד לאחר מיכן שלימין תמורת משקבעו
 חכ ואם אין בו עיבור ונולד קודם יֵז חלקין משעה עשירית בלילי
 חמישי כסדרן ואם נולד לאחר מיכן שלימין: ועוד כתב בשערים
 הללו כל תשרי שיש בו עיבור ונולד קִדָּם נב חלקין משעה עשירית
 ביום אחד בשבת חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין תחת משקבעו
 20 חכ כל תשרי שיש בו עיבור. ונולד קודם תִּצְאֵ חלקין משעה תשיעית
 ביום אחד בשבת חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין ונס כתב ואם
 אין בה עיבור ונולד קודם תִּתְמָה חלקין משעה עשירית בלילי אחד
 בשבת חסרין ואם נולד יתיר על כן שלמין: תמורת משקבעו חכ
 כל תשרי שאין בו עיבור ונולד קדם יֵז חלקין משעה עשירית בלילי
 25 אחד בשבת חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין: ועוד כתב כל תשרי
 שיש בו עיבור ונולד קודם אִמְרָת משעה שביעית ביום עֵב (?)
 אחוז שלישי וכסדרן תוספת על מה שקבעו חכ כל תשרי שיש בו עיבור
 ונולד קדם שעה שביעית ביום שלישי אחוז שלישי וכסדרן ונס כתב ואם
 אין בו עיבור קודם תִּתְמָה משעה עשירית בלילי שלישי אחוז שלישי
 30 וכסדרן יתיר על כן הצה (?)¹ דחה אותו ליום חמישי אחוז חמישי וכסדרן
 ונס כתב ואם אין בה עיבור ונולד קודם תִּתְמָה משעה עשירית
 בלילי שלישי אחוז שלישי וכסדרן יתיר על כן דחה אִתּוֹ ליום חמישי
 אחוז חמישי וכסדרן חילופי משקבעו חכ ואם אין בה עיבור
 ונולד קודם יֵז חלקין משעה עשירית בלילי שלישי אחוז שלישי
 (verso)

וכסדרן יתיר על כן דחה אִתּוֹ ליום חמישי אחוז חמישי וכסדרן ועוד כתב
 ואם היה בשנה שעברה עיבור ונולד אחר קִנ חלקין משעה חמישית
 ביום שני דחה אִתּוֹ ליום שלישי אחוז שלישי וכסדרן עשה כל אלה לִסְפּוֹת
 על טעותו כדי שיהא הנבול * שנת רִלָנ ער רִנּוֹ משעה ראשונה ביום
 5 רביעי חסרין ומולדה הרי הוא תִּתְקַלֵּב משעת יֵז בלילי רביעי ויאמר הרי
 משפּטוֹ לרדיות (?)² חכרין וכן יהיה הנבול בשנת רִלָנ ער תִּתְמָה משעה
 עשירית בלילי שלישי לא דחה ומולדה הרי הוא תִּתְמָה משעה עשירית

¹ Writing faded; but it looks as if a line was drawn through the word as a sign that it has to be cancelled.

² Perhaps it reads לרחיית.

בלילי שלישי ויאמר עד (?) אין לא (?) הניע (?) למקום הדחיה אף ביטת ר'לה אשר יאמר
 חרי לא נוסף אִמְרָה חֲלָקִין עד שש שעות ויחר לנו הרבה מאד על אשר נעשה
 10 האלה יתיר מן הראש שש¹ הקל הראשון והאחרון הכביר כי לא דיו שטעה
 בשלש שנים הללו ונרם למקצת ישראל אשר סביבותם לחלל את המועדות
 האלה אלא בקש לטעת דברי טעות בתוך בני יש לחלל את המועדים הבאים
 ולזוסיף על חטא פשע להכשיל רבים בתורה ולטעת בעם מִקֶּשׁ אשר
 לא ימיש פריו ובכך צוינו ונאספו הראשים והאלופים והחכמים והתלמידים
 15 ונועצנו מה לעשות למכשול הגדול הזה אשר הביאו בן מאיר להעמיד
 עצתו ויאמרו לא נוכל לִבְעַר את כל הנסחים אשר כתב בן מאיר על
 זאת אל המקומות ועוד אפשר כי ננסחו אנרותיו בתוך העם אבל ראוי
 לכתוב את הספר הזה להיותו לזכרון בתוך כל יש להודיעם את מעשה
 בן מאיר הזה מתחילה ועד סוף ולהסירם ולהזהירם ולצוות אותם כי כל
 20 הטופס וכותב ונסח אשר ימצאוהו בקרב העם וכתוב בה שעה נב חֲלָקִין
 במקום תִּצָא או תִּתְמָה במקום רֹד או תִּרְמְכוּ² במקום תִּחַ או שעה רִנָּו
 במקום תִּרְצָה או שעה קֶן במקום תִּקְנָט³ לא יסמכו עליהן ולא ישניחו
 בהן כו בן מאיר ברא מלבו בעת הזאת ולא מפי הראשונים אבל ה (?)
 ארבעה שערים האמת אשר המה מצוים בתוך כל בני ישראל אשר
 25 בכל המדינות מסורות שער ראשון תִּצָא תִּחַ ורֹד ומסרות שער
 שְׁנֵי תִּרְצָה ורֹד ומסרות שער שלישי שש שעות ורֹד ומסרות
 שער רביעי תִּצָא ורֹד ותִּקְפֹּט כאשר מסרו לנו רבותינו
 בהלכה למעשה ולא בהלכה למעשה בלבד למדונו את המסרות
 האלה אלא אף מן התלמוד יש להן עיקר כי בן לימדונו רבותינו
 30 אִם שְׂמוּאֵל יִכְלֹנָא לְתַקּוּנָהּנָה לְכֹלְהַנּוּלָה אִ לִיָּה אִבָּה דְרַ שְׂמַלְאִי
 לְשְׂמוּאֵל יִדַע מַר הָא מִילְתָא דְתַנָּא בְּסוּף⁴ הַעֵיבּוּר נוֹלַד קוּדָם חֲצוּת
 או אחר חצות אִם לִיָּה לֹא אִם לִיָּה וּמְדַהָא לֹא יִדַע מַר⁵ וּמְפַרְשֵׁי
 רַבְנָן מַאי נְהוּ מִילֵי אַחֲרֵינֵיאָתָא רֹד וְתִחַ תִּצָא וְתִרְצָא וְתִקְפֹּט

¹ Very faded; perhaps it reads הראשן, cf. Isa. ix. 23.

² No dots on the *Kaph* and the *Waw*. The *Kaph* is altogether doubtful, and may perhaps be taken for *Teth* (ט).

³ The *Nun* is doubtful. It may also read *Pe* (פ).

⁴ Read בְּסוּף.

⁵ See *Rosh Hashana*, 20 b, and cf. the commentary of R. Channanel on the margin (of the Wilna edition). See also *Revue des Études Juives*, XLII, p. 194 sq.

XLVIII.

Fragment T-S. 12. 725, paper, mutilated, present size 20 x 13 cm., written in square characters of a very ancient date. It contains a reference to the ארבעה שערים and probably had some bearing on the Ben Meir controversy. The verso contains, in a different hand, passages from the minor Tractate *Derech Eretz Zuta*.

(verso)

. . . . .
 בחוצה לארץ ורבי עקיבא עיבר בסת . . . . . ושש . . . ט
 משניחין בעיבור החדש ובקידוש החדש . . . לא על בני
 . . . המל . . . ירה ואינו בקיא בסוד העיבור אין מעברין את
 . . . קונה לכולה גולה אמליה אבה אבוי דרבי שמלאי 5
 . . . ת או אחר חצות אמליה לא אמליה מדהא לא ידע
 . . . ריה שמואל^ט גבור בתורה ומאבות העולם והיו דברים
 . . . . . אנו אומרים בתלמוד שלבני ארץ ישראל¹ תני
 . . . . . תניתא אמרה כן ראש בית דין אומר מקודש תני
 . . . . . 10 לרע לא נהנין כן ולא שמעין דאמ רבי חייה בר מדיא
 . . . . . מתחילין מן הנדול לעיבור החדש מתחילין מן הצד
 . . . . . נה מתקדשת בעיבורה אמ רבי יוחנן הרי השנה
 . . . . . אמר בעיבורה הייתי אומר אילו אחד עשר יום
 . . . . . לך חכמים שלושים יום ר[בי] יעקב בר ארא ורבי
 . . . . . 15 לכין אהר הרגיל והוא ש . . . וכל א . . . . . אחד יושב במקומו
 . . . . . כא בר זבדא פתח רבי חייה ורבי אמ . . . בי אסי חתמין
 . . . . . גיחין לדבריהן ואין חוששין לדברי הקובע חדשים
 . . . . . ולדת לב . . . ומארבעה שערים ומי שעובר בלא ראיה
 . . . . . זו שהיא

¹ See *Jer. T. Rosh Hashana*, 58a, 1b.

XLIX.

Fragment T-S. 12. 731, paper, one leaf, size 21 × 14 cm., written in Arabic characters, except the few words forming the title and written in square. It represents the remainder of a treatise by R. Saadyah Gaon, on the laws of ¹טרפוח. To this fragment Dr. Hirschfeld drew my attention. I am also indebted to him for the collation with the MSS. of all the Arabic pieces contained in this article.

(recto)

العله المبيسة للحرارة الخارده التي للحى
فقد اسعسنا بالرّيه عن طلب

وما في هذه الجم... والت

محضر في ألترפוח[ת]ו قال רבינו סעדיה

5 א. ל. פיומי רוח חניחוני שמעד في الرّيه

..... 4 اسيا وهي تعدد ادانها ودوران

الريح فيها وتعلقها ولونها وبورها

فاما ادانها فان عددهم الطسعية خمسة

ثلثة من الجانب الايمن واسن من الجانب الايسر

10 فان بعض الجانب الايمن وكانت الوردة صفحا

حسبتها كانت حالالا وآلا وراة

..... حد لالالا.....

(verso)

في صف الادان فهي حلال.....²

ان كانت الزيادة حلتف الادان فهي حرام

وحدنا ادين منقسمه في المنظر

الاسم الواحده اواسن... في موضع

5 الاسم و نفحننا الرّيه فان حرح الرّيح

¹ See above, Fragment XXVII, text, l. 10, text recto, ll. 5-10.

² Writing at end of line faded away.

מן נח חסבינהא ואֵל חסבינהא
 אסן ואמא הדוראן אעֵי דוראן
 הרחֵ פיהא אעֵי פִי הרֵבֶה פִּינֵה אן נעֵי פִּיהָ
 מוֹזַע לֵם בְּדוֹ הרֵחֵ פִּיהֵ פִּסְעֵי אן נִמְרֵסן
 10 דֵּלִיד פִּאן חָאֵל דִּלֵּךְ פִּיהֵ אִפְסָּ וְאֵלֵּ מֵ
 אִלֵּא פִּי פִּי... הֵרֵבֶה וְנִפְחֵךְ פִּאן חָאֵל דִּלֵּךְ
 . . . . .

L.

Fragment T-S. 12. 730, paper, two leaves, size 15 x 12 cm.,
 and written in an old square hand. It represents a sort of
 diary of a Rabbi travelling to Babylon. It is not im-
 possible that we have in it the remainder of a work by
 R. Saadyah, who is known to have visited the Holy Land
 whence he probably emigrated to Babylon¹; whilst the
 imitating of the Biblical style and the providing of the
 texts with vowel-points and accents was a favourite way
 of composition with the Gaon². Such evidence, however,
 is too slight to be decisive.

(1 recto)

בִּינֵנוּ וּבִינֵן יִשׁוּעָתְךָ . . . וְעֵתָהּ הַשְּׂקִיףָ מִמְּעוֹן
 קִרְשֵׁיךָ וּקְנֵא לְתוֹרַתְךָ . . . יָדִים הַנְּיֻזְנָה :
 לְאֵלֵּ-לְמַעַן . . . . . כִּי אִם-לְשִׁמְךָ
 הַפְּדוּל אֲשֶׁר נִקְרָא עָלָיו זָנִי . . . רְחֹק הַקְּדוֹשָׁה
 5 אֲשֶׁר נִתְתָּה לְנֵי כִּי-אֲתָהּ בְּחִנְתָּ לִּפְנֵי וְתִרְעֵ
 . . . . . כִּי
 . . . . . עַל-פִּנְיֵךְ שֵׁם . . . . . הֵ
 אֲתִפְּנֵי לְלִבְתָּ . . . צָה כְּנֻעַן וְאַרְצָה . . . . .
 . . . . . כִּי יִשְׁמַע כִּי . . . . .
 10 לֵנִי . . . . .
 : וְעֵתָהּ אֲתָהּ אֲדַבֵּר יְיָ מֵעִירֵי הַחַיָּאֲתָנִי

¹ See *J. Q. R.*, XIV, p. 7.
² See Harkavy, *Sepher Haggalui*, pp. 150 and 162.

(1 verso)

אֶל־חַפְצֵי תוֹבִילְנִי וּלְשָׁלוֹם . . . ל־בֵּית אָבִי תִשְׁיִבְנִי :
 וְאֶל־תְּשִׁיבֵנִי ר' ל . . . . . יְהוָה בִּי בְצֹל רַחֲמֶיךָ אֲנִי
 חוֹסֶה הַצְּלִיחָה . . . . . אֲנִכְוֵה הוֹלֵךְ
 עָלַיָּה וְהַצִּילֵנִי מִיְּהוּיב וְאוֹרֵב . . . . . הַדְּרֹךְ וְסַפֵּק
 5 פֶּל־צֶרֶךְ בְּיוֹצְאֵי מוֹצְרִים : וְתִנֶּה שְׂאֵלֹתַי
 וְבִקְשֹׁתַי וְהַשִּׁיבֵנִי בִלְתֹּתוֹ . . . פִּי לְמַעַן יִבְלָמוּ . . . וְאוֹיְבֵי
 זַקֵּף . . . פָּנַי שׁוֹטְנֵי וְאֶל־אִמְרוּ בְּלִבָּם הָאִחַ
 . . . . . פְּנֵה אֶל־הַשָּׁמַיִם . . . תַּפְּן אֶל־קִשְׁוֵי בְּנֵי
 בַחֲסָדְךָ בְּטַחְתִּי אֶל־תֵּב . . . נִי פֶל־יָמֵי פְנֵה בְּבִטְחוֹנִי
 10 עָלֶיךָ מַעֲוֵי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה : הַשְׁעִירָה וְהַמִּיצָה
 יְיָ וְשִׁמְעֵה אֵת פֶּל־דְּבָרֵי עַבְדְּךָ וְהַטָּה אֹזְנֶךָ
 אֶל־תַּחֲנוּנָיו וְאֶל־אִמְרוּ אוֹיְבָיו יִדְּוֵנוּ לְמַה וְאִתָּה
 יִדְעָת אֶת־עַבְדְּךָ יְיָ אֱלֹהִים : וְשַׁמָּה אִתָּה

(a recto)

כִּי־נָעַר אִתָּה לֹא תִדַע צָאֵת וְכֹאֵ בְנֵי
 בְּנֵי עֲשָׂרִים . . . . . וְהִי־כַדְּבָרָא אֱלֹהִים
 יוֹם . . . . . וְאֶצֶם בָּו
 . . . . . עֵ מעֲוִינָה
 5 . . . . . נָה יָמִים וְיַחְנֶה בְּאַרְבָּל : וְיַפֵּעַ
 מֵאַרְבַּל מִהַלֵּף (?) יָמִים שְׁנַיִם וְיַחְנֶה בְּאִשׁוֹר :
 וְיִהְיֶה כְּכֹאֵ אִשׁוֹר . . . . . אֶל־הַ . . . בֶּן
 לְשִׁפּוֹר לְנִצְיָבִי . . . . . צִיל וְיִרְאֵה וְהַנָּה
 אֶוְרַחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֶה לְקִרְאָתוֹ וְ . . קִרְבֵּי
 10 . . . יוֹהֵם וְיִשְׁאַל־לְמוֹ לְשָׁלוֹם : וְיֵאמֶר לָהֶם
 אִתִּי מֵאִן בְּאִתָּם וְיֵאמְרוּ מִצּוֹכָה בְּאֵנוּ :
 וְיֵאמֶר לָהֶם מַה הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר בְּאִתָּם עָלֶיךָ
 וְיִסְפְּרֵדְלוּ אִחַ פֶּל־הַמוֹצְאוֹת אוֹתָם : וְיֵאמְרוּ

(2 verso)

לו אַנְשִׁים רַבִּים מְהוּ בְּרַרְרָה מְרֹב הַשְּׁלֵג
 וְהוֹקֵת הַצְּנֵה . . . . . חֶרֶף הָיְתָה :
 וּבְשִׁמְעוֹ הַ . . . . . ת
 וַיֵּשֶׁב בְּאַשּׁוּר . . . . . ם
 . . . . . בּוֹיָשׁ מִפְּנֵי בְּמִלְת־סַפֵּר 5
 רַבֵּנֵי הַקְּדוּשׁ וְלִפְתָּוֶר הַדְּבָר הַזֶּה הַחֲקוּק
 בְּמִלְמוֹד אֵי . . . אֶחָד־חַיִּינִיהַ נָם בְּנֵי אֲחֹתוֹ .
 וַיֵּשֶׁב לָמוֹן בְּמָ . . . . . בְּי תוֹלְדוֹת רַבֵּינֵי
 הַקְּדוּשׁ עַד־שִׁפְטֵיהֶו בְּאַבְיָטֵל מְזַרְע
 הַלֵּל וְאַלְהָ תוֹלְדוֹתָיו יְהוּדָה בְּוִשְׁמֵעוֹן 10
 בְּוִנְמְלִיאֵל בְּוִשְׁמֵעוֹן בְּוִנְמְלִיאֵל בְּוִשְׁמֵעוֹן
 בְּוִהֶלֶל : וְכַפְתְּרוֹן רַב בְּוִאֲחֵי־חַיִּינִיהַ נָם
 בְּוִאֲחֹתָיו הַיֵּשֶׁב לָהֶם הַפְּשֵׁל הַזֶּה : יַעֲקֹב י

LI.

Fragment T-S. 8 K 12, paper, one leaf, size 18 × 12.5 cm., written in square letters with a strong turn to cursive, and representing what may perhaps be described as a sort of history of post-Biblical literature. The authorities mentioned in it are Jose b. Jose of blessed memory², Yanai³, Eleazar (*Kalir*)⁴, the Head of the School (R. Saadyah)⁵, and Ben Sira and Ben Irai⁶. Professor Bacher, of Budapesth, who kindly supplied me with a rendering of this piece, also drew my attention to the Agron (ed. Harkavy), p. 56, where R. Saadyah gives a somewhat similar list of *Paitanim*. I hope that this great scholar will give us soon a translation of this important document and accompany it with the necessary comments. For the

¹ Cf. *Teshuloth Haggeonim*, ed. Harkavy, p. 176 sq.

² Recto, l. 15. Cf. Zunz, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, p. 26 sq.

³ Verso, l. 4.

⁴ Ibid., l. 7.

⁵ Ibid., l. 17.

⁶ Ibid., l. 20.

services already done I express to him herewith my very best thanks.

(recto)

ונאמצה ופי דלך יקול אלולי הן הוחלת • לרבריהם ונ
 פבהא איצאח אלסביל אלתי יצאב מנהא צחיה
 אלחנה ואלברהאן פי כל מא אשכל או טלב עלמה
 ובהא עלם אלמנהול ואסתדל עלי אלכפי ונמע
 5 בין אלמתפרק ואלאכתלאף ופי דלך יקול אלחכים
 להקשיב לחכמה אוניך ונו כי אם לבינה תקרא •
 אם תבקשנה ככסף ונו אז תבין יראת יי ונו
 פטובי למן ופק ונוד דלך וכף אשרי אדם
 מצא חכמה ונו ואלקסם אלב הו אלמנתור [1] אלמנטום
 10 והרא מן אפצל מן אלקסם אלואל לאנה מחתאנ
 אלי קוה אלתמיו וויאדה דכא והו איצא ינקסם
 אקסאם יפעל בעצהא בעצה אלואל הו
 אלאקואל אלדי יקאל להא בלגה אלערב אלכטב
 והו תגאנס אלמנתור לאנהא מעמולה אביאתא
 15 ולבנהא ניר מקפאה ודלך מתל קול יוסי בן
 יוסי (!) ז'ל מתל אהללה אלהי אשריה עזו ונו
 ואלקסם אלב הו אלדי יסמונה בלגה אלערב
 אלרגו והו מא ונד פי אלמקרא מקפא וליס הו
 שער בקו לא תסלה בכתם אופיר בשוהם
 20 יקר וספיר • • ואיצא קו האנכי לאדם שיחי
 ואם מדוע לא תקצר רוחי • ואיצא קו ממעי

(verso)

אמי הזכיר שמי • ואל קסם אל נ והו אלסנע
 פהו מנטם וקפא מתאלף אלאואבר ולבן
 אלערוץ ינאל בעצה ויקצר בעצה ענה ודאך
 מתל קול ינאי אלמערופ • ואלקסם אלד הו
 5 אלשער אלמסמי פיוט והו אלמנטום אלמקפא
 אלדי יצבטה ויקדרה אלערוץ אלדי הו מיואן
 אלשער ודאך מתל קול אלעזר לן אף ברי
 לגברת הגשם וברעתו לנבורת טל ויקאל אן

אמתחאנה באלדוק נטיר קולה הלא און מלין
 10 תבחן וחיך אבל יטעם לו · ומעני דלך אתצאל
 מעאני אלאביאת לתכון ניר מנפאצלה פאן
 אנפצלת תצלע אלקול ואנפסד · ואלקסם אלה
 הו אלמנסוג אלמשנר צפתה אנה יכתב ז פואסיק
 או מא שא מנהא ומן מעהא מתסאויה
 15 אלאלפאט ותנסג באלכלאם ואלשער פי מא יראד
 והרא אלקסם צעב נאמין מנהא זרא וקו
 אלף ראם אלמתיבה אקואלא מנהא ונירה
 מן אלעלמא · ואל קסם אלו הו אלתאליף
 פואסיק וק · · · · פתכון אדאבא ואעתבאראת
 20 כמא אלף בן סירא ובן עיראי ונירהמא ·
 ואלקסם אלו תאליף אלכלאם פי תפסיר ·

LII.

Fragment T-S. 8 G 2, paper. quire of two leaves of which
 the middle pages are missing, size 18 × 13 cm. The contents
 of the first leaf agree more or less with a portion of respon-
 sum No. 1 of the חשבוות הנאוים (ed. Lyck), attributed to
 R. Hai Gaon, and refuting certain opinions of R. Saadyah
 with regard to the calendar. The contents of the second
 leaf seem to bear on the same subject, but I am unable to
 express any opinion with regard to the authorship.

(Leaf 1 recto)

יפרש לנו אדונני מה זה הספק שנסתפק לרבי
 זירא ואז ר זירא כואתיה מסתברא כי
 מאחד שסוד העיבור בידיהם אי זה
 ספק נשאר כי כל אלו הספיקות שיאמר
 5 בכל מקום בשני ימים טובים הרבה
 מחזקים עלינו בהם המינים דבריהם
 ונרצה מאדונינו שיסור כל תואנה שתעמד

בהם כמו שהירחיב בחכמתו בתשובת
 התקיעות והוסרו התואנות ברבריו כי
 10 רבינו סעדיה זל אמ' בפירושו כאין
 ספיק מעיקרא אלא הקב'ה צוה את
 משה עבדו והוא אמ' לישראל כי כשיהיו
 בארץ יהיה להם יום אחד ובחוצה לארץ
 שני ימים וכן היה מעולם כל ישראל עושין
 15 בלא ספק על העיבור ועל החשבון עד
 שיצאו המינים ובקשו החכמים להראות
 כי ראית הירח והחשבון אחד והיו עושין
 כל אותן הרברים שעשה רבן נמליאל

(Leaf 1 verso,

בטבלה ועשו השלוחים וכול' ולאחר כך חזרו
 לעמוד על עיקרם כשאמר הקב'ה למשה
 שיהו בארץ יום ובחוצה לארץ שני ימים
 ואמר אדונינו בתשובותיו המפוארות
 5 לאנשי קאבס כי גזרה מימות הנביאים
 הראשונים וכן הנהינו הנביאים הראשונים
 את ישראל מתחלת הנלויות שעושין ימים
 טובים בחוצה שני ימים ויום הכפורים יום
 אחד וסמך אותו על המנהג נאמר גזרה
 10 והיאך יבא מנהג בתוספת על מה
 שכתוב בתורה כי בכתוב שבעת ימים
 תאכל מצות בסכות תשבו שבעה
 ימים ויבא המנהג ה' ואנו מוציאים
 כי לא יהיה מנהג התוספת על כתוב
 15 אלא שיאמרו חכמי אותו על דרך חיווך
 ויאמרו גזרה מדרבנן אבל במועדים
 שיבואו בכל שנה יאמר הכתוב שבעה
 ויאמרו כי בא במנהג שמנה ועוד יום

(Leaf 2 recto)

ואתפקו עלי אלעמל בה פי קביעת-אלמועדים
 אשר יקראו אותם מקראי קודש ופי
 גיראה כאן ואנבא מרציא וזנב עלי
 יכאלפה בזדון אלקתל כטא נץ פי פצל כי
 5 אשר נשיא יחטא וקולה ואם כל ערת
 ישראל פנזו עליהם אלסתו לא אלכטא ו
 אלעתד ולראך קאלת אלאשה חכמה
 ללישוד דוד עליה אלסל והנה קמה כל
 10 המשפחה וג' פלמא קבל דלך וחלף
 חננת ואעתרצת בקולהא ולמה
 חשבתה כזאת על עם ייי ומעלים
 אן אלאמה אול מא נולית אלנלוה אלאולי אלי
 אלבלאד אלבעידה כאנו ראנין סרעה
 15 אלעיד וואתקין בבקא אלבית אלשריף
 אן תאלה לא יתנייר ויקולון היכל ייי
 היכל ייי וקאל ען גירהם לא האמינו מלאכי
 ארץ כל יושבי תבל וג' ומנהם גלוה יכניה

(Leaf 2 verso)

אלמקול פיהם ושמתי עיני עליהם לטובה
 והשיבותים אל הארץ הזאת ובניתים
 ולא אהרום ונסעתים ולא אתח'ש ובאנו
 אספין מתחסרין מן תעדר אלחז ועמל
 5 אלקראבין וגיראה מן אלפראיץ ולטף
 סבחאנה בהם וענל ועדה ואף גם זאת
 בהיותם וג' וירא בצר להם וג' ויחן
 אותם לרהמים ווצף מא פעלה מן
 דלך בקולה כי שמתם אלהים והשב
 10 את לב מלך אשור אליהם פאתפק
 ראיתם ואנמעו עלי אן יגעלו כל
 עיד מן אלמועדים אלתי פרצהא אללה
 עליהם על סוד העיבור והו אלדי

בידנא אלן נתן נמאעה בני ישראל
 15 נקלאען משה רבינו עליו השלום מפי
 הגבורה יומין פאלאול הו אלמפרוףן פי
 אלתורה ואלב הו אלדי אחפקו עלי אלתואמה
 תעוצא ען פאית אלחנ ואלקראבין כמא

LIII.

Fragment T-S. 8 H 7, paper, two leaves, size 19 x 14 cm., written in an exceptionally square hand, represents the remainder of a liturgical MS., containing, among other matter, hymns to החורש פרשה. The (second) leaf, reproduced here, contains a reference to the ארבעה שערים, playing an important part in the Ben Meir controversy. The first leaf contains also liturgical pieces, one of which has the heading ליחזקאל אמת אימנתי לעמוסים אלבציר זצ"ל

(recto)

ימים ורביע יום פז מדי
 חדש בחדשו ומדי שבת
 בשבתו נקדישו • הושעה לו
 ימינו חרוע קרשו • אימץ
 5 הילוכם כאחד ושניהם עומדים
 יחד • לשלשים יום בחלק אחד
 במזל אחד • פז ברוך מוציא
 לבנה מ • • • • • ת בחוקים
 חקים (?) לעשרים ותשעה
 10 ימים ושתיים עשרה שעות
 חקוקים ושבע מאות ותשעים
 ושלשה חלקים • שניפע וג

(verso)

היא מ • • • (?) עת (?) המועדים המסורים
 וקובעת החדשים הסדורים
 כסדרן או שלמים או חסרים
 מדי חדש וג' חשבון מחזור
 5 לחמה ולבנה • שבעה עיבורים
 במ נמנה • זה לתשעה עשר

זה לעשדים ושמנה פז ברוך ·
 בלב ביה נודע (?) סוד העיבור
 על ארבעה שערים רבור
 10 דבר עלי אפניו דבור שת וג'
 רם מהולל בפי כל צבאיו
 החכים טעמיו למקוראיו

LIV.

Fragment T-S. 8 H 8, paper, two leaves, size 18 x 13 cm., written in a square hand with a turn to cursive, and representing the remainder of a Hymnology to the ארבע פרשיות. The author is a certain Moses Hakkohen, and his emphasizing the prerogative of Palestine in fixing the calendar and the part the *Kohen* takes in it, makes it probable that he belonged to the party of Abiathar and his successors¹.

(Leaf 1 recto)

זה קורם הקריש ואל יפסיק היוצר כי הוא אינו מצוה
 אלא אם צריך לאמר יאמר והוא זכרון מעניין הפרשה
 כאשר השינה ירי העזרת הבורא וכל יוצר ויוצר
 הוא אלפכית מאלף ועד תיו ועוד אחרי אלפכית
 5 שמי ושם אבותי וכל בית ובית שלשה חרוים והרביעי
 הוא פסוק מן התורה מן המקרא ועין כי עשיתי אותן

¹ Leaf 2 recto, l. 10, and verso, l. 1. In connexion with the reference to the study of the Tosephta in the text the following lines reproduced from a Sulzberger fragment will not be out of place:—

עד סוף הנסחה . . . . . ונושא האיגרת הזאת יביא
 את אשר נשתק ואשר זכר להשזוק לו בריחא רר' אושעיא המהתי על דבריו אם סבור
 הוא כי ימצא בני רבנן בריחא אחרת וזלתי התוספתא המצואה בידו אלי (אולי?) עלה בלבו דבר זה
 כבר עלה בלב אחרים כמה וכאשר באתי אל מצרים חיפשו תלמידי רוכמי (?) אשר במצרים התוספתא
 אשר היתה בידי ומצואה כמות התוספתות אשר היתה בידם ונסתפקתי בדבר זה עד אשר
 חזרהי עד רמסק ומצאתי שמה כמות ששה תוספתות הובאו כמבל ועיייתי בנלים הזגם
 מנוסחה אחת היתה וזמה כנוסחה אשר בידי ונראים הרברים כי כל הנוסחאות השם
 מתוספתה רר' אושעיא דהא אמרינן בתחילת ארבעה אבות נויקין תני ר' אושעיא שלשה עשר
 אבות נויקין ובהני נוסחאות רישכתי בני רבנן משכחת בבבא קמא ותוספתא שלשה עשר

On the other side:—

וזאת האיגרת לשך אלגל שלא זור נסים זי 55 ולהחיה הנמצאה

ודעתי לכורא גם אני אליכם אישים אקרא ומהם
 שלחנו גם בעכו לרעת ישראל הכשירים את איש^{הקדושים}
 היה יי לנו ולא הוספנו ולא גרענו מן מצוות יי
 הנאמרים בגמרא ובתוספתא או בירושלמי ומהם 10
 בהבור^ג 1 על כן שלחתי לכבודך רבנא יעקב הלוי
 להראותו לחכמי הדור יודעי דת ודין שמא טעינו
 והם ישיבו אלינו בעודנו חיים פן נהיה לבז אחרינו
 ואם יוכשרו בעיני תרעתים שמעתים וסוכתים
 אלה אשר באו לראות פניכם נשלחה לכבודכם גם 15
 את אחיהם כי מניינם כולם ששים המה מלכים

(Leaf 1 verso)

יִצְרָר דְּפָרָה אֲרוּמָה לְמִשֶּׁה הִכְהִין בְּרִ שְׁמִים^{הִכְהִי} (?)
 לְדַבְרָה יי אֶלְמִשֶׁה וְאֵל אֶהְרֵן לְאַמְרָ

• אתם קחו לכם פרה •

• מבת שלוש ואם זקנה כשרה •

• להיות אפרה לכם לטהרה • 5

• ואת חוקת התורה •

• בתמימת אדמות כשרה ואם ננסה^{בקומה}

• אך לא יהיה לה חבורה או שומא •

• ולא שתי שערות שחורות אולבנות^{בגומא}

• ויקחו אליך פרה ארומה תמימה • 10

• נזר אלנדול ונורא • אשר אין בה מום^{כשרה}

• ואם נעשת בה מלאכה אסורה •

מצות

• • • • •

(Leaf 2 recto)

את ישראל • ונמשה המלאך • הנואל נגד כל קהל ישראל :

‘חיים אתם הרביקים ביי אליכם • בהביטכם^{דמוח}
 הלבנה כזה בעיניכם • אשר היא תלויה על

¹ Does this apply to Alfasi's Code?

שמיכם • החדש הזה לכם •
 5 'טהורים אתם בני ראשים • צוו לכל העם זקנים
 וישישים • כי כה אמר בורא קדושים •
 החדש הזה לכם ראש החדשים •
 ידוע תדעו כי בו אוציאכם • מכור הברזל מארץ
 אויביכם • לכן קדשוהו מכל חדשיכם • ראשון הוא לכם •
 10 כהני-י יודעי בינה • מחשבין חשבונו בכל עת ועונה •
 למען דעת חדוש הלבנה • ראשון הוא לכם לחדשי הלבנה :
 'לחדש הזה יהיה שעיר ורביב ובו אושע עמו^{מאוביו}
 מסביב • ואתם צוו את עם חביב • שמור^{את} חדש האביב :
 'מסורה היא תלבנה בבית דין למורדה • וכאשר ידעו^{הם}
 15 מצווים להגידה • ועליהם להוסיפה ולהעמידה •
 ושמרת את החקה האת למועדה •
 'נורא עלילות מהלך מערכה מחדש • צווה מצוות לעם
 הקודש • והמועדים ילכו אחר : בהחדש
 אשר תקראו אותם מקרא קודש :

(Leaf 2 verso)

'סמוכים יושבי ארץ טהורה • הם יקדשו חדש
 ויקבעו שנה מעוברת • ויושבי גולה לא יגורו בה
 גזירה • כי מציון תצא תורה :
 'עליכם להיות קוראים ושונים • חכמת כוכבים
 5 במעשה אצטגנינים • למען תדעו דברי העדים
 אם הם מכוונים • ויבא גוי צדיק שומר אמונים :
 'פסולי עדות וקרובים לא יעידו לחדשי השנים •
 משום לא יומתו אבות על בנים • ותקנו כשרים
 ידועים קלקלת המינים • ואעידה לי עדים נאמנים :
 10 'צוו לעשית לעדים סעודה להאכילם • ומכניסין לראשונים
 לשמוע קולם • ולשניינים ראשי דברים לשואלם •
 לזכרון לבני ישראל עד עולם :
 'קראו כל העם מקודש הוא • אחרי כי נשיא קדשהו •
 ואם הם לא ראוהו • כי קדוש הוא •
 15 'ראו העדים החדש לברם • יחללו שבת אם דרך רחוקה

ומזונות יקחו בידם • ולחולים העדים ירכיבום וגם
 יצילום מצודם • אשר תקראו אותם במועדם :
 'שלוחים יוצאים בחדשים ששה • להודיע מה קבלו חכמי
 הדרושה • ולא יתנודדו אנשי הקדושה •
 ויתנה משה עבד ייי ירושה : 20
 תמימ

LV.

Fragment T-S. 16. 316, paper, a quire of two leaves, of which the middle sheets have gone, size 27 x 16 cm., and written in an ancient square hand. It represents the remainder of a commentary to Leviticus (I, 1 seq. and VII, 21 seq.) by Daniel b. Moses. It is inserted here on the assumption that this Daniel may be identical with the Daniel b. Moses Al Kumsi against whom R. Saadyah wrote a treatise, who is also known to have written a commentary to certain portions of the Bible¹.

(Leaf 1 recto)

פתרון חומש ויקרא ואחרי
 שפתר דניאל בן משה רוח
 ייי תניחנו
 עזריאל

(Leaf 1 verso)

ויקרא אל משה : אדם כי יקריב : דע כי למעלה כתוב ואת מזבח . . . . .
 שם פתח משכן אהל מועד ויעל ע א ה וא המנחה : ועוד לא העלה ר . . . . .
 . . . על עליו נכתב מקדם : והוא מאוחר למען כי לא וכל להעלות עד אשר . . .
 קדש את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו ואת בניהם ואחרי
 כן העלה עולות ואיך הקריבו עולות בעוד לא נעשה שבעת ימי מלוואים 5
 כל יום פר חטאת ואיל המלאים : והלוא תראה כת בפרשת צו את אהרן :
 זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אתו ובסוף הפרשת כת וישחט ויקח משה
 את הדם את המזבח : ואחריו כת ויקרשו לכפר עליו : ואיך העלה משה
 טרם קידוש המזבח : בזאת תדע כי הכת ויעל עליו נכתב מן קדם כי הקים

¹ See above, p. 41 (No. XIII) and p. 79 משה בן דניאל נן משה.

- 10 את המשכן והענן שכן עליו הוא כבוד יי ככת וכבוד יי מלא את המשכן ;
ואחרי כן קרא אל משה וילמדהו ערך קרבנות ככת ויקרא אל משה : וי
אלהים קרא אל משה מאהל מועד כי כבודו באהל מועד : ככת וכבוד יי מ
אה מע : כי יקריב מכם : מכם כת כי אסור קרבנות נזים ככ ומיד בן נכר
לא תקריבו : ואשר תראה כתוב גם אתה תתן בדיניו זבחים וע וע ליי
15 אלהינו : ואשר נתן כודש לישראל כל אלה מתנות מהם לישראל : ומישראל עולה
ליי ולא מן הגוים : לרצונו לפני יי : כי אם לא זכר תמים לא ירצה וגם יאמר
לרצונו : כי לרצונו יקריב לא למען עון אשר נתחייב בו ולא לנדר ולא לכל
מיני נזר : לא לואניב ולא לעלה : ויתר הקרבנות אשר למען אודות לא כת
לרצונו : את הפדר מדעתו הוא החלב : ויש מקום כי הוא כל בשרו הוא
20 גופו חוץ מן הראש : וקרבו וכרעיו : כי ראש וקרבו וכרעים כל אחד נזר
לבדו לבד בשמו : והפדר נזר לבדו : על כן אמרתי כי הפדר הוא נוף ב .
והלבו חוץ מן הנזרים בשם : וגם יאמרו כי הפדר הוא מוח דמאנ : למ .
כי גם הראש נתח אתו לנתחיו לתפציל אלאעדאה : ומלק את ראשו : גם
עלה וגם חטאת צוה בלשון מליקה כי כריתת ראש שתיהן כאחד : ד . . . .
25 ראש העלה שלעוף נכרת ונברל בפעם אחריו קטר ל . . . . .

(Leaf 2 recto)

- . . . . . ולא ארכול כי אם דלך : כי אם תביא
. . . . . פעמים : את המבושל בו בשר לא יצא ממנו דשנו דסמוה
. . . . . אם תגרפהו תדלכוה היטיב בדרך במים עד שיצא : וזה צוה ומורק
ושטף למען להוציא דשן הקדש מכלי נחשת לנרוף ממנו בידים
5 ובמים פן יגע בו חול : ומה יתרון לו להביא במים בלא מריקה ונריפה :
ואפתור זה במצות זב : עור העלה אשר הקריב לכהן לו יהיה : דע כי
כל אשר לא ינע במזבח הוא לא יקדש : ועור העלה לא נגע כי לא
הועלה כי נפשט טרם הועלה ולמה לא יכשר אם ימכרנו הכהן או יעבוד
בו : ואם נהיה קדש כדברך הלא יכלו לעשות לכלי קדש : וברעתו
10 יוכל למכור כי הם לו : ואם בשבת לשרוף כבשר חטאת ומלואים
אשר בשבת : וכל מנחה אשר תאפה בתנור : במרחשת ובמחבת
נעשו הם לכהן המקריב : והסולת אשר בלולה אבתל בשמן ולא
נאפה : או היא חרבה ייביסה כמנחת חטאת אשר כת לא ישים
עליה שמן הם לכל הכהנים הזכרים ככ לכל בני אהרן תהיה איש
15 כאחיו : על חלת להם חמץ : להם חמץ זה לכהן : ולא להקטיר אחד
מכל קרבן מכל מיני זבח השלמים : על כן כת אם על תודה : ואם נדר

או נדבה: ביום קרבנו יאכל: יש יום אשר ציוי מערב עד ערב בשבתות
 ומועדים וחדשים וימי הטמאה וכל ימי המספר: וימי הקרבן לזבחי
 השלמים מן בקר ועד בקר כב ביום קרבנו יאכל: * והוא עד בקר * * * * *
 20 על כן כת לא יניח ממנו עד בקר: כי בלילה יאכל על (?) הלילה נספר:
 מיום קרבנו והוא מיום שעבר כב ביום קרבנו יאכל: ובקר נספר
 לו מן יום מחר: על כן כת לא יניח ממנו ע בקר: כי הבקר לא נספר
 מן הלילה לקרבנות ולמן על כן כת גם למן ולקטו דבר יום ביומו: והוא
 למדת הפצם מן בקר ועד בקר: ועל נדר ונדבה כת ביום הקריבו * *

(Leaf 2 verso)

והוא מחר ליום זבחו: מה הוא הכת אחרי יום * * * * *
 הכת והנותר ממנו יאכל הוא יאכל בלילה הבא אחרי יום * * * * *
 הלילה הבא אחרי יום זבחו הוא מיום זבחו: האכל כן הלילה הבא א * * * * *
 יום שני לנדר ונדבה: הוא מיום שיני ולמחרת הוא יום שלישי אסרל
 5 לאכול ככ אם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה *
 וראה כי כאשר כת ביום קרבנו יאכל: והוא יאכל בליל שיני אחרי
 בקר לו משפט מות כב לא יניח ממנו עד בקר: כן נדר ונדבה יאכל
 ממחרת וליל שלישי עד בקר ולא יניח עד בקר יום שלישי: ואם
 יאכל ביום שלישי אחרי בקר לו משפט מות: כב ואם האכל יאכל
 10 ביום השלישי פגול הוא לא ירצה: ואכליו עונו ישא וגו והבשר אשר
 ינע בכל טמא לא יאכל: דע כי הכת ככל טמא לא על זבובים
 ונמלים ושרצים קטנים כת כי לא יפול עליהם שם טמא לנגיעה
 כי אם לאכילה וגם לאכילה נקרא שקץ ולא בשם טמא: נודע כי הכת
 אשר ינע בכל טמא מענהו בכל טמא: ובזאת תדע כי כן הלא כת
 15 או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ
 טמא: הלא תדע כי בזאת בקש חיה המטמא ובהמה המטמא שרץ
 המטמא בשמונה מיני שרצים ולא בזבובים שלא מטמאים
 הם: הלא תדע כי הכת או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו
 והוא טמא ואשם: לא אמר הִנָּע בזבוב מת ונעלם ממנו והוא
 20 טמא: כי אם אמר הִנָּע בשרץ מטמא ונעלם ממנו והוא טמא
 ואשם: כן הכת והבשר אשר ינע בכל טמא פתרונו בכל מטמא:
 והלא תראה כת למטה ונפש כי תנע בכל טמא ופתרונו בכל
 מטמא: או בכל שקץ טמא והוא שרץ המטמא: הלא אמנם לא
 אמר כל הִנָּע בנפש * * ות יאכל מזבח השלמים מות יומת כן

LVI.

Fragment T-S. 8 J 3, paper, one leaf, size 17 × 13 cm., written in a square hand with a turn to cursive, and representing the remainder of a letter written by a Gaon. Among others it contains also a reference to אברהם סגולת; probably identical with Abraham, who plays such a part in document XXXV¹.

(recto)

עד שירימו ידו מעליו ואם כן בשדות כל שכן
 בנשים שנתקדשו שיאניסו המקדש בשלטון שיגרשה
 אישה וישנא וישאנה ותמיהים אנו איך לא מיח
 בירם החבירים ברבר הזה ומי התיר לנועדים
 5 בקידוש זה להיוועד גם בו בחנוף וכל שכן דיין
 המורה להתיר ולוקח שוחד בכן אוי לו לדור
 נתקע האים יצילינו ויצלכם ויציל כל יש' מעונש
 זה ואל יארע תקלה על ידינו ולא על ידכם וישים
 יראותו לנוגד עינינו ואם לא נעשו כאילו אל יהי
 10 בליבכם עלינו תלונה כי כפי הנשמע לנו הוכחנו
 כתורותינו ועינינו לא ראה אלא כנשמע ואנו ואתם
 פטורים מכל עונש ולפי אהבתכם כתבנו
 וכן א הכת טובה תוכחה מגולה מאהבה מסותרת
 וכן אמרו רבו זכ לב מניין לרואה דבר מגונה
 15 בחברו שחייב להוכיחו הל לו הוכיח תוכיח
 הנכה ולא קיבל מז שיחזור הל לו הוכיח תוכיח
 יכול אפילו פנין משרטי הל לו ולא תשא
 עליו חטא ומן דקאימה ביה לאוכחי ולא מוכיח
 מתפסם בהוא עוון דא מר כל שאפשר לו
 20 למחות באנשי ביתו ואינו ממחה נתפס על אנשי
 ביתו מאנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל
 העולם כולו נתפס על כל העולם כולו א ר פפא

See introduction to Fragment XXXV, and below, verso, 27

(verso)

והני דבי ריש גלותא מתפסן אכולי עלמא א ר חנינא
 מאי קראה דכתי יי במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו
 אם שרים הטאו זקנים מה חטאו אימא זקנים
 שלא מיחו בשרים כול שמע * תניא רבא אי זו היא
 5 דרך ישרה שיבור לו האדם יאהב את התוכחות
 שכל זמן שתוכחת בעולם נחת רוח באה לעולם
 טובה באה לעולם ברכה באה לעולם רעה
 מסתלקת מן העולם שנ ולמוכיחים ינעם ועל תבא
 ברכת טוב למוכיה ולמקביל תוכחת ועוד שהיא
 10 מביאה לידי חיי העולם הבא שנ ודרך חיים תוכחות
 מוסר * ישיש אינו כוונתנו לשמו ולתורתו ויתן
 חלקינו עם המוכיחים לשם שמים והמוכיחים
 ומקבלי תוכחת ועם הנושאים ונותנים בתורתו
 ומדברים לז ללז ביראתו לכתבינו בספר זכרון
 15 לפניו עם יראיו וחושבי שמו כאמור אז נדברו
 יראי יי איש אל רעיהו * ויזכור את אבירינו כג קמך
 אברהם סגולת הישיבה ותפארת עגולת הצדק
 ועזרת האמת הנחכם בכל תושיה וצנוע ביראת
 יי בזכרון כל טובה וכל מידת חסד אשר הנחין
 20 לזכות זו וקדם ומחה ומוכיה בכל תוכיחים
 משובח ויעומר בברכות טוב וחיים ושלום
 כבודכם * חבירינו דייניכם * * * סוחרים

¹ See *Arachin*, 17 a, *Shabbath*, 54 b, and *Tamid*, 28 a. Cf. also Alfasi, *Baba Mezia*, chap. II, 17 a, ed. Wilna.

University of California
SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
405 Hilgard Avenue, Los Angeles, CA 90024-1388
Return this material to the library
from which it was borrowed.

QL JAN 16 1996

REC'D LD-URL

NOV 27 1995

REC'D LD-URL

QL APR 15 1996

JAN 22 1996

AC MAY 01 2000

REC'D YRL JUN 05 2003

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

A 000 876 087 8

Univer
Sou
Lib